

משה בירנבוים

נ"נ לקה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע ועכ"א

מליזענסק

עיה"ק טבריא תובב"א

בעוה"ש"ת

פרשת צהר - בחקותי

צמח"ק אם בזוה"ק תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו', וברש"י שמהיו עמלים צמורה.

ובספ"ה"ק כבר דקדקו, על אומרו "תלכו", וכן אמרו "גשמיכם", שהיה יכול לומר, "ויעשו את חקוטי ומנתי ישמרו ונתתי גשמים צמח" וכו',

ועל אומרו "גשמיכם" ידוע הפי' של המגיד הגדול ממעורר טעם ז"ע שהכוונה דהנה מתחוללות היצר, כשהאדם עומד בחפלה או בלמוד, אז הוא מבלבל במחשבת פגול וחוץ, ומערב דברי גשמיות בתוך דברי רוחניות, משא"כ "אם בחקותי תלכו" שמהיו לדיקים, אז "ונתתי גשמיכם צמח" ר"ל הגשמיות שלכם, דהיינו המחשבה של משא ומתן ועבודת הארץ, לא יהיה כי אם צמח, בשעה שעוסק בגשמיות, ולא בשעה שעוסק ברוחניות, ע"כ

ידוע העובדא שהיתה אצל אור שבעת הימים הבעש"ט הקדוש, שישאלו אותו תלמידיו, אודות המימרות (בראש השנה טז). אדם נידון ברה"ה, ואדם נידון בכל יום, ולא ענה להם, ובהמשך היום כשעמד הבעש"ט הקדוש עם תלמידיו אצל החלון, עבר שם שואב המים של העיריה, ויקרא לו הבעש"ט וישאלו אודות פרנסתו, ויען שואב המים, שפרנסתו קשה כגשוא, ורגליו כבדו מזוקן, וכל עצמותיו כואבות, ובכל זאת פרנסתו דחוקה כואד, ולא יכול להרשות לעצמו בימות החול, כועבר לחם צר, ופטריו הבעש"ט לשלום בהארץ פנים ובברכה, למחרת עמד שוב הבעש"ט עם תלמידיו, אצל החלון בשעה ששואב המים עבר ליד הבית, ושוב קרא לו הבעש"ט, וישאלו שוב כשאלת האתמול, אך מרגיש ואיך פרנסתו, ענה שואב המים, שברוך השם יש לו כפי צרכו, ואינו רעב ב"ה לחם, וב"ה בריא ושמח ומוודה לה' על חסדיו עמו, ואחרי שנפטר לשלום, פנה הבעש"ט אל תלמידיו והסביר להם, שהרי לא נשתנה שום דבר בפרנסת שואב המים מיום האתמול, ולמה אתמול נאנח והיה עצב על כובו, והיום שמח והודה על כובו, אלא שבר"ה נדון האדם כמוה ריוח בשנה זו, ובכל יום נדון איך יקבל עליו את כובו, האם יהיה כורוצה נוכך, או ירגיש שחסר לו, וכפי שרואים בעלי כוונן שעצבים ודואגים תמיד, ואנשים שבקושי יש להם לפרנסתם אבל הם בשמחה ומרוצים תמיד, ע"כ.

וע"פ זה נלע"ד לפרש הפסוק ה"ל, דהנה צראש השנה הרי כל צר ישראל, עושה תשובה ומצק ומתחנן לפני אבינו שצמים שימלא חסרונו בכל מה שצריך ליה, ואבינו אב הרחמן אכן נענה לצקשתינו, ודן את כל אחד שמצק צמח, במילוי כל צקשתינו צפרנסה ובכל מילי דמיטב.

וכפי דפי' הרה"ק מהארנסטייפל זי"ע עה"כ אספרה אל חק ה' אמר אלי בני אחה אני היום ילדתיך שאל ממני ואתנה וגו' (תהלים ג, ז). ו"ל, י"ל אספרה אל חק, כאשר יהודי צא לנפש מאת הש"ת אודות פרנסה שזהו לחם חוקו, ה' אמר אלי, אומר לו הקב"ה, בני אחה, הרי בני הנך, ואב מחויב לפרנס את בניו, וכלום רק אני היום ילדתיך, הלא מאז שצאת לעולם לא עזבתיך לרעוב ללחם, וכך יהי' גם להלאה לא יחסר מזונותיך, שאל ממני, אם רק תצק ממני, ואתנה, אשמע צקשתיך ואתן לך. ע"כ.

ו"היום" הרי זה ר"ה, שאז כל אחד מצקש בכל לבו, ומשאלותיו צמח נענים, אבל בעבור הימים הקדושים, לא כל אחד נשאר צדקא שהיה כשציקש, (וכפי שפי' המגיד הקדוש, מי יעלה צהר ה' ומי יקום צמקום קדשו, שעיקר העבודה אחרי העליה, שיהיה לזה המשך גם להבא, צמחית "ומי יקום") ואז אפילו אם נדון צר"ה לפרנסה וכו', אז הכסף צא בשעה לא טובה, וכן הכסף שצידו מתצבו לריק או ח"ו לרופאים וכו'.

וזהו כוונת הכתוב, אם בחקותי "תלכו" שממשיכו לילך צדק הטוב גם אח"כ ולא תפסיקו מליך, (כידוע שעבודת האדם צמחית הולך ולא כמלאכים שהם צמחית עומדים) וגם אם תחזרו לימי החול ותצטרכו לעמל לפרנסתכם, יהי' זה צאופן נכון ע"פ התורה, ויהיו "עמלים" לפרנסתם, אבל "צמחית" שזה יהי' רק ע"פ דרכי התורה, או אז ונתתי "גשמיכם" אותה הגשמיות שצבר נדון צר"ה לתת לכם, והם כבר שלכם, ואתן הגשמיות יצא "צמחית" צמח שמצטרכו להם ולא ילך לריק ח"ו ע"כ.

ובספ"ה"ק מאור ושמש צפרשמינו וזל"ה"ק, או יאמר אם בחקותי תלכו וגו' ועשיתם אותם ונתתי גשמיכם צמח וגו', פירש רש"י יכול זה קיום המצוות כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו וגו' הרי קיום המצוות אמור הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו שמהיו עמלים צמורה. יש לשום לב על פירוש רש"י שאין זה צמחית המצוות של אם בחקותי תלכו שיהיו עמלים צמורה, והיה לו לומר אם בחקותי תהגו או תעיינו. גם לשון אם שהוא לשון ספק אינו מוצן שהרי הוא חיוצ ואינו רשות. גם העירו קדמונינו על מה שאמר אם בחקותי תלכו ונתתי גשמיכם צמח וגו' הלא שחר מצוה צהאי עלמא ליכא ומה זה שהצטית שחרם צעולם הזה. ומה גם שעיון התורה הוא דבר גדול מאד והצטית הגשמים צמח הוא שחר קטן מאד לערך גדול יקר עיון התורה:

ויראה לצאר על דרך שפירש צחפץ ה' על מאמר התנא (צרכות כח ע"ב) מודה אני וכו' ששמת חלקי מיושבי בית המדרש וכו' שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים וכו' אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שחר והם עמלים ואינם מקבלים שחר, והקשה שהוא כפול שהרי די צאומרו אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים צטלים אני רך לחיי עולם הבא והם רצים וכו' וממילא ידעינן שלעמל תורה יש קיבול שחר ולעמלם אין קיבול שחר:

ופירש הוא ז"ל כי הנה גם העובד ה' ועוסק צמורה מן ההכרח הוא שיעסוק גם צמעט דרך ארץ להחיות את נפשו ונפש ציתו, אמנם העובד ה' גם צמח שהוא עוסק צעסקים לצורך פרנסתו עיקר כוונתו הוא צעסק זה כדי שיהיה לו ממה להתפרנס למען ימצא מרגוע לנפשו לעסוק אחר כך צמורה וכל עסק מלאכתו הוא עבור עסק התורה, ואדם כזה שמתרו קצע ועיקרית אללו כשהוא משכים לקום צאשמורת הצוקר שאז עדיין אינו זמן עסק לעסוק צמורה אז הוא קוצע לו העת ההיא לתלמוד תורה כדי לעמוד אחר כך צמפילה מתוך דברי תורה, ואחר כך גם כן כשמוכרח לעסוק צעסקיו מכל מקום כל כוונתו הוא להשתחר פרנסתו שיוכל

הצטחון, והכתוב אומר (ע"ן דברים טו, יח) וזכרתך בכל אשר תעשה, יכול אפילו יושב וצטל ת"ל בכל אשר תעשה (ע"י ספרי דברים פסקא קכג, וע"י מדרש תהילים כג, א) ולמדו עמם רבנן מעובדא זו דההוא גברא דהיה קשה לו המשא, ואולי היה מוזמן לו איש שהיה לו לעזור לישא המשא על כתיפו היה די, אמנם ראו כי הטייעא סילק ממנו המשא כולו, וגם הוא לא זיקש מן הטייעא, רק הטייעא אמר לו זאת מעצמו, הרי ראו שהש"ת מוזמן סיבה גם למי שאין לו שום סיבה כלל, וזוהו ידעו מעלת הצטחון כי הש"ת ישלח עזרו מקודש לאיש הישר צעינו לסלק ממנו משא הפרנסה מכל וכל ולשלוח לו סיבה ג"כ.

ובן מוצא בספר דרך לדיקים בשם הרה"ק ר' יצחק מווארקי ז"וק"ל שאמר שראה אדם אשר אחד שהיה גדול מאד בצמחית הצטחון, ולא היה עושה כלום לפרנסתו רק היה עוסק בתורה תמיד, וכל עת שהיה צריך לאכול הרכין עצמו לארץ ומלא ממון כדי סעודתו ונתפרנס מזה.

ובן הרה"ק ר' משה מקאצרין ז"וק"ל סיפר על אדם גדול שהיה עוסק בתורה וצבודה ולא הספיק לו היום לעשות שום עסק לפרנסתו, כי בקומו היה העת הנצרך לו להכנת התפילה ואח"כ איזה שעות לתפילה ואח"כ ללמוד אחר התפילה ואח"כ שולחנו, ולנוח מעט, ואח"כ ללמוד קביעת השיעורים ותפילת מנחה והכנתה וכן כסדר ולא נשאר לו עת פנוי לעסוק צעיני פרנסתו ויאמר: רצונו של עולם בתורתך כתיב לאמר: וזכרתך בכל אשר תעשה שנצרך לעשות מאומה ואין לי שעת הכושר לזה, ואיחא בגמרא הקדושה (ב"מ כ"ג:) שעקמת שפתיים היא מעשה, חשוב לי עקמת שפתי שמצקש אנכי בכל יום על פרנסה ומוזנות למעשה, שזאת יחשב ויקיים וזכרתך בכל אשר תעשה.

ולמעשה מדת ההשתדלות זה תלוי בגודל צטחוני בהש"ת, שהרי מנז הדין הקב"ה מפרנסנו ללא שום מעשה מצידנו, כפי שמפרנס כל חיה ועוף, ורק צהרע מעשינו אנו מקפחים את פרנסתנו, וכפי הידוע מספה"ק נועם אלימלך בשם הרה"ק הרצי"ר ז"ש ז"ע, עה"כ וכי תאמרו וגו' שהשפע נשפע תמיד בלי הפסק ורק הרעת מעשינו מפסקת ירידת השפע, ע"י"ש).

אבל לעבוד יותר מהצריך ולהסתובב מלא דאגות זה ודאי אינו מותר, וזה מגיע מחסרון באמונה, כפי שפירשו בספה"ק "עצביהם כסף וזהב מעשי ידי אדם" פי' "עצביהם" מלשון עצבות, מהיכן נובע דבר זה שיהיה לאדם מישראל עצבות ח"ו, זה אינו אלא משום שנדמה לו ש"כסף וזהב מעשי ידי אדם" ולכן עצב ודואג, וצרגע שיצין שהכל מאתו יתצרך, יצין שגם אם לפי דרגתו עדיין מחויב לעסוק בפרנסה, אבל הכל מאתו יתצרך, וכל עבודתו הוא רק למלא חובתו, ולא ח"ו שבוה תלוי פרנסתו, הרי אין לו שום סיבה להיות עצב ודואג.

ועזור הש"ת שנוכה להתחזק צמדת הצטחון, ואז ממילא נהיה בצמחה, וממילא ניוושע בכל העניינים, כי בצמחה תלאו, שעם שמחה יוצאים מכל הצרות, ונוכה לעבוד את בוראינו ומלאכתנו נעשית ע"י אחרים, כפי שצריך להיות באמת, וכך יהיה צקרוצ ממש צביאת גואל נדק צב"א.

לעסוק בתורה, ומפני זה הוא מקבל שכר גם על עמלו וטרחו לצורך פרנסתו הגם שהוא עסק של רשות משא ומתן, מאחר שכוונתו למען יוכל לעסוק בתורה וצמחות יש לו קיצול שכר גם על העסק של רשות ההוא גם כן מלבד שכר עסק התורה. ואולם יש אנשים ריקים אשר אין שמים על לבם דבר ה' ומורתו וכל מגמתם בשכבם ובקומם לאסוף הון רב ומצלים בהצל כל ימיהם בצמדת תבל וזה מאוויים בצוקר השכם וכל היום כולו, הנה אדם כזה אין לו צעמלו שום שכר ואדרבה העסקים ההם ירצוהו אל הצור לירד לצאר שחת:

וזהו כוונת התנא אפי עמל והם עמלים, פירוש שאני עמל צמלאכה ובעסקים כמותם ואף על פי כן אני מקבל שכר על עמלי, והם עמלים ואינם מקבלים שכר, מפני שאני משכים לדברי תורה וכל מגמת עמלי היא לצורך עסק התורה והם שאין שמים לב לעמול לצורך התכלית האמיתי לכן תקותם למפח נפש, עד כאן דברי פי חכם חן:

ועל דרך זה הוא ציאר הכתוב גם כן אם בחוקותי תלכו פירוש שאם הליכתכם שאתם מתהלכים לעשות מלאכתכם להציא טרף לצינתכם תהיה צבציל חוקותי שהוא כדי שמוכלו לעסוק בתורה שלא מדוחק, ומלת בחוקותי ציארנו צבציל חוקותי, כמו צראשית שפירשו חז"ל (צראשית רבה א, א) צבציל ראשית. וזהו שפירש רש"י שיהיו עמלים בתורה, פירוש שהעמל שאתם עמלים לצורך פרנסה תהיה אלא צבציל התורה שמוכלו אחר כך לעסוק בתורה ולא תהיו טרודים צדאגת פרנסה, או צעשותכם זאת גם ה' יתצרך יעשה את שלו להזמין פרנסתכם בלי טורת. וזהו אומרנו ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה, שצראותו כי כוונתכם רצויה צעמלכם כדי לעסוק בתורה על כן יצרך את מעשי ידיכם שלא תצטרכו להטריד עצמיכם הרבה ותוכלו לעסוק בתורה מתוך הרצבה, וכמו שאמרו חז"ל (צרכות לב ע"ב) על חסידים הראשונים מתוך שחסידיהם היו מלאכתן מתצרכת. ולכן אמר אם בחוקותי צלשון ספק, מפני שאין זה חיוב דוקא לעסוק צמשא ומתן, שהרבה עשו כרצי שמעון בן יוחאי ומלאכתן היתה נעשית על ידי אחרים כרצי אליעזר בן חרקום ודומיהן (יומא לה ע"ב): עכלה"ק.

והנה צעמס הענין האם צריך לעסוק כל היום בתורה ולצטחון שהש"ת ישלח לו את פרנסתו, או האם צריך לעבוד ולעשות לפרנסתו, זה תלוי בגודל צטחוני האמיתי בהש"ת, ובספה"ק האריכו הרבה צענין זה, ובספר אור ישרים מציא מצעל "יסוד העבודה" מסלאנים ז"ע וז"ל עוד צשמו: עיקר הדעת, ואין דעת אחר, רק לידע שעיקר העזר הוא רק מה' לצד.

וצגמ' לא הוו ידעי רבנן מאי השלך על ה' יהצך (תהילים נה, כג) עד דחוי ההוא טייעא דאמר לההוא גברא שקול יהצין וטעון אגמלאי (מגילה יח.). לכאורה אינו מוצן מאי לא ידעי רבנן השלך על ה' יהצך עד דבא מעשה לידם, הלא דרדקי דצי רב גם הוא יודע פירוש הכתוב. אלא הכי פירוש, כי לא ידעי רבנן עד היכן יגיע מעלת ומידת הצטחון שנוכל לומר השלך על ה' יהצך כי אמר יאמר האדם צנפשו כי די להגיע למדת הצטחון שצאם יש לו איזה ענין להתפרנס צה שיצטח צה' שישלח לו ה' שפע צרכה והצלחה צוה הדבר כדי להשקיט טרדות נפשו על המחיה והכלכלה, אבל מי שאין לו שום סיבה כלל להתפרנס אפשר כי אין שייך צוה מדת

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמור (כה, א).

הנה, לפוס לערא אגרא (אבות ה, כג) שלפי הער והטורה שיש לאדם בקיום המצוות לפי זה תגלל חשיבות המצוה, דכשאלם עובד ה' מרוב כל וצוטח בהשי"ת בשעה שיש צידו אלף אלפים דיגרי זהב, אין כל רבותא בכך, העיקר הוא לעבוד את ה' במסירת נפש אפילו מתוך דחק וער ועוני, שמרוב השתוקקותו לעשות רצון קונו לא תפריענו שום מניעה בעולם. וזה שאמרו (שבת פט). למה נקרא שמו סיני שמס יאה שנה לאומות העולם, שכבר בשעת קבלת התורה לימדונו יסוד גדול בתורה, שאין זו רבותא לקיים את התורה כשנותנים לו כבוד וגדולה, אלא אפילו אם בגלל קבלת התורה ישנאו אותנו כל האומות וירדפנוו כלל עניינים וגזרות, עכ"ז שום גזרה ושום דבר שבעולם לא תוכל למנוע אותנו מלעבודו ולשמור מצוותיו אפילו כחוט השערה.

ולזה אמר וידבר ה' אל משה 'צהר סיני'- דכשם שצהר סיני קיבלתם את התורה אפילו אדעתא שישנאו אתכם אומות העולם ותטרכו למסירת נפש כדי לקיים המצוות, כמו כן לאמר- לדורות, דכשנצוהו לארץ ותטרכו לקיים מצוות שמיטה לא תמנעו מלקיימה אפילו כשלא תהא צידכם לפורטה אפילו שיה פרוטה, וצווחת זה וצווחת זה ברכתי וגו'.

(פניני שפע חיים רעד"ר משכ"א)

וכי תבוכרו במוכר לעבייתך או קנה ביד וכו' אל תנונו (כה יד).

קרוב לפשוטו יש לרמוז ג"כ דצרי תורה, אם מוכר לחצירו דצרי תורה היינו שלומד עמו, הוא באזהרה שלא יונה אותו היינו כשאנו מסבירו כל הענין הנראה אשר חלק לו הש"י וישנו צמח התלמיד לקבל.

וכן האזהרה על הקונה היינו התלמיד שלא יונה את הרב, שיאמר שמצין ואינו מצין, נ"ל:

(אגרא דכלה)

אל תנונו איש את אוזו וכו' (כה יד).

הנה באונחת ממנו אמר איש את אחיו, ולהלן [כה יז] באונחת דצריים אמר איש את עמיתו, ויראה לפרש דהנה באונחת ממנו, יותר יתיר האדם לעצמו בקרובו ואחיו, כי על פי הרוב יש להם עסקים זה עם זה בעסקי ירושות ומתנות, וג"כ יתיר לעצמו שהקרוב מחויב לפרנסו, על כן הזהירה התורה גם באחיו ומכל שכן לאחרים. ובאונחת דצריים ציורת יארע להונות לאיש זר, כי בזולו קרובו גם הוא מזולו, על כן הזהירה התורה גם על אחרים, נ"ל:

(אגרא דכלה)

ולא תנונו איש את עבדו (כה יז).

פ"א בא הרה"ק הר"ר בונם זעלזל"ה מפרשיסחא זי"ע לביהמ"ד ושאל להחסידיים שיאמרו לו כוהו א חסיד, וענה אחד כוהחסידיים, חסיד הוא לפנינו מישורת הדין, ואמר, על זה כוונתי, כתוב בתורה לא תנונו איש את עבדו זהו הדין. ולפנים מישורת הדין הוא שלא יאנה את עצמו, והבין:

(שיח שרפי קודש)

ולא תנונו איש את עבדו ויראת מאלוקיך (כה, יז).

שעל ידי שמירת אונחת דצריים זוכין ליראה. שאם היצר הרע מקטו להונות לחצירו דצריים, והוא אינו שומע לו, ומתחזק עצמו שלא להונותו, אזי ויראת מאלוקיך, שצא ע"י זה ליראת שמים. [כשהיצר מקטו את האדם להונות חצירו, והוא מתגבר על פיתוי היצר, ע"י זה הוא עצמו מגיע ליראת שמים, כי כשאלם מתגבר על היצר שכרו יראת שמים, ואז מתמלא יראה].

ובספר נוראה כהן (סי' לד) כתב: מרן הגה"ק בעל חידושי הר"י זצ"ל בעת שדר בוורשא, פעם אחת בלומדו עם תלמידיו בפרק איזהו נשך בהא דתניא ב' שהיו מזהלכין בדרך וכו', נסתפק בגי' שהולכין וזה שבדיו קיתון מים אין צריך להמיה כי אם השנים האחרים לכו יקדים, כיון דבכהאי גוונא לא שייך טעמא דרבי עקיבא.

ונזרקה נפי אחד התלמידים רבי לייב קאלישער דיקדים להיותר תלמיד חכם, וכשנווע מרן הגה"ק זצ"ל חוות דעתו נתקצף עליו באומרו וכי אתה סבור דבלימודך נתעלית על כל, בשמים אינם רוצים כי אם באנחת אמת, ופסק הלימוד מגודל עגבות נפש מותשובת תלמידו הנ"ל, והניח הספק בצע"ג.

ובליה עת באו תלמידיו ומקורביו לתפילת ערבית כמורגל סיפר מרן הגה"ק עובדא, דבהיותו בנעוריו להסתופף בי"ל הרה"ק ר' בונים זצ"ל והיה בבית המדרש בפשיסחא בלויית חבריא קדישא תלמידי הרבי זצ"ל והיו מתבודדים במחשבתם, ופתאום פתח הרבי ז"ל הדלת ונחפזנו לקבל פניו, ולא נתן לנו שלום והציע שאלה אחת, היות דשם בק"ק פשיסחא היה שוטח מפורסם וזקן פנוי דלא היה נשוי כעולם והיה שואב מים לכל העיר פשיסחא ונקרא מושהילע, ושאל הרה"ק זצ"ל באם שיבוא פקודה מושר המושהילע דיהרוג למושהילע הנ"ל ובאם לא יהרוג להרבי זצ"ל מוה יעשה, ואותי אחז הרבי זצ"ל במלבושי ונענע אותי בזה"ל: ואתה יצחק מאיר תברר לי הענין על פי הלכה.

ותיכף ומיד הלך לפני ולפנים והדלת סגרה, והשכלנו לדעת כי הרבי זצ"ל הרגיש דמחשבותינו בבחינת התנשאות, ולזה השכיל בשאלה זו לומר דמועד תורה הקדושה אין חילוק בין הרה"ק ובין מושהילע הנ"ל בנוגע לפיקוח נפש, וכחחלטת חז"ל בפסחים כה: מאי חזית דדמא דידך סמיך טפי, ואם כן שוב אין מקום לגאווה. וסיים ע"ז הגה"ק בעל חידושי הר"י זצ"ל להר"י לייב קאלישער הנ"ל, ואיך תחליט לומר דבפיקוח נפש תלמיד חכם קודם.

(ליקוטי הר"י)

ולא תנונו איש את עבדו ויראת מאלוקיך (כה, יז).

לכה לומר לא תנונו את רעך שאתה ירא שמים. וזה ויראת מאלוקיך, שלא תנונו אותו שאתה ויראת מאלוקיך והבין.

(צויגל דנהורא)

ועשיתם את זוקתי ואת משפטי תשימרו ועשיתם אתם, וישבתם על הארץ לבטוח (כה, יז).

יש לפרש בהקדס דצרי הרה"ק מלוצלין זי"ע עה"פ וכלל ארץ אחותכם גאולה תתנו לארץ (כה, כד) וז"ל: (בס"ס זאם זכרון) "ובכל" לשון משוקה מלשון "כלתה לתשועתך נפשי". "ארץ אחותכם" צמח שישראל משתוקקים על ארץ ישראל על ידי זה "גאולה תתנו לארץ" אמן, עכ"ל. ואפ"ל דהנה אמ"ל למה נקרא שמה ארץ שרמיה לעשות רצון קונה (צ"ר פרשה ה) וסתם ארץ הוא ארץ ישראל כמשמ"ל בצפרי, וזה הכוונה גאולה תתנו לארץ, שרמיה לעשות וכו', דצני ישראל הרואים וחפצים לעשות רצון קונה, ואפילו אם ע"י טרדות

ופצלות הגלות הזה אינם יודעים ואינם יכולים לעצדו יתצרך, אלא עב"פ רואים לעשות רגונו יתצרך, ג"כ גאולה תתנו לארץ ישראל. וזוהי י"ל ג"כ, ואת משפטי תשמרו - במחשבה ורגון בלבד ורגונו לעשות רגונוך אלא ששיעבוד מלכויות מעכב, מכל מקום וישבתם על 'הארץ' לבטח שג"כ רק רצתה לעשות רגון קונה. וכמו"כ בניי שאפי' יש להם רגון בלבד לילך בארצות נדיקים ג"כ ישבו בארצה"ק לבטח.

(פניני שפע חיים רעד"ר תשל"ג)

ועשייתם את זקקתי ואת בושפטי תשמרו ועשייתם אתם (כה). (ז).

ויש להצין דלמה כ' התורה גזי החוקים בלש' עשיה וגזי המשפטים בלש' שמירה ונראה לעניות דעתי דהנה החוקים הן אותן שאין בהם טעם, והנה זוהי אס האדם עושה אותם ודאי עושה רק בשביל מנאות הצורא ית' אבל המשפטים הם המנאות השכליות וא"כ יכולין לומר שאין עושה לכבודו ית' רק משום שהשכל חייבו כמו לא תגנוב וכדומה.

וא"כ צמה ניכר שעושה זאת לשמ"ת רק שאם מנפה מתי שתבוא מנאה זאת לידו לקיים אותה מזה ניכר שעושה בשביל כבודו ית'. ולכן כ' התורה ועשייתם את חקתי אבל ואת משפטי תשמרו על דרך (בראשית לו, יא) ואציו שמר את הדבר היינו שהיה ממתין ומנפה ע"ז וזה ועשייתם אותם שצוה יהיה ניכר שעשייתם לשם שמים.

(אך פרי תבואה)

וכי תאמרו בזה נאכל בשנה כו' וצויתני את ברכתי לכם כו' (כה, כ-כא).

* צמס אחי המסיד המפורסם ויש לדקדק היות שהתורה יצאתה בכלן מדרכה שדרך הקרא לכתוב איזה יתור לשון בפסוק אפילו אות א' ועל ידי זה מתורן כמה קושיות אבל הקשיא לא נכתב בעצמה בתורה * וכאן נכתב הקושיות אצל הקשיא לא נכתב כי אס וצויתני את ברכתי וממילא לא יקשה שום אדם לומר מה נאכל * ונראה שהשם יתצרך ברוך הוא כשצוה את העולם השפיע מטובו צינורות מושכין שפע לזרכי בני אדם ודרך השפע שלא להפסיק כלל אלא כשהאדם נופל ממדרגתו ואין לו בטחון בצורה ברוך הוא המשגיח אמיתי הון ומפרנס בריות בלי הפסק כלל אז עושה האדם ההוא במחשבתו ההיא אשר לא מטוהר פגם חלילה בעולמות עליונים ומחישין כח פמליא של מעלה ר"ל ואז נפסק השפע חלילה וצריך השם יתצרך ברוך הוא לזוות מחדש השפע שתלך כמו מתחילת הצריאה *

וזה הוא וכי תאמרו כו' שהתורה מלמדת לאדם דרכי השם שיהיה שלם בצטחונו על אלהיו ולא יאמר כלל מה יאכל כי כאשר חלילה יפול מן הבטחון לחשוב מה יאכל הוא עושה פגם חלילה בהשפע ואטרחו כלפי שמיא לזוות מחדש * וכי תאמרו פירוש כאשר תאמרו כך ואז תטריחו אותי וצויתני כו' אלא לא תתנהגו כך ותצטחו בה' בכל לבבכם ואז תלך השפע בלי הפסק כלל תמיד לא יחסר כל זה * :

(טעם אלימלך)

וכי תאמרו בזה נאכל בשנה כו' וצויתני את ברכתי לכם כו' (כה, כ-כא).

נראה עוד ליישב קושית הרצי ר' זושא הנ"ל, כי צאמת וכי תאמרו מה נאכלי אין זה קושיא, רק יעוד והצטחה מאתו ית"ש, בהיות שהקצ"ה מתאווה לתפילתן של נדיקים (בימות סד). ולפעמים אינו נותן להם מאוויים בלי בקשה ושאלה כדאי שיוכרחו להתפלל, וה' הטוב מדרכו להטיב. עוד הם מדברים ואני אשמע ונותן להם כל רגום ומשאלותם

ו"ש הכתוב וכי תאמרו מה נאכלי כי לפעמים תהיו צריכים להתפלל עבור פרנסה ורפואה וכדומה, והצטחנו השי"ת בתורתו הקדושה, תיקף ומיד כי תאמרו ותתפללו 'מה נאכלי' עודם מדברים ואני אשמע. וזהו 'וכי תאמרו' מיד כשתאמרו, בתוך אמירתכם, מיד: 'וצויתני את ברכתי לכם בכל טוב.

(דעת משה)

וכי תאמרו בזה נאכל וצויתני את ברכתי וגו' (כה, כ-כא).

וידוע קושית הנועם אלימלך צמס אחיו הר"ר זושא ז"ע עיי"ש לדרכו בקודש והנ"ל דהתורה"ק מתכוונת כאן להראות איך שטוב ה' לכל ואינו צא צטרוניא עם צריותיו, כי הנה שאלה כוז שאדם דואג מה יאכל למחר יש צה משום חסרון אמונה, שהלא השי"ת הוא הון ומפרנס לכל צריותיו, והקצרה יד ה', רק אין אדם נתפס בצעמט לערו (צ"ב טו:): וע"כ אדם זה שטרח ועמל בהשדה שש שנים וכעת מנווה להפקיר את הכל, אין להאשים אותו,

ולכן אפי' וכי תאמרו מה נאכל וגו' מכל מקום כיון שסוף סוף אתם מקיימים את דבר ה' ומשמיטים שדומיכם, בשכר זה וצויתני את ברכתי וגו'.

(פניני שפע חיים ליל שצ"ק תשמ"א)

וצויתני את ברכתי לכם בשנה השישית ועשית את התבואה לשלש השנים (כה, כא).

הנה השפעות הצורה צ"ה הולכות בכל עת ובכל רגע בלי הפסק כמעין הנובע, זולת שאם ח"ו האדם גורם צמעטיו עושה מסך ומגדיל ועלמנת ההשפעה מעיניו, כאשר שמעתי מפה קדוש הרב האלהי מוהר"מ זללה"ה מרומנאצ ציאר הפסוק (בראשית כא, יט) ויפקח אלהים את עיניה ותרם צמר מים חיים, שהצמר מים חיים היה מוכן כבר לפניו, זולת שהיתה צריכה פקחת עינים לראותה.

וכן אור של מעשה בראשית שגנו הקצ"ה לנדיקים לע"ל (צ"ר יב, ו), כי האור הזה עומד וקיים בכל עת, זולת שעלה כציכול צרונו הפשוט להציאו לצחינת העלם למען לא ימשיכוהו הרשעים למעשיהם המכוערים, וגנוז לנדיקים העמידים לבוא בכל דור ודור, ואצלם הוא בצחינת התגלות שיוכלו להמשיכו כרצונם הטוב:

והנה הנדיק נקרא יום השישי (מ"א מו), ושנה השישית, כי כמו יום השישי שהוא כולל כל ו' ימי המעשה וצו העת לתקן כל הו' ימים, כאשר שמעתי צמס רבינו האלהי מוה"א אלימלך זוק"ל שערב ש"ק הוא צחינת ערב יום הכיפורים, כמו כן הנדיק כולל הכל. גם זאת נקרא הנדיק שנה שישית, כי הנדיק הוא צחינת וא"ו שמושכת עוד וא"ו, דוגמת דלי ששואב ממעין וצריך עוד חבל להמשיכו למעלה,

כמו כן הצדיק צו"ו א' שואב השפע ממקורה, וצו"ו השניה ממשיכה להעולמות:

וזה וזיויתי את ברכתי לכם בשנה השישית, פירוש שברכת ה' יושפע ע"י הצדיק, והוא ממשיכה למעלה מהטבע, וז"פ ועשת את התצואה לשלש השנים - צחי' מוחין קדישין, ומשם יומשך ארך ותעלה בני חיי ומוזני רויחא וכל טוב טלה:

(אור לשמים)

וכי תאמרו מזה נאכל בשנה השביעית וכו', (כה, כ-כא).

א"י דהנה אמרו רז"ל (מ"ק כח, א) בני חיי ומוזני לאו זכותיה תליא אלא במולא תליא, ופירש האר"י ז"ל (ע"י ליקוטי מורה פרשת תולדות ד"ה ויעמר) לאו זכותיה עולם הזכות אלא במולא נוצר ונקה הוא כתר, שהוא למעלה מהשגה, כי אף מוח של חכמה אין לו השגה לגמרי כל שכן מה שלמעלה ממנו:

על כן כשידאג אדם על פרנסתו האריך יבוא לו כשרואה בשכלו שמלאכתו או משא ומתן שלו אינו מספיק לפרנסתו, בזה הוא מפסיד לעצמו פרנסתו, כי אין יוכל לתפוס בשכל שלו מהאריך יבוא פרנסתו, ומקום שבה משם הפרנסה הוא למעלה מהשכל, וכשאין מאמין בזה נפסק השפעה אשר למעלה מהשכל:

וזהו שאמר וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, ואמירה הוא במחשבת הלב כמו כי תאמר בלבבך וכו' (דברים י, יז), וכשאתה מחשב בלבבך אין יבא לך הפרנסה בשנה השביעית, בזה המחשבה נפסק הצינור אשר היא למעלה מהשכל, כיון שאינו מאמין שיוכל ליתן לו פרנסה גם בשביעית בלא אחר אשר אין שכלינו יוכל להשיגו, ואז כשתחשבו כך מה נאכל וכו' ויהיה נפסק השפע כנ"ל, אז וזיויתי את ברכתי בשנה הששית:

וברכה היא בדבר אשר הוא כבר אלנו אלא שאינו מדוד, כמו שאמרו (צ"מ מג, ג) הנכנס למוד את גורנו אומר, יהי רצון שתשלח ברכה במעשה ידינו, ואף כאן וזיויתי ברכתי בשנה הששית ועשת את התצואה, שכבר נעשה, ויצא ברכה ויעשה הברכה את התצואה שיספיק לשלש שנים, וזהו ועשת, רצה לומר הברכה תעשה את התצואה שכבר היא בגורן, שיספיק לשלש שנים.

(אורח לחיים)

וכי תאמרו מזה נאכל בשנה השביעית הן לא נורע ולא נאסוף תבואתינו וזיויתי את ברכתי וגו' (כה, כ-כא).

ונ"ל דהנה הקשה צ"י למה קבעו ח' ימי חנוכה הלא היה צו כדי להדליק יום אחד, ומ"י בטו"ז עפ"י הזוהר עה"פ מה יש ליכי ציית דברכתא דלעילא לא שרי' באתר ריקנא א"כ למפרע אנו רואין שנעשה נס ביום א' דאלו נדלק כל מה שהיה צלילה הא' לא היה מקום לנס לחול על שום דבר ע"כ. והנה כמו שהיא במנחת חנוכה שהיה הנס ביום א' ג"כ דל"כ לא היה מקום לנס לחול על שום דבר, כן הוא בכל עניני ברכות לישראל שצריכים לחול על שום דבר, ולפי"ז י"ל פ"י הכתוב וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נורע ולא נאסוף תבואתינו וא"כ לא יהיה שום דבר מקום לברכה לחול ושאלו כהוגן כיון דברכתא דלעילא לא שריא על אתר ריקנא, וע"ז השיב הקצ"ה וזיויתי את ברכתי לכם בשנה השישית ועשת את התצואה לשלש שנים ופירש"י לקצת השישית וכו' הכוונה לרמוז שהוא

ית' ינחיל ויזהר את ברכתו שיהיה להם מעט כי הוא כל יכול להשפיע להם אפילו יש מאין וכאשר תבא הברכה קצת בשנה השישית צבחינת יש מאין יש מקום לחול לכל השלוש שנים לאכול לשובע.

(קדוש יו"ט)

וכי תאמרו מזה נאכל בשנה השביעית הן לא נורע ולא נאסוף תבואתינו וזיויתי את ברכתי וגו' (כה, כ-כא).

ויוצן לפי מה שפ"י המפרשים מה שאמרו חז"ל אין ישראל ניוזין אלא בזכות האמונה, דלכאורה קשה למה שכתבנו בזה ע"פ עלמא ליכא והרי הקצ"ה שומר משמרתה של תורה וקעבר משום כל תלין, אכן יש לומר דק"ל שהשוכר פועלים ע"י שליח אינו עובר משום כל תלין ואיתא כי תרי"א ליה לנו משה ואנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, וא"כ על תרי"א שהיה ע"פ שליח ליכא כל תלין ורק על השמים שמענו מפי הגבורה איכא כל תלין והם יסוד האמונה ולכן אין ישראל ניוזין אלא בזכות האמונה,

וי"ל עוד דק"ל אין בעל הבית עובר בכל תלין אלא א"כ תבעו אצל אם לא תבעו אינו עובר עליו, והנה תכלית מנחת שמיטה הוא להשריש אמונה ובטחון בלב בני ישראל כי לה' הארץ ומלואה, ולפי"ז גם על שבת הארץ מגיע שכתבנו עליו, והנה תכלית מנחת שמיטה הוא האמונה אמנם זה רק בתבועו אז עובר על כל תלין, וז"ש וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נורע ולא נאסוף תבואתינו, היינו שיתבעו בשכרן המגיע להן אז וזיויתי את ברכתי לכם לשלש איש כמעשהו כדי שלא לעבור על כל תלין.

(ע"י חיים)

וזיויתי את ברכתי וגו' (כה, כא).

איכר אחד נכנס אל הגה"צ יוסף חיים זאנענפעלד רבה של ירושלים זצ"ל בפרוס שנת השבע ושאל: רבי, איך אעשה בשנת השמיטה, כוונה אתפרנס, אולי אטכור את האדמה לגוי. במקום להשיבו נגש הג"ר יוסף חיים אל ארון הספרים הוציא מתוכה ספר "ירמיהו" דפדף בו והראה לאיכר מזה שכתוב בפירוש רש"י לפסוק "ארור הגבר אשר יבטח באדם וכו' ה' יסור לבו" שהוא טובא "אשר יבטח באדם" בחרישו ובקצירו, לומר אזרע בשביעית ואוכל, וכו' ה' יסור לבו" שהבטיחו "זיויתי את ברכתי".

(דרכי חיים)

ובכל ארץ אוזויתכם וכו' (כה, כד).

דהנה העבדות של הצורא צ"ה הוא אין סוף, ואדם הרואה לעבדו אינו יודע מה לעשות עד שזוכה לעבדותו, וז"פ (שמות י, כ) ואנחנו לא נדע מה נעבוד עד צואינו שמה - עד שזוכה להעבדות אז יודע מה לעשות לעבדו ית"ש, רק שמי שהוא דבוק אל הצדיק שמיחד כל העולמים ועבדותו הוא בדרך משפיע ומקבל, יוכל האדם ג"כ לטעום מהעבדות, וז"פ וכל ארץ אחותכם - שאחיה שלכם אל הצדיק שמיחד צחינת ארץ רומנו למלכות (ח"ב צ"ב). לצחינת כל רומנו ליסוד (ח"ג רנה). צדיק יסוד עולם, גאולה מתנו לארץ - ע"ז מכה לגאולה במהרה:

(אור לשמים)

אל תקוץ בואתו נשך ותרבית וגו' (כה, לו).

פירוש כשתעשה אחיה דבר טוב לא תרצה אלל השם יתברך ברוך הוא ליקח ממנו רווחים עבור מעשיך הטובים שיצא לך אחיה פניה או גאות חלילה ובה תחשב כאלו אתה נושך כביכול להצורא שיש

לו זער גדול מזה ותועבת ה' כל גצה לב. אלא אדרבה יהיו כל כוונתך לשם שמים וזוה יקובל לרצון לפני זוראני ועל ידי זה מזה לגאולה במהרה ציינו וזו היא אני ה' אלקיכם כו' לתת לכם ארץ כנען להיות לכם לאלהים:

(טעם אלימלך)

וזוי אוזיך עמך (כה, לו).

גמרא (ב"מ סג) שנים שהיו מהלכין צדק וצד אחד מהן קימתן של מים, אם שותין שניהם ממים ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב וכו' דרש בן פטורא מוטב שיטמו שניהם וימותו וכו' עד שצא ר' עקיבא ולימד ומי אחיך עמך חייך קודמים לחיי חצירך. מהו הלשון 'עד שצא רבי עקיבא', יש לפרש שכל אחד מישראל צריך לרצות לנשות כבן פטורא, כי איך יוכל לראות במיתת חצירו, רק מטעם שרבי עקיבא מלמדו להקדים חיי עצמו לכך הוא מוכרח לשמות. יש לדקדק בלשון 'עד שצא רבי עקיבא ולימד', למה לא אמרו רבי עקיבא אומר וכו'. ויש לפרש, שחכמים לא היו יכולים להכריע צדד, שהרי לכל אדם יש נגיעה, ואיתא בגמ' (פסחים כה:) לגבי מסירות נפש על רציחה מאי חזית דדמא דידך סומק טפי וכו', וא"כ גם כאן יש לומר כן מאי חזית וכו' שיקח המים לעצמו וימות חצירו, עד שצא רבי עקיבא ולימד שהתורה אמרה שיהיו חייך קודמים דמלתינו (ברכות סא:) שאמר רבי עקיבא כל ימי הייתי מנטער על פסוק זה, בכל נפשך (דברים ו, ה) אפילו נוטל את נפשך, אמרתי מתי יצא לידי ואקיימנו כו', שכל ימינו היה מנפה למסור נפשו על קידוש ה', ולא היתה לו נגיעה, הוא היה יכול להחליט ולומר שהתורה אמרה חייך קודמים, שלא היה צריך לחיותו עבור עצמו ולטובת עצמו, אבל למי שהחיות הוא הנאה ותענוג בשבילו, אין לו רשות לומר שמיי קודמין לחיי חצירו.

(ליקוטי הרי"ם)

את כספך לא תתן לו בנישך ובמרבית לא תתן אכלך (כה, לו).

מעשה שקרה אצל בעל החתם סופר זצוק"ל. כאשר הגיע אל ביתו אחד נוראשי הקהילה בפרשבורג, שהיה ידוע כסוחר עשיר ומכובד, וביקש מוכרן החתם סופר זצוק"ל לדבר עמו ביחידות בענין דחוף. הכנים החת"ס את האורח לחדר מיוחד, ומיד פרץ האיש בכבי גדול, אשר בקושי חזר לעצמו שיוכל להתחיל לדבר.

התחיל לספר בפני הרב שנכשל לא נוכח בעסק גדול, שבו הפסיד את כל הוננו ואף נשאר חייב סכומי כסף רבים כמזה אנשים מואנשי המקום, ומצבו הוא ממש "באו מים עד נפש". כשסיים לשפוך את מר ליבו הרגיעו החתם סופר בדברים מועודדים. העשיר נרגע, והוסיף הרי אני ידוע בכל הסביבה כסוחר גדול ומצליח, ונחר עומד להפתח בלייפציג היריד השנתי, אשר לא נעדרתי מנונו זה כמזה שנים נואו התחלתי במסחר, ואם לא אסע הפעם ליריד זה יבינו הבריות שמוצאי הכספי אינו כשורה, ומיד יעוטו עלי כל הנושים כלהקת ארבה.

כמזה עולה נסיעה ללייפציג שאל החתם סופר את אורחו. כל הוצאות הדרך עשויות להסתכם במאה זהובים, השיב האיש בקול נכאים וענינו זלגו דמועות ללא הרף. החתם סופר ניגש לאחד הארונות שבביתו והוציא מושם מאה זהובים ואמר הרעי מלזה לך את הכסף הנצרך להוצאות הדרך, קום אפוא וסע ללייפציג וחי יהיה בעורך.

כעבור שעה קלה יצא האיש ליריד ובטרם הספיק להתבונן אנה ואנה נקלע מולו סוחר אחד מוכריו ואמר לו שכמא אתה מוכן לקנות מטען גדול של קפה באשראי לחודש נמים. האיש רכש את הסחורה מיד בלי היסוס כלל וכעבור שעה קלה הצליח למכור את כל הסחורה במזומנים והרווח

היה כמזה אלפי זהובים. באותו היום המשיך לעשות כמזה עסקים בכסף שבדיו ובכולם הצליח ב"ה מכוון לגדר הטבע. קודם שיעמוד לחזור לפרשבורג קנה האיש קופסת טבק עשויה זהב משובצת ביהלום ענק מתנה לחתם סופר. ועוד מאה זהובים לפרעון החוב.

החתם סופר נטל את קופסת הטבק ושייב את יופיה, לאחר מכן החזירה לסוחר העשיר באמרו: אמנם לא ראיתי מיניו קופסת טבק נאה כזאת ויהלום יפה כזה, השתמש בה בהנאה ובשמחה. השיב הסוחר במבוכה הרי את הקופסא קניתי עבור הרב, ענה החת"ס בנועם לשונו, לולא הליתי לך את מאת הזהובים אפשר הייתי לוקח מוכך את קופסת הטבק, אולם לאחר מעשה ההלוואה שוב איני רשאי ליתלה מוכך שהרי יש בכך איסור "אבק ריבית".

לאחר שייצא הסוחר שאלו התלמידים את רבם, נודע הרבה להשתעשע עם הקופסא טרם שהחזיר אותה, ענה החת"ס כל מזה שעשיתי עם הקופסא והשתעשעתי איתה לא היה אלא הבעת שמחה גדולה על שבאה לידי מוצאה של אי לקיחת ריבית. מתי מודמנת לידי מוצאה כזאת, לכן שמחתני על מוצאה שבאה לידי.

(גליון ד"ת בעלזא)

כי עבדי הם וגו' ולא ימכרו במכרת עבד (כה, מב).

פירש רש"י שטרי קודם. א יוד ער מעג האצטען געטוהן וואס עהר האט געטוהן, איז מען נישט צכח אין הימעל עהר זאל נישט קענען לויק קימען [-יהודי גם אם עשה מה שעשה, אין צכח צשמים לעכז אותו שלא יוכל לחזור]. שטייט [-כתיב] לא ימכרו ממכרת עבד, דער אייבעשטער האט אין ערשטען שיעבוד [-להקצי"ה יש השיעבוד צראשונה].

(ליקוטי הרי"ם)

לא תרדה בו בפרך (כה, מג)

מעשה בהגאון רבי ישראל סאלאנטער זצ"ל ששחה פעם בדרכו אצל אכסניא אחת, שקיבלוהו כמובן בכל הכבוד הראוי לו, כשכל בני הבית עומדים לפניו הכן לשרתו, למלאות חפצו ורצונו.

ויהי בעת הסעודה כשהתבוננו בו אנשי הבית לראות דרכיו ומנהגיו של אותו צדיק על כל דקדוקיו, והנה שמו על לב, שבשעה שנטל ידיו לסעודה צמץ בשיעור המים ונטל במועט מים רק לצאת ידי חובה, אף שהכד היה מלא וגדוש במים, ויתמחו האנשים בלבם הן ידוע אמרם ז"ל (שבת סב) שמוי שנטול ידיו מלא חפנים מים נותנים לו מושמים מלא חפני טיבותא וכו' גם שהיה כאן מים די והותר.

לאחר שהרהיב אחד עוז ושאלו על כך, נענה לו אותו צדיק: ראה ראיתי את טירחת הנערה המשרתת בלכתה כל פעם להביא מוכרחק המים תוך שהיא כורעת תחת כובד המושא לפיכך אמרתי בליבי אל אחיה מן המהדרין במוצות על חשבונה של ריבה זו.

והתנזרתם אותם לבניכם אוזריכם לרשת אוזוה לעולם בהם תעבודו (כה, מז).

ע"פ מה שאמר הרה"ק מאפטא ז"ע, שהתנהג צהרצנה תמיד צכלי כסף וזה והציאו לו מתנה י"ב כפות כסף.

ופעם אחת ראה שאין להמסובין צשלחן האחרון כפות כסף אמר לצנו הרב הצדיק מו"ה יחזק מאיר זלה"ה מדוע לא נתנו להשלחן האחרון כפות של כסף וכי אחת סובר שנתנו לי מתנה זו למען יהיה לך לירושא.

וזוה יל"פ והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם החזיקו צהם לנחלה כפירש"י ז"ל. ואל יעלה צדעת שעיקר הכוונה להניח ירושה לצנו ע"ז אמר"כ לרשת אחוזה. שמה צצויתי להחזיק צהם לנחלה לצניך הוא רק צכדי שלא יהיה ס"ו אחיזה צהם לסי"א.

וזהו לרשת מלשון (במדבר כה, לב) ויורש את האמורי, לגרש החילוניים
לכל יהיה להם שום אחיזה בדברים שלך כי באין יורש אחריו יש
להם אחיזה אבל עיקר הכוונה לעולם זהם תעבדו לעבד את
הש"ת בכל קניןך לעולמי עד.

(דברי יחזקאל)

כי לוי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם
בארץ מצרים אני ה' אלהיכם (כה, נה).

להבין הכפל, והוא ליה למימר כי לי בני ישראל עבדים אשר הוצאתי
אותם מארץ מצרים, ולמה לי מו עבדי הם וכו', ונראה על פי
פשוט לאמרו רז"ל (ב"ב י, א) בזמן שעושין רצונו של מקום הם
בצחינת צנים, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום הם בצחינת עבדים,
וזה הנמכר לעקר בודאי אין זו רצונו של מקום והוא בצחינת עבד:
וזה שאמר כי לי בני ישראל עבדים, רצה לומר אף על פי שהם
בצחינת עבדים הם שלי, והראיה על זה עבדי הם אשר הוצאתי
אותם מארץ מצרים, רצה לומר צעת שהוצאתי אותם בודאי היו
בצחינת עבדים שהיו עובדין עבודה זרה כפי דברי רז"ל (ילקוט גילה
רמז רלד) שהיה שר של ים מקטרג, הללו עובדים עבודה זרה והללו
עובדים עבודה זרה וכו', ואף על פי כן הוצאתי אותם:

וזה רצונו גדולה שהש"ת אוהב אותנו בעצם אף על פי שאנחנו
ח"ו בצחינת עבדים, ואמר אחר כך אני ה' אלהיכם, רצה לומר
שלא תקשה אם הש"ת אוהב אותנו אף במדריגה שפילה כזו, למה
יטרח אחד מיישראל להמכר את עצמו לעקר,

וזה שאמר אני ה', רצה לומר זהו צחינת רחמים גדולים שלי,
אלהיכם הוא בצחינת דין, אף על פי כן הוא רחמים שיוקר אותו
הגכרי הנמכר לו ביקורין, וישוץ אל ה' וירחם עליו:

(אורח לחיים)

או יאמר, דהנה הרב בוינא קדישא מוה"ר דוב צער זללה"ה אמר
שמצינו בדברי רז"ל (שבת פט, א; ע"ו ב, ג) שהש"ת צ"ה כפה על
ישראל הר כגיגית, ואמר אם תקבלו את התורה מוטב ואם לאו
שם תהא קבורתכם:

ולמה הוצרך לכך, הלא ישראל אמרו נעשה ונשמע ומרצונם קבלו
את התורה, אלא מפני שהיו ישראל או במדריגה גדולה כזו במחויין
גדולין ואמרו נעשה ונשמע, שאמר הש"ת מי גילה לבני רז זה
לשון שמלאכי השרת וכו' (שבת פט, א), הלא רצה להם הש"ת אף
על פי שאחר כך יפלו ממדריגתן ויפלו המוחין, שלא יעשו
עצמן חפשי מן העבודה והמנאות, וכפה עליהם הר כגיגית
לומר שהם מוכרחים בעבודה ואף על פי שאינן נהנין מן
העבודה שאין להם מוחין, נריכין לעבד הש"ת כפי יכולתם
ומדריגתם במקום שהם עבדי, ודפח"ח:

וזה שאמר כי לי בני ישראל, נריכין לעשות הכל לי לשמי, עבדים,
רצה לומר אף על פי שהם בצחינת עבדים במדריגה תחתונה בלי
מוחין, אף על פי כן הם מוכרחין בעבודה כפי מדריגתם ויכולתם,
וחפץ אני בעבודה כזו גם כן, והראיה על זה עבדי הם אשר
הוצאתי אותם מארץ מצרים, רצה לומר צעת שהוצאתי אותם מארץ
מצרים, ואף על פי כן נתתי להם מצות פסח ומילה בארץ מצרים
כשהיו בצחינת עבדים במדריגה תחתונה, הרי שהש"ת חפץ אפילו
בעבודה זו:

ואמר אני ה' אלהיכם, רצה לומר אני ה', אפילו בזמן אלהיכם,
שאני אלליכם בצחינת דין שאין אתם יכולין לעבד אותי כראוי, אף
על פי כן אני ה', ונריכין אתם לעבד אותי כפי יכולתם:

(אורח לחיים)

כי לוי בני ישראל עבדים עבדי הם (כה, נה).

בא וראה שאם כי כל עבד, הרי עבדותו היא לו למורת רות, שונה
עבדותם של ישראל לו ית', העושים רצון קונם מתוך שמחה, וכוונת
להיות לו עבדים לעד, והוא שנאמר כי לי בני ישראל עבדים -
שמה תאמר כדרך העבדים שאינם חפלים בעבדותם, לפיכך הדגיש
הכתוב: עבדי הם - מעצמם ומרצונם קבלו עליהם עול מלכותו ית'.
והנה מאחר שעבד מלך מלך (שבוטות מו, ג) הרי שישראל נחשבים
למלכים,

ולכן נאמר לפני כן: כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים
מאחר שהם עבדים לי מתוך רצון, לפיכך: לא ימכרו ממכרת עבד
חייבים בכבודם, שהרי הם בעצמם מלכים, כתולאה מעבדות זו לו
ית'.

(הרה"ק מהר"ש מצעלזא ז"ע)

את שבתותי תשמרו ובוקדשי תיראו אני ה' (כו, ב).

הנה יעקב צנינו ע"ה אמר אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי
(במ"ש ב"ר ריש פ' ויאל) דהנה האדם הוא בחי' יש מאין כי נתהוה
מאין וכמו שנתהוה מאין כך אל יתיימשך אם נתפס בעוונתו שאין לו
תקנה לתקן את אשר העוה לפני ממה"מ הקצ"ה רק יעשה תשובה
ויחזק א"ע בזאת כי כמו שהוא יש מאין כן יבא עזרו מקודש בחי'
יש מאין לתקן את אשר עוות כי הבוכ"ה חפץ חסד הוא לכל ידח
ממנו נדח וזהו או' מאין יבא עזרי ר"ל מבחי' אין יבא עזרי.

והנה אם האדם הוא נדיק אעפ"כ אל ידמה דעתו כי הוא שלם
בתכלית השלימות כי אמז"ל (יושעמי ריש יומא ה"א) כל דור שלא נבנה
ציהמ"ק צימיו כאלו נחרב צימיו. וא"כ הוי כאלו נחרב ציהמ"ק צימיו
וכדי ציוין ואיך יאמר זכיתי לצי. ו

הנה שבת הוא עדות כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת
הארץ וציום השביעי שבת וינפש ושהעולם נברא יש מאין נמצא
שבת ירמוז על בחי' יש מאין.

ו"ש את שבתותי תשמרו רז"ל מן שבתותי שמרמזים על צריאת יש
מאין תקחו רצוה להיות מצפים לתקן את אשר העו ע"י חטאים
כשתעשו תשובה. בחי' יש מאין ואל תאמרו נושא ח"ו. ותשמרו
מלשון (בראשית ל"ו) ואציו שמר את הדבר שפרש"י היה ממתין ומצפה
מתי יבא.

ומקדשי תיראו היינו אלו נדיקים שלא טעמו טעם חטא הזהיר
אותם שלא להתגאות א"ע בחושבם שהם שלמים כי ציהמ"ק יוכיח
כי כל מי שלא נבנה ציהמ"ק צימיו הוי כאלו נחרב צימיו ונריכים
הם לירא מן ציהמ"ק. אני ה' יחוד ת"ת ומל' וידוע דמל' לית לה
מגרמה כלום וזה אני ה'. הש"ת יורה לנו דרכי תשובה ויקרבנו
לעבודתו כ"ר.

(דברי יחזקאל)

תמושיך לאכול מושלחנו, בכדי שיוכל לקבץ סכום כסף שיספיק בכדי לפתוח עסק ולעסוק במסחר ולהתפרנס בכבוד, כאשר עברו שלוש שנים קיבץ כל המון שקיבל בשכרו, זפרט אותם למטבעות זהב, וזרר אותם בשנים עשר חבילות, בכל חבילה עשר מטבעות זהב גדולות, וננסף נשאר לו גם מטבע נחושת קטנה, והכניסו לתוך אחת מחבילות מטבעות הזהב, ויצרור את כל חבילות המטבעות לתוך צרורו, וישם על שכמו, ויצא לדרכו לילך לביתו, אמנם ברצונו את כל הכסף בשלימות, לכן הלך רגלי ולא שכר עגלה, למען לא יחסר מכספו אפילו פרוטה אחת.

ובערב שבת קודש לפנות ערב הגיע לכפר אחד, וישאל את המוכסן היהודי (בעל הקרעטישמוע) מה המרחק משם לעיר הקרובה ביותר, ויאמר לו המוכסן שהעיר רחוקה כעשרים מיל, והיה להמלמד צער גדול, כי אם היה מוגיע לעיר, היה מוצא שם איש מזהיכו להפקיד אצלו המון שלו, אבל פה בכפר מוכרח הוא להפקיד ממונו אצל המוכסן, וזו יודע אם הוא איש מזהיכו והאם אפשר לסמוך עליו, והיה נבוך ברעיונותיו ולא ידע מה לעשות, האם להפקיד ממונו אצל המוכסן בכדי לא לחלל את השבת או חיי לחלל את השבת וישא את הכסף אצלו כל השבת, ובתוך כך הדליקה אשת המוכסן נרות של שבת, ואז נתעורר בקרבו יראת השבת והלך והפקיד המון אצל המוכסן, וכאשר עבר כשעה או יותר התחיל לבו נקפו והתחרט על הפקדת המון ביד המוכסן, כי זו יודע אם המוכסן יחזיר לו המון, והוא יגע ועמל על ממונו זה שלוש שנים, והיה נע ונד מביתו ולא ראה מושפחתו, ובזה תלוי כל עתידו, ועתה יכול להיות שיחזור לביתו בידים ריקניות, ומצד שני לומר למוכסן שיתן לו המון כעת חזרה או אפשר, כי המוכסן לא יתן לו בשבייק, והתיסר מאוד כל השבת ולא יכל לתת תנומה לעיניו, ולא להתפלל ולא לאכול, וכל השבת ממש השתגע מרוב מחשבות וצער ועגמומי, והמוכסן ראה והבין את צער האיש, ולכן הקדים במוצטיק והתפלל תפלת מעריב קודם הזמן (ר"ת), ומיד בהגיע זמן צאת השבת, ניגש עם צרור הכסף להמלמד ההוא שעדיין היה באמצע שמוציע (כי ראה שמוציא לא יכול לבין בתפלתו, ואולי אחר שהכסף יהיה אצלו יוכל לבין) ונתן לו את צרורו ואמר לו הנה ממונוך בידך, ותיכף התחיל המלמד למושש את כל החבילות לראות האם ישנם כל החבילות והמטבעות, כי ירא לנפשו אולי לא החזיר לו כל המון בשלימות, ומישש ומיצא כל החבילות ומטבעות הזהב בשלימות, אח"כ מישש שוב לבדוק אם גם המטבע הקטנה של נחושת נמצאת שם, כי חשב אולי המוכסן לקח את מטבע הנחושת, וכשמוציא במישושו גם את מטבע הנחושת שמח שמחה גדולה.

והנה נראה מוכעשה המלמד הזה הלוא הוא שוטה גדול במה שחפש אחר מטבע הנחושת, כי כשראה שהמוכסן הוא איש מזהיכו כזה, שהחזיר לו כל המטבעות של זהב, איך יעלה על דעתו שיגזול ממונו את מטבע הנחושת, כי מה נחשב מטבע הנחושת אפילו נגד מטבע אחת של זהב וזכר שכן נגד כל השנים עשר חבילות, כן אתה בכל לילה אתה מפקיד נשמתך ביד השייית, אשר הנשמה שלך היא יקרה מופנינים, ובלא הנשמה חיי חרי אתה פגר מובס, וכאשר אתה קם בבוקר ורואה אמונתו של השייית שהחזיר לך פקדון יקר כזה, איך לא תאמין להשייית על דבר קטן שיומון לך פרנסתך אחר התפלה, כי זה הוא דבר קטן מאוד נגד הנשמה, על כל מהים והלאה תתנהג כמו שאמרתי לך, שמוקדם תתפלל ואח"כ תלך לעסקך ותאמין בהשייית כי הוא יזמין לך פרנסתך אחר התפלה, וסיים הרוכל, כן דיבר אלי רבינו, ומעולם לא שמעתי ממונו דברים כאלו, על כן אני אומר כי בשום פעם לא נהנית כמו עתה. וחבורת החסידים כשישמעו את דברי הרוכל, אמרו לו, אם כן הלא פעלת עתה בנשיעה שלך יותר מאתנו.

אל הרה"ק המגיד ממשערנאביל זי"ע נסעו חבורת חסידים עובדי ה' ויושבי ביהמ"ד, לשבות את שבתם בעל הקודש ולמלא אסמייהם בהדרכות והנהגות בעבודת השם, אל החבורה הצטרף יהודי פשוט רוכל במקצועו שמועלם לא למד גמרא וכו' וידיעותיו הסתכמו ביכולת אמירת תהלים ואולי אמירת חוק וכדו' אבל לא הרבה מעבר לכך, בשבת קודש הגי' בעריכת השלחן הטהור אמר המגיד ממשערנאביל דברי תורה גבוהים ורמים יותר מוהרגיל, ובני החבורה שהיו חסידים מופלגים אשר היה להם סג' ושיח גם באותיות הקטנות, שאבו מלא חפניהם תענוג ונחת,

אחר השבת נשאר החבורה במשערנאביל מספר ימים, כשבזמן הזה כל אחד מהם כולל היהודי הרוכל, נכנסו ביחידות לקודש פנימה, למנוח ולהיוועץ ולהתברך כל אחד בדבר הנצרך לו, ואח"כ יצאו יחד לדרכם לחזור למקום מגורם, בהיותם בדרכם הגיעו לפנות ערב לאכסניה ונשאר שמה להעביר הלילה, ולהמשיך למחרת למחוז חפצם, התפללו מעריב ואח"כ התישבו לסעודת הערב, וכחסידיים שכעת חוזרים מרוב הקדוש, כמובן התחילו לחזור על הד"ת ששמעו מרובם בשבת קודש, ואמר אחד מהם לחבריו, שבכל הנסיעות שנסע כל ימיו להמגיד, לא נהנה כמו בפעם הזאת כי לא שמע ממונו דיבורים כאלו מעולם עד הנה, והסכימו עמו כל החבורה כולם שגם המה נהנו בפעם הזאת יותר מתימדי, נענה הרוכל שנסע עמוהם שגם הוא מעולם לא נהנה כמו בנשיעה הזאת, וישאלו אותו בני החבורה, במה נהנה יותר מוהרגיל, חרי אינו מובין בענינים שהמגיד דיבר עליהם בשלחן הטהור, ואם כן מאי שנא מנסיעות אחרות, ומומה נהנה כעת יותר מוהרגיל,

נענה להם הרוכל ואמר להם, אספר לכם מה היה עמדי אצל רבינו, כשנכנסתי ליחידות אל רבינו להתברך ולקבל ברכת הפרידה, שאל אותי רבינו, איך אני מתנהג בביתי, ואמרתי לו, מה השאלה, אני מתנהג ברוך השם ככל אחינו בית ישראל, אמר לי רבינו שברצונו לשמוע את כל סדר היום שלי, אז אמרתי לרבינו, שלפנות בוקר כאשר אני מתעורר אני אומר מודה אני, ונטול ידי כדן, ולובש את מלבושי, ותיכף אני רותם את סוסי לעגלתי, ומסבב על הכפר בין הנכרים ואני קונה אצלם מיני דברים, אצל אחד מעט תבואה ואצל אחד מעט ירקות ואצל אחד עורות ואצל אחד כסא או סיר וכן הלאה, ובערך בשעה השמינית הנני הולך לביתי, ורוחץ פני וידי ואני מברך ברכת התורה ומתפלל ואומר תהלים, אחר כן אני שותה מעט יי"ש ואוכל סעודת שחרית ואני מברך ברכת המזון, ואחר כך אני הולך לנח ולישון מעט, וכשאני מתעורר מושנתי הנני הולך ומסבב שוב בין בתי הכפר בין הנכרים, ומוכר ממה שיש בעגלתי וכן קונה דברים אחרים מהם, ולפנות ערב אני הולך לביתי ואז מתפלל תפלת מנחה ומעריב, ואח"כ שותה מעט יי"ש ואוכל סעודת הערב ואני מברך ברכת המזון וקורא קריאת שמוע שעל המיטה, ושוב לישון, כן אני מתנהג כל ימי. אמר לי רבינו המגיד, לא טוב הדבר אשר אתה עושה, כי אתה מוקדים עסקיך לתפלתך, ולא נכון לעשות כן, כי צריכים להקדים התפלה קודם כל העסקים,

אמרתי לרבינו, שאמנם אני רוכל פשוט אבל בעסק זה רבינו אינו מובין כמוני, כי דרך הנכרים לילך בבוקר כל אחד לעבודתו בשדה, ואם אתעכב בביתי בבוקר, בין כך וכך ילכו הנכרים מנתיהם ולא אמוציא אצל מי לקנות מה שאני קונה, ואז לא יהיה לי בערב מה למכור.

אמר לי רבינו המגיד, אספר לך מועשה, אברך אחד אכל קעסט על שלחן חותנו כמה שנים אחרי חתונתו, וכשיעברו מספר שנים והתחיל לחשוב על עתידו נואין יהיה לו פרנסה לצורך מושפחתו, והבין שאין בידו שום מקצוע וגם אין לו כסף לפתוח עסק כלשהו או לסחור בו, על כן מומחשבה למועשה עזב את ביתו ונסע למרחקים, והשכיר עיניו למושש כמלמד בכפר אחד, והיה שם שלוש שנים רצופות, ובכל השלוש שנים האלו לא שלח לביתו אפילו פרוטה אחת, כי כן סיכם עם חותנו שבזמן הזה מושפחתו

ועמוד שם שקוע במחשבתו זמן כמושך, ולפתע נכנס חזרה לביתו, והתיישב על מקומו פתח ספר והתחיל ללמוד, הרבנית התחילה לצעוק הלא מוכרנו כבר את הכרים והכסות, ושכרנו ושיילנו כבר עבור העגלה לוורשא, ומדוע שינית פתאום את דעתך, ואיך רוצה לנסוע, אבל הוא לא ענה לה והמשיך ללמוד, כשראה בעל העגלה שעובר זמן רב, ורי שמואל אינו יוצא לדרך, אז נסע לדרך, כי כבר מומילא קיבל כספו,

אחרי שהרבנית נוכחה לדעת שזה עובדא שאין לשנותה, שרי שמואל החליט שלא לנסוע, וגם העגלה כבר יצאה לדרך מבלעדיו, ביקשה ממונו שייסביר לה, מדוע מקודם הסכים לנסוע ומדוע לאחמי"כ פתאום התחרט, ענה לה, כשיצקת לא עניתי לך, אמנם כשאת שואלת בנחת אסביר לך הענין, כתיב "היוצא לדרך המלך עם קונן וצא", לכן כשיצאתי ושמתו ידי על המזוזה נמלכתי אם אני צריך לנסוע או לא,

ונפל בדעתי דהנה א) אני נסע לאח שאיני יודע אפילו אם הוא עדיין חי או לא, ב) אפילו אם עוד חי אני יודע אם עדיין עשיר או לא, דהרי גלגל החוזר בעולם, יום אחד אתה יכול להיות עשיר גדול ולמחרתו לפשוט רגל ולהיות קבצן, ג) אפילו אם הוא חי והוא עדיין עשיר כו' יאמר שיתן לי הסכום שדרוש לי לנדוניא והוצאות חתונה, ויתכן שיתן לי מתת יד הגונה אבל לא ירצה לתת סכום גדול שמוספיק להניל,

אבל הקבי"ה חי שנאמר "חי אני נאום ה', כסף יש לו שנאמר" ולי הכסף ולי הזהב נאם ה", רק השאלה אם ירצה לתת לי או לא, איך למה לי לנסוע ולהיכנס לשלוש ספיקות, אם חי עדיין ואם עשיר עדיין ואם ירצה לתת, לכן אבקש את בקשתי מהשי"ת והוא בטח יכול לתת לי.

ענתה לו הרבנית, החשבון נכון וטוב אבל הגמ' נשארת מוקשה, ולשאלתו הסבירה שכוונתה לקושית הגמ' "כסף נגל".

אמנם ר' שמואל התחיל ללמוד בהתמדה כדרכו ושכח מכל הסובב, כעבור כמה ימים, הופיע בביתם פריץ אחד וביקש לדבר עם הרב, ר' שמואל קיבל אותו ושאלו לבקשתו, וסיפר לו הפריץ שהיות והפריץ מוקאריב יש לו אדמות במחוז שלו, המפרידים בין אדמות שלו, ורצונו לקנות את אדמותיו של הפריץ מוקאריב, בכדי שלא יהא הפסק בין אדמותיו, והיות שאם יבוא אליו לביתו בבקשה לקנות את שדותיו, הרי יבקש סכום גבוה ומפולפל, לכן עלה בדעתו רעיון, שישמע שהיום יוצא הפריץ מוקאריב לציד כדרך הפריצים, וגם הוא ייצא ליער לצוד ושם יפגוש את הפריץ מוקאריב, ובעדים יחד אז דא"ג יציע לו למכור את שדותיו הנ"ל, וכך יחסך סכום הגון, והיות שהבאתי עמי שני צרורות דינרי זהב, שיהיה מוכן בידי לקנות מיד כשיסכים, אז ברצונו להפקיד הצרורות אצל הרב, כי יודע שהרבנים היהודים הם אנשים ישרים וכך הכסף במקום בטוח, וכשכר טורח, הוא מוכן לשלם עבור הזמן שהצרורות בבית הרב, דינר זהב לכל יום,

ר' שמואל פתח את מוגירת שולחנו והכניס את הצרורות, והנה עוברים ימים מספר והפריץ לא מופיע לדרוש את כספו, התחיל ר' שמואל לחקור ולדרוש האם הפריץ מוקאריב כבר חזר מציודו, ונדע לו שהפריץ מוקאריב כלל לא יצא ליעוד לאחרונה, וכי גם הפריץ שהפקיד כספו בידו לא נראה בסביבה, ולא ראו בסביבה ציידים, וכשבאה ידיעה זאת לבית הרב, נכנסה הרבנית אליו ואמרה כנראה שהקבי"ה נתן לך את בקשתך,

אבל ר' שמואל אמר שלא ישתמש בכסף, לפני שאסע אל מורי ורבי בלובלין לשאול באורים מה לעשות, והיות שלפי ההסכם עם הפריץ הרי מגיע להם עבור כל יום דינר זהב, היה לו מזה להוצאות הדרך, ושכר עגלה ויצא ללובלין,

וכשרק נכנס לחדרו של הרה"ק מלובלין ז"ע, כשעוד לא הספיק לישטוח את ספיקותיו, אמר לו הרה"ק החוזה, שמוולקע דער חשבון איז וואהר (החשבון הוא אמת), הקבי"ה חי ויש לו כסף וזהב כמו שנאמר לי הכסף ולי הזהב, ונתן לך, נוץ דאס געזינעטערהייט, (תשתמש עם הכסף בשמחה ובבריאות),

שמעתי מכבוד הרב החר"ף ר' בצלאל ז"ל אחד מדייני קהילתנו פה עיה"ק ירושלים תובב"א, שישמע מפי אנשי אמת כי הרב הגאון בעל החכם צבי ז"ל בעת שהיה על כסא הרבנות בעיר האמבורג שהיה לו רדיפות ומציקות מאנשי כת ש"צ יו"ש, וכאשר נלאה נשוא הלחץ נחה עקר דירתו לעיר פרעמיסלא במדינת גאליציה, ואנשי העיר שכחו לקראתו ויקבלוהו באהבה ובחיבה ובכבוד גדול, והרב הביא עמו חון כסף מהאמבורג, והיה ביתו פתוח לרווחה לכל עובר ושב, וגם בית ועד לחכמים אשר האכילם והשקם ונתן להם מתנה הגונה כל אחד לפי כבודו ויען כי לא היה לו שום הכנסה ופרס בעת שבתו בעיר פרעמיסלא, היה כספו הלוך וחסר כיום ליום, פעם אחת התאכסן אצלו איש אחד תלמיד חכם, והגאון חיבבו מאד והזמינו לאכול עמו ארוחת הבוקר, ואחר אשר פטרו לשלום אמר לו שייך לרבנית ויאמר לה משימו שתתן לו ג' אדומים, כי הכסף שלו היה תמיד ת"י הרבנית,

והנה הרבנית עשתה כרצון בעלה בנתנה לאיש ג' אדומים בספ"י, אמנם תיכף הלכה ותאמר לבעלה, כי עד היום לא עמדתי לנגד להפריעך מדרךך הטוב, שהפרזת על המדה בנתנית צדקה במדה מרובה, אבל כעת כאשר תם הכסף מביתנו לכן אבקשך לבל תוסף לשלוח לי את העניים ולרוקן את ביתנו, כי מזה נאכל מעתה.

והרב הגאון בשמועו את דבריה שאל אותה האם אפס הכסף עד פרוטה אחרונה, ותאמר לו הרבנית כי יש עוד ת"י שלושים אדומים, אבל אם תתנהג בהפרזות נדבתך אזי בקרוב תתם הכסף וגם אנחנו נגוע ברעב ח"ו, כשמוע הגאון את דבריה עמד מכסאו וילך לחדרו פנימה, ואמר להרבנית כי מזהים בל תוסף ראות פני והוא מוכרח לגרשה, יען כי היא מוקטני אמנה ואסור לדור עמה, כי בעת שיש לה שלושים אדומים היא שואלת ואמרת מזה נאכל מעתה, וכאשר פשטה השמועה הזאת בעיר ותהום כל העיר, ויבואו אהבי הגאון ומכיריו לפייסו ולדבר על לבו שישבו מחרון אפו אשר שפך כאש חמתו על עון קל של אשתו הרבנית, אבל לשוא היה כל דיבורם כי הגאון עמד בדעתו ואין להשיבו,

וכאשר נודע זאת להגאון בעל פני יהושע ז"ע אשר היה אז רב בעיר לעמבערג, חש ובא בכבודו ובעצמו לעיר פרעמיסלא, אל כבוד הרב הגאון ופייס אותו בדברים של טעם, כי לפי דעתו הרבנית לא חטאה מאומה, כי אמנם דבריה היו כנגד הגמרא הקדושה אבל בתוך עמה היא יושבת, ובזה לא שינתה מדרך העולם, אשר כן דרכם אשר חיים קודמים לחיי חבריהם, וגם המבזבז אל יבזז יותר מחומשו,

דברי הגאון בעל פני יהושע הנאמרים בטוב טעם ודעת נכנסו בלב הגאון חבירו, ובפניו קרא ופייס הרבנית, וכדברי הרבנית כן היה כי בזמן קצר ספו ותמו גם השלושים דינרים, וגם אז לא דאג הגאון ולא עצב כי כן היה בטחונו בהשי"ת אשר לא יעזבו לנצח.

(אוצר ישראל)

הרה"ר ר' שמואל אבי"ד קאריב היה תלמיד מוהרה"ק מלובלין ז"ע, והיה לו בת שכבר היתה מנוגרת ולא היה לו נדוניא עבורה, ומשום כך השפיעה הרבנית על בעלה שישע לווארשא, שם התגורר אחיו של ר' שמואל, והיה עשיר גדול, והגם שכבר יותר מועשרים שנה שלא ראה אותו וגם לא היה שום מכתבים ביניהם, בכל זאת הסכים ר' שמואל לנסוע אל אחיו, ולבקשו סכום שה"י הכרח לנדוניא והוצאות החתונה, אמנם מאנשים אחרים לא הסכים אף פעם לקחת ומשום כך חי בדוחק ועוני, אבל מאחיו הסכים לבקש על הוצאות נדוניא וחתונה, ובכדי שיהיה לו להוצאות הדרך לווארשא, מכרו כרים וכסתות ושכרו בע"ג עם עגלתו שייסעו לווארשא,

ר' שמואל גמר תפלתו והתכוון לנסיעה, ובעל העגלה עומד וממתין עליו שייצא ויעלה על עגלתו, ר' צרר את צרורו הדל טלית ותפילין, מספר ספרים, ומעט אוכל לדרך וכו', וכשפנה ליצאת מביתו, שם ידו על המזוזה,

אם בזקוטי תלכו וגו' ונתתי גשיביכם בעתם וגו' (כו, ג-ד).

נראה לפרש ע"פ פשוטו, דאיתא בגמרא (תענית דכ"ד ע"ב) ר' חנינא בן דוסא הוה אויל בצורחא, אחא מיטרא, אמר כל העולם כולו בנחת וחנינא בצער פסק מיטרא, נמנא בשביל הנדיק פסק המטרא, אבל אם בחקותי תלכו תהיו כולכם נדיקים, אז לא יועיל תפלת הנדיק היחיד נגד המרוצים, ויהיה הגשם צעמו:

ושמעתי מקשים על האי לישנא, שאמר כל העולם בנחת, למה ליה למימר כל העולם בנחת, היה לו לומר בקיטור חנינא בצער, ועוד ח"ו לומר שהיה הוא מנטער עצמו על נחת העולם:

וג"ל על פי מה שאמרו רבותינו ז"ל (שם בתענית דכ"ד ע"ב) בכל יום בת קול יוצאה ואמר כל העולם ניוון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרוצין וכו', נמנא שהיה ר' חנינא בן דוסא (א) הצינור המשפיע שפעו לכל העולם, והו [בשביל] חנינא בני, שהוא לשון דרך ומעבר, כשביל זה שהוא מעבר לכל, כן הוא היה מעבר ההשפעות לעולם, ולכך אמר כל העולם בנחת, פירוש, שהנחת בא להם ע"י השפעתו ואיך יהיה ההשפעה אם אינו בצער, לא יהיה נחת שלם, ואולי ח"ו לא יהיו גשמי ברכה ונדבה מחמת צער שלי, ואף שאמרו שהיה די לו בקב חרוצין,

היינו שהיה מספיק עצמו צמועט, כי כך מדת הנדיקים, ולא היה לו צער כלל מחמת זה, אבל כאן היה לו צער ממש, ולא היה יכול להשפיע שפע שלימה, וזה היה הצער שלו מפני השחתת העולם, וזה היה עיקר תפלתו שיפסקו הגשמים עכשיו, וכבוא לציתו יהיה בנחת להתפלל שירדו כמו שהיה באמת: (לקוטי יקרים ד' ע"ד. אור מורה פ' בחקותי):

(בעל שם טוב על התורה)

אם בזקוטי תלכו ואת ביצותי תשבחו ועשיתם אותם (כו, ג).

ולכאורה נראה בכאן יתר לשון, ומהראוי היה לכתוב אם תשמרו את מצותי ונתתי כו'. אבל הנראה צוה, דאיתא בגמרא (קידושין מ). מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מנרף למעשה, דהיינו צוה שהאדם חושב ומקבל עליו במחשבה לעשות איזה מצוה אזי הקדוש ברוך הוא מנרפה למעשה, דהיינו כאלו עשה מיד.

וכל שכן כשאדם עושה איזה מצוה באמת בלי שום פניה אזי יכול להיות שיבוא אל מדריגה הגדולה לעשות עוד מצוה ואם עשה עוד מצוה אחת אזי יבוא למדריגה יותר גדולה. ולפי זה נקרא הנדיק בצחינת מהלך לפי שהולך ממדריגה למדריגה. וזהו מצוה גוררת מצוה.

ועל פי זה נוכל לבאר מאמר חכמינו ז"ל (נדה עג.) תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מוצטת וכו'. פירוש, זה קאי על הנדיק. ועל זה אמר כל השונה הלכות, דהיינו שיסנה בכל יום. הליכותיו, שהולך בכל יום ויום למדריגה יותר גדולה. אז מוצטת לו שהוא בן עולם הבא.

וזהו אם בחקותי תלכו, דהיינו אם תדבקו בחקותי אזי תהיה בצחינת מהלך. ואת מצותי תשמרו, לשון שמר את הדבר (בראשית לו, יא) דהיינו עוד אני אומר באם שתשמרו את מצותי. כלומר, באם שתחשבו לעשות מצותי אף על פי שאין אתם עושים עדיין אזי ועשיתם אותם. פירוש, שתחשבו צעייני כאלו עשיתם אותם לפי שמחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מנרפה למעשה. וזהו ועשיתם אותם:

ונתתי גשיביכם בעתם. מחמת שדברנו מקודם מענין שכר מצוה. כי גם צוה קשה הלא שכר מצוה צהאי עלמא ליכא. ונראה לתרץ, מהא דאיתא צפרקי אבות (ד, ז) שכר מצוה מצוה, פירוש כי שכר מצוה צהאי עלמא ליכא. אלא שכר מצוה היא שגוררת עוד מצוה אחרת. וזהו ונתתי גשיביכם בעתם, ומחמת הגשם תהיה ברכה בעולם ותוכלו ליתן כל אחד נדקה, והיינו שכר מצוה מצוה, שמצוה גוררת מצוה:

(קדושת לוי)

אם בזקוטי תלכו ואת ביצותי תשבחו ועשיתם אותם (כו, ג).

דקדקו המפרשים ז"ל הלא (שכר מצוה צהאי עלמא ליכא וכו' [עירוצין כז' א] היום לעשותם ומחר לקבל שכרם וכמ"ש ז"ל. אך נראה להנה בעבודת הצורא לפעמים עושה האדם המצוה בתשוקה גדולה דחילו ורחימו כמצואר צפה"ק וכמ"ש [תהילים יט יא] הנחמדים מזהב וגו' וכו"ג טובא. והאנשים ההם נקראים שומרי מצוה כמ"ש [בראשית לו. יא] ואצו שמר את הדבר מצוה מתי יגיע לידו המצוה, ומחשבה טובה הקב"ה מנרפה למעשה והוא כאילו עשה המעשה מצוה. והנה שכר המחשבות ותשוקה קודם שיבא לידי מצוה ג"כ נחשב למצוה.

והנה שכר המחשבות ותשוקה למצוה קודם למצוה אנו אוכלים צעוה"ז אבל שכר עשיית המצוה אותם המצוה שבאו לידי העשייה הם הנשארים לעוה"ב. ולזה אמר אם בחקותי תלכו דהיינו שכר הליכה ומחשבות שלכם הוא בהמצוה, ושמרתם דהיינו מצפים מתי יבוא לידי ואקיימנו, ועשיתם אותם ואח"כ באו לידי העשייה המצוה, אזי נוטלים שכר המחשבות והתשוקה להמצוה קודם לעשייתם. ולזה אמר ועשיתם אותם דלכו ח"ו לא נגמר הדבר לצא לידי עשייה אזי מהנורף לטמון שכר התשוקה והמחשבות של המצוה לעוה"ב, אבל אם תהי' צו המדרגה שכל מחשבותיכם בהליכה, ושמרתם כמו ואצו שמר את הדבר וגם ועשיתם אותם, אזי ונתתי גשיביכם בעתם וגו'. (תפארת שלמה)

ונפלו אויביכם לפניכם לזרוב (כו, ז).

תיבת "לזרוב" הוא מיותר דמאי נפקא לן צוה שיפלו על ידי חרב או על ידי דבר אחר,

ונראה לפרש דשורש הדבר הוא דלא מיקרי נס ופלא רק בפעם ראשון כשעושה הש"י איזה דבר פלא שלא ע"פ הטבע בעצמו או ע"י נביא ונדיק זהו הנקרא באמת נס ופלא, אבל בפעם שני אז יוכל להיות זה הדבר בנקל לעת שיצטרך לצניי' בכלל או לאיזה איש פרטי כי כבר נפתח השער והמקור מאותו דבר בפעם הראשון.

ועפ"ז תבין מה שמצינו בפקידת עקרות שהתוה"ק כתבה (בראשית כא, א) וה' פקד את שרה, והוא באמת נס ופלא גדול, ואח"כ מצינו שנפקדו כמה עקרות ולא חשב התוה"ק אותם שוב לנס, כמו רבקה אמנו היתה עקרה ונפקדה ע"י תפלת יצחק וכן רחל אמנו היתה עקרה ונפקדה וכן חנה אשת אלקנה היתה עקרה ונפקדה. וכמו"כ מצינו בקריעת ים סוף שאנו אומרים שירה על נס גדול כזה, ואח"כ מצינו שהעביר יהושע את כל ישראל בתוך הירדן, וכן ר' פנחס בן יאיר גבי נהר גינאי (תולין ז).

זשם הצעל שם טוב זלה"ה, דהקשה מאי טעם אין מזכירין כי אם זכות שלשה אצות שהם אצרהם יחמק ויעקב ולמה אין מזכירין זכות ראובן זכות שמעון וכו', זכות חנוך ופלווא, אף על פי שהיו גם כן לדיקים גמורים,

עוד קשה דמלינו צוהר הקדוש קצת תנאים שצאו נשמחם אחר פטירתם ללמוד רוי תורה עם רבי שמעון בן יוחאי וחבריה כגון רב המנוגא סבא וכו', וקצת תנאים כיון שמתו לא ראוי שזב שהיו צאים לא הם ולא נשמחם,

ופירש הצעל שם טוב זלה"ה כך שאותו לדיק שצחיו היה עצדומו ותפלתו תמיד עבור על הדור, אז אפילו אחר פטירתו מחזיק במדותיו, וצא לתקן הדור על ידי שילמוד להם תורה וכו', וכמו שאמרו ז"ל צוהר הקדוש (במיקוני הזוהר מיקון ס"ט) משה רבינו עליו השלום אחפשטומיה עד כמה דרין וכו', בכל חכם ולדיק, מפני שכמו שצחיו היה מוסר נפשו עבור כל ישראל, כמאמרו (צפ' תשא) אם תשא חטאתם ואם אין וגו',

כן אחר פטירתו צא לתקן כל חכם ולדיק, ועל ידו מתקן כל הדור, וכן האצות שפעולתם ועצדומו היה לתקן עד סוף כל הדורות, כמאמר רבותינו ז"ל (במדבר רבה פ' בחקותי פל' סי' ג') אלמלי אכלו וקבלו האצות שכרם צעולם הזה וכו', על כן מזכר זכותם עד סוף כל הדורות, מה שאין כן שאר לדיקים שלא היה פעולתם ועצדומו אלא לתקן את עצמם, על כן לא מזכר זכותם, וגם אין נשמחם צאה ללמוד תורה עם שאר לדיקים כדי לתקן הדור: (אור הגנוז לדיקים כמ"י פ' תלא ע"ש באור).

(צעל שם טוב על המורה)

לא מואסתים ולא געלותים וגו' (כו, מדר).

הגה"ק ר' שלמה קלוגער ז"ע כתב באחד מכתובותיו אשר בכת"ק זו"ל: שנועתי אומרים בשם הגאון הנודע ביהודה, שאמר בעת התחלת הגזירה לקחת מואחינו בני ישראל ליצבא, ואז אמר המושל שהוא עושה כבוד לישראל בזה כי אז היה הרשות שיכולין להיות שרי צבא. אמר הגאון הנ"ל שקללה זו מרומז בתורה במוה שנאמר בתוכחה יואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מואסתים ולא געלותים לכלותם להפר בריתי אתם, והכוונה שבמוה שלא מואסתים ולא געלותים בעיני האומות וחלקו להם כבוד זה הוא אך ורק כדי "לכלותם להפר בריתי אתם" שיהיו כוחלי שבתות ואוכלי בשר השקץ והחזיר, עכ"ד.

(אור שיחות לדיקים)

ואם מבין ששים שנה ומועלה וגו' והיה ערכך זבושה עשר

שקל וגו' (כו, ז)

הרה"ק ר' שמואל שינאווער ז"ע בעל רמותים צופים, בא לשלחן הטהור של הרה"ק הרי"ם מגור ז"ע, ולא היה לו מקום לישוב, ואז נדחק בין המוסובין הצעירים מוננו, ופנה אליו הרה"ק מגור ז"ע ואמר לו, דהנה ערך משישים שנה ומועלה הוא פחות מוערך של שלשים שנה, ולכזה, לא מוכני שהוא לא עושה בשווה עם זה, אך אפילו אם עושה בשווה עם בן שלושים הוא גם כן שווה פחות מוננו, והטעם הוא מוכני שאינו עושה עם התלהבות כנער, נער הוא לשון התחדשות, כל יום היא חדשות בעיניו, וכמו שאיתא (אבות פ"ד מ"ב) הלומד זקן למה הוא דוכה וכו'. ובזה רמז לו הרה"ק כי הזקן העושה כמעשה הצעירים הוא משובח יותר.

(ליקוטי הרי"ם)

אמנם שורש הדבר הוא, דכ"ו שלא נפתח השער מזה הדבר, כמו פקידת עקרות וכדומה, אז לאו כל אדם זוכה שיפתחו לו השער הזה, אך אצ"ה גדול נדקתו ואהבתו להש"י לאין שיעור וגבול, וכה להנס גדול כזה ופתח לו הש"י את השער ונפקדה אשמו.

וכיון שכבר פעל אצרהם אצינו פעם אחד פתיחת השער ולינוור הלוה, אז בקל יוכלו הדורות הצאים אחריו לעורר עוד אותו נס לעת שיטרכו להכלל או אפילו לאיש פרטי.

וכמו"כ בקריעת ים סוף שהוא נגד הטבע רק משה רבינו ע"ה וס' ריבוא מישאל פעלו דבר זה, ושזב אח"כ לא מיקרי זה נס גדול מה שהעביר יהושע את כל ישראל צמוך הירדן וכן ר' פנחס בן יאיר (וכדאיתא בספ"ק ליקוטי שושנה עה"כ "הפך ים ליבשה וגו').

נמצא דכשהלדיק מתפלל להש"י שיפלו שונאיו והקצ"ה שומע תפלתו ועושה נקמה בהם, אז לא די זאת שהפעולה הזאת מועיל בשעת מעשה, רק שהנפילה שמפיל הש"י את השונאים נעשה כחבר לדורי דורות.

ובכל עת שיטרכו זה הדבר לכלל ישראל או אפילו לאיזה איש פרטי, אז נקל לעורר נפילה הראשונה שגם אז בכל דור ודור יגיע להם נפילה גדולה.

וא"כ הנפילה הראשונה פועל שמי פעולות, בשעה זו ואח"כ לדורות. וז"ש דהמע"ה (תהלים קמט, ו) וחבר פיפיות צידם, ר"ל שיש לחבר שמי פיות, שהורגת שני פעמים, וז"ש"ה ונפלו אויביכם לפניכם, ר"ל אותה הנפילה שיפלו השונאים יהיה אלליכם לחבר, היינו שצבל עת שיצר לכם משונאיכם אז תעוררו הנפילה הראשונה ותהיה נפילה הראשונה כחבר והרוג אותם וכנ"ל, וכן יהי רצון אמנ.

(אזהב ישראל)

וזכרתי את בריתי יעקוב וגו' (כו, מב)

בספ"ק תפארת שלמה מאריך צענין למה התחיל ציעקב ולא כסדר תולדותיהן, ומסיים הענין וזלה"ק, וכן הלדיקים שצבל דור ודור הם העומדים צפרץ להפיץ ענן אורם על כל הדור הנלווים אליהם להיות נשמרים מתאווה היצר כמ"ש "ורגלי חסידיו ישמור", פי' הם האנשים המתחברים לקהל חסידים ללכת צרגלם להסתפח עמהם גם המה יהיו נשמרים מכל רע. וכן איתא בגמ' אלל עיר הנדחת (סנהדרין קיב). אם נמצא צעיר מוזהר אחת לא הייתה נעשה עיר הנדחת כי המוזהר הייתה השמירה להם להיות האדם נוכח ציחודו ואחדותו להתחזק נגד היצר מכת השמות ודברי הקדושה אשר נכתבו ע"י איש ישראל הכותב בקדושה לשמה.

מכ"ש הלדיק יציר כפיו של הקדוש צרון הוא אשר גדול כוחו להשפיע צרכה והקדושה לכל העולם ונדקו עומדת לעד כמ"ש וזכרתי את בריתי יעקוב וגו' לשון השפעה צרית עולם לעד. ע"כ.

וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם וגו',

מהצעל שם טוב, מפני מה אין נקרא אצות כי אם אצרהם יחמק ויעקב, וגם זכות אצות לא נקרא רק מהם, ופירש, משום דצחיהם היה עצדומו ותפלתם עבור כל הדור ועד סוף כל הדורות כו':

(אור הגנוז לדיקים, פ' תלא):

חמשה בנים היו לו למגיד' (הרה"ק מזלאטשוב זי"ע) והיה אומר שמכוננים הם כנגד חמשה חומשי תורה, ואלו הם: בכורו הרה"ק רבי יוסף מיאמפלי זי"ע כנגד חומש בראשית, הרה"ק רבי יצחק מראדויל זי"ע כנגד חומש שמות (את ספרו 'אור יצחק' שהיה גנוז בכת"י וראה אור לראשונה לפני כארבעים שנה, נכתב בעיקר על ספר בראשית ושמות), הרה"ק רבי וואלף מזבאריז זי"ע כנגד 'תורת כהנים' הוא חומש ויקרא (נשאר ממנו קונטרס 'תפארת צבי זאב'), הרה"ק רבי משה'לי מזוועהיל זי"ע כנגד במדבר, והרה"ק רבי מרדכי מקרמניץ זי"ע הוא כנגד 'משנה תורה'.

בן היה לו להרה"ק רבי משה מזוועהיל זי"ע ושמו הרה"ק רבי מיכל זי"ע, והוא היה אביו של הרה"ק רבי מרדכי מזוועהיל זי"ע וזקיניו של הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע שהתגורר בירושלים ונקרא בפי כל ר' שלומיקה זוועהילער,

בהיותו על האניה בעלותו מרוסיה לארה"ק, פנה באמצע הדרך לנכדו רבי מרדכי שהתלווה אליו, ואמר לו, כי את כל הרביסטוועי' [מנהג אדמו"רות] הוא משליך לים הגדול, ואכן בבואו לאר"י התנהג בפשטות כאחד האדם, עד לאותו יום בו עלה מאן דהוא מהעיר זוועהיל ירושלימה, והכיר בו שהוא הרה"ק מזוועהיל ופרסמו ויצא טבעו ככל ירושלים. אנשי ירושלים לא היו מורגלים לאדמו"רים, ועכ"ז נהפכו לחסידיו בשמעם את דברי הישועות הגדולות שפעל, כשכד בכד התנהג בפשטות וללא גינוני כבוד.

כידוע היה משיב על 'קוויטלאך' שקיבל אחרי טבילה במקוה, כאשר משמשו בקודש החסיד רבי אליהו רוט זצ"ל היה מקריא לו את שכתבו לו השואלים והמבקשים ב'קוויטלאך', ולאחר שטבל השיב לשואליו דבר. שמעתי מפי אחד מאנשי ירושלים ושמו הר"ר מרדכי פריימן הי"ו (וכהיום מתגורר בבני-ברק), שבבואו לפרק 'האיש מקדש' שאל אביו בעצת קדשו בנוגע לשידוך שהוצע לו, ורבי שלומיקה דחה את ההצעה, לימים הגיע שוב ושאל על הצעה אחרת שהציעו לו, והשיב לו רבי שלומיקה כדרכו שכאשר ישוב מחר מן המקוה יענה לו, ויהי ממחרת, בשובו מבית הטבילה, דפק הרה"ק רבי שלמה על דלת ביתו של משפחת פריימן, משפתחו לו את הדלת ביקש לדבר עם אבי המשפחה והשיבו על שאלתו מיום האתמול. כזו היתה התנהגותו בפשטות, וזו אחת הדוגמאות לכך, ובגין מדה זו הסתופפו בצילו רבים וטובים מיהודי ירושלים.

הוא עצמו התגורר בבקתה קטנה ועלובה בירושלים, כאשר 'ביתו' זה בנה לעצמו על פי סודיו והוראותיו. שמעתי מאחד מנכדיו, שפעם נשאל מדוע זכה הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע שדואגים לו לבית דירה מכובדת ולשאר צרכיו בריווח, ואילו הוא עצמו אין לו מאלו, לא מיניה ולא מקצתיה, השיב רבי שלומיקה לשואל בפשטות, בכל דור יש "צדיק הדור" מלשון "הדר", והוא צריך שיהא נאה ויפה גם כלפי חוץ, והרה"ק מבעלזא הוא צדיק כזה, אבל יש עוד בחינה של "צדיק יסוד עולם", שכמה שהוא עמוק יותר בתוך האדמה עדיף טפי, כיסודות הבנין שמעמיקים להם כמה שיותר בקרקע כדי שהבנין לא ימערד ויפול...

כידוע השקיע הרה"ק רבי שלומיקה מזוועהיל זי"ע הרבה כוחות ותפילות כדי להפיל קרנם של הגרמנים ימשו בעת מלחמת העולם השנייה, ולכן היה מילתא דשכיחא בימים ההם, שבעת עריכת שלחנו הטהור היה מביע דעות והצעות שונות בתכסיסי המלחמה, שבידי הרוסים להתקדם מעבר זה ולהחליש את הגרמנים וכיוצא בו, כאשר בכל אלה הטמין בקשות ותפלות לפני הקב"ה על מפלתם, פעם היה נוכח בטיש' יהודי פשוט, וכאשר שמע שהרבי מדבר בעניני השעה,

רבינו הרה"ק רבי שלמה גאלדמאן זי"ע נולד בשנת תר"ל לאביו הרה"ק רבי מרדכי מזוועהיל זי"ע בא"ב להרה"ק הרבי רבי מיכעלע המגיד מזלאטשוב זי"ע.

מגיל צעיר כבר נתפרסם כילד ונער פלא שכל תהלכותיו ומחשבותיו עסוקים בעניני שמים, תורה ותפילה מחד ועשיית חסד עם כל בר ישראל מאידך.

בשנת תר"ס עם פטירת אביו הרה"ק רבי מרדכי מזוועהיל זי"ע, נפלה עול הנהגת חסידי זוועהיל, על שכם רצונו, ובימי מגוריו בעיר זוועהיל, נהג נשיאותו ברמה, ולא היסט להילחם בגבורה נגד הכופרים והמסיתים למיניהם כהציונים והבונדיסטים וכו', וגם אחרי המהפכה הבולשביסטית, כשגזרו גזירות נוראות נגד הדת והפצת תורה, המשיך להקהיל קהילות בישראל ולהפיץ תורה ויהדות, ואף החזיק תלמוד תורה, כשהוא מסתכן בנפשו.

אמנם, ראה זה פלא, עם היותו של רבינו מרחף בשמי שמים ושרוי רובו של זמן בדכבות ובתענית, פרוש מכל עניני העולם הזה, הרי שבנוגע לאחרים היה הוא מקור החסד וההטבה לזוועהיל כולה. עושה ומעשה, תורם מכספו הדל ומתרים אחרים ודואג למזונם ופרנסתם של כל יהודי האזור ללא אבחנה.

המציאות הזו של שתי התכונות המנוגדות שאפיינו אותו זו לצד זו ללא כל סתירה ביניהם, היתה בגדר של פלא גלוי ותופעה נדירה ביותר.

כאן באה לידי ביטוי חד וברור ההגדרה של "סולם מוצב ארצה" במה שנוגע לצרכיהם של אחרים, "וראשו מגיע השמימה" באשר לעצמו ועולמו שלו. וכמו שהזוהר הקדוש¹ מגדיר את מידת היסוד, מידת הקדושה של יוסף הצדיק: "אחיד שמיא וארעא" אוהו ומאחד את השמים ממעל ואת הארץ מתחת.

בשנת תרפ"ו החליט לעלות לארץ הקודש, ועוד בדרכו על הספינה, טרם הגיעו לארצו הקדושה, הזהיר את נכדו (הרה"ק רבי מרדכי השני מזוועהיל זי"ע) שהצטרף אליו בנסיעתו, לכל יגלה לשום איש את זהותו, ואמר שזורק את אדמו"רותו לים, ואמנם בתקופה הראשונה בירושלים, לא ידעו את זהותו, כשהוא מצדו התחבר בעיקר אל דלת העם, וכל הים ישב והגה בתורה בהיכל ישיבת "חיי עולם" מתוך עוני ודחק.

רבה של ירושלים הגה"צ רי"ח זאננפעלד זי"ע היה מקבל מדי פעם כספים שנשלחו ע"י חסידי זוועהיל מחו"ל להעבירם לאדמו"ר מזוועהיל, אבל למרות חיפושיו לא מצא בים אדם העונה לתיאור זה, ולכן היה שומר עליהם כפקדון, עד שכעבור תקופה הגיע יהודי מהעיר זוועהיל לעיה"ק ירושלים, וכשביקר בישיבת חיי עולם, הבחין לפליאתו ברבו האדמו"ר מזוועהיל יושב בלבוש מרופט כאחד העניים והוגה בתורה, והתחיל לזעוק בהתרגשות שזה האדמו"ר מזוועהיל, ומן אותו הזמן אילצוהו אנשי ירושלים לשוב ולנהל אדמו"רות כבימי קדם.

אמנם דרכי הנהגתו היתה שונה מימי קדם, כשמצד אחד המשיך להתנהל בפשטות גמורה, ולא לקח מחדש את חלק השררה שבאדמו"רות, ומצד שני הרי בהמשכת ישועות לישראל היה כמלך פורץ גדר באופן הרבה יותר מכשהיתה בזוועהיל מלפנים, ורוה"ק גלויה הופיעה בביתו ובמיוחד בישובים שהיה עונה במקוה. וביתו שבשכונת בית ישראל הפכה במהרה לתל תלפיות, כשמכל קצוויי תבל פנו אליו לקבל עצתו ולהיוושע מברכותיו.

כידוע (ויובא בהמשך) ניהל מלחמה רוחנית גדולה נגד הצר הצורר מגרמניא ימ"ש, והרבה תחנונים ופעולות שונות בעד אחינו בני ישראל, ובו ביום שהעולם נתבשר שנסתיימה המלחמה הנוראה, השלים רבינו

¹ ח"ג דף רנו ע"א: "לית כל אלא צדיק, דכתיב כי כל בשמים ובארץ ותרגם יונתן בן עוזיאל דאחיד בשמיא ובארעא וכו'". עיי"ש ובמפרשים.

העיו והצטרף להגיד גם את דעותיו, נענה הרה"ק מזוועהיל ואמר לו "זאג עס נישט דא" [אל תגיד את זה כאן], כמרמזו לו שאינו דומה מה שמספרים כאן במקום קדוש זה למה שיגיד אותו יהודי בינו לבין חברו.

פעם אמר הרה"ק מזוועהיל "לרוסים יש זכויות גדולות ורבות, שהרי הרסו כל כך הרבה טיפלות", הגם שהיו רשעים ארורים והכריחו לרבבות מבני ישראל להשתמד, וכן ייסרו אותם בייסורים קשים ומרים, מ"מ נזקף זה להם לזכות שהרסו והחריבו מקום טומאה. (והן הן דברי התפארת שלמה, שדבר גדול הוא לבער את רוח הטומאה מן הארץ כדי שאחרים לא יהיו ניווקים בו).

קודם פטירתו כשהגיעו שמועות על הגנרל רומל ימ"ש העושה את דרכו עם צבאו לכיוונה של אר"י, ולכן הכריזו הרה"ק רבי שלומ'קה וידידו הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין ז"ע על 'יום תפילה' להרקיע שחקים לבטל את רוע הגזירה, וביחוד אמרו להתאסף על ציונו של האור החיים' הק', ואכן עלו הני רבונות על הציון המצויינת, ולאחר התפילה הפטיר הרה"ק מהוסיאטין "מובטחני שהנאצים ימ"ש לא יעלו ולא יבואו לארה"ק", הנוכחים התפלאו מאד מהבטחה מפורשת כזו, שהרי לנוכח תמונת המצב היה נראה שצבא הנאצים מתקדם לאר"י כמעט ללא מפריעים, משהבחין הרה"ק מהוסיאטין בפליאתם נענה להם והסביר "בעת התפילה ראיתי שם הוי"ה באותיות מבהיקות לפני, ולכן ידעתי שקרובה מפתם", ואכן תבוסתם היתה משהו שלא בדרך הטבע.

תקופת פטירתו של ר' שלומ'קה היתה בסוף ימי הזעם עת מלחמת העולם השנייה, והיום בו נסתלק ר' שלומ'קה היה יום נפילת הנאצים לפני צבאות בנות הברית, כ"ו אייר תש"ה בספירת יסוד שביסוד, ואמרו העולם כי בשמים היה הוא מנהיג את המלחמה ומשפעל מה שפעל למפלת הרשעים כבר יכול היה להסתלק.

לסיום אספר דבר ששמעתי מבעל-המעשה [וסיפור המופת על הרה"ק מזוועהיל אינו חידוש כ"כ, ויותר יש להתפעל מתשובתו של הגרצ"פ פראנק זצ"ל], שפעם בא אברך לפני הרה"ק רבי שלומ'קה לבקש ברכה על אשתו שהיא מקשה לילד, והרופאים אומרים שחיי שניהם בסכנה גדולה, והם ממליצים לנתח את המעוברת כדי להציל לכה"פ את הוולד, ואם לא ינתחו ימותו שניהם חלילה, ציוה עליו רבי שלומ'קה "אל תעשה את הניתוח, ואל תדאג כלום, כי היא תלד בה"י בן זכר בריא ושלם, אולם ראה שלא יעשו את הברית מילה בזמנו", למותר לציין כי כאשר אמר כן היה, שתוך זמן קצר נולד לו בן זכר, והילד ואמו יצאו שניהם מכלל סכנה, והכל היה על צד היותר טוב. ביום השביעי ללידתו דיבר עם הרופאים אודות מצבו של התינוק, והם אמרו לו שאין שום חשש מלעשות הברית מילה בזמנה, לכן נכנס האברך שוב אל רבי שלומ'קה, ואמר לו, שהרופאים אומרים שאפשר לעשות את הברית ביום השמיני, וברצונו לדעת האם לשמוע בקולם או לא, השיב רבי שלומ'קה נחרצות "כבר אמרתי פעם אחת..." האברך שמאד רצה לעשות את הברית בזמנו ביקש מאביו שיכנס אל הקודש אולי יוכל לפעול שיסכים למול את הילד ביום השמיני, אך אביו לא העיז להיכנס ולהתווכח עם רבי שלומ'קה, אך כדי להניח דעתו הציע לו, שהיות והיא שאלה להלכה ע"כ ראוי שיפנה אל רבה של ירושלים הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל לשאול את פיו כדת מה לעשות, עשה הבן כמצות האב ושטח בפניו את השאלה, הגרצ"פ הקשיב בכובד ראש לסיפור הדברים ואז השיב לו "אם בענין פיקוח נפש סמכת על רבי שלומ'קה, ולא עשית את הניתוח [הגם שהרופאים אמרו שאם לא כן יסתכנו שניהם וימותו], כמו כן גבי מילה דביום השמיני תוכל לסמוך עליו, ואל תעשה את הברית בזמנו", ואכן למחרת גילו הרופאים גידול אצל הילד, שהיו צריכים לנתחו ולהוציאו תיכף ומיד, ואלמלי היה מל את הילד יום קודם לא היה יכול לעמוד בניתוח זה...

(מפי ספרים וסופרים)

הוא לא יבדוק אותי!

גזירת הגיוס לצבא של צעירי ישראל גזרה קשה היתה ליהודים בכל מקומות מושבותיהם, וכידוע. אמנם, על אף שאין לך גוי שאינו שונא לישראל הרי שהיו אומות שהצטיינו בכך ביותר, כמו האוקראינים, למשל, שדמו של עשוי היה תוסס ורותח בהם עד אימה. מתוך כך היה שירות בצבא האוקראיני חלום בלהות של כל בחור יהודי בהגיע זמנו. מה לא היו עושים בכדי להשתחרר? מטילים מומים בעצמם, מסגפים עצמם בצומות תקופה ארוכה בכדי לרזות עד אימה בכדי שלא יהיו כשירים לשירות, ובעלי האמצעים שבהם היו מפעילים את כל הקשרים ושופכים ממון כמים.

אלא שלעתים, היו הקשר וההיכרות דוקא לרועץ. כך אירע לר' דוד וויינשיל, תושב קוריץ הסמוכה לזוועהיל ומחסידו רבינו. שכן היה לו, אנטישמי לעילא ולעילא והוא רופא צבאי במקצועו. שנאה מיוחדת נטר לשכנו, ר' דוד.

כאשר קרב ובא מועד התייצבות בנו של ר' דוד לצבא היה לבו מפרכס מדאגה. זו הפכה לפחד נורא כאשר פגש את שכנו הרופא. הלז הביט בו בעיניים יורות משטמה.

"דאוויד! עברתי על הרשימות וראיתי שבנך בתור... אל דאגה, הכנסתי אותו לרשימת הנבדקים שלי!" הטיח בפניו של השכן היהודי המחוויר, "ממני הוא לא ישתמט! אני מכיר את כל השיטות שלכם... 'דוחפים' כאן סכום כסף ומורחים' שם, משחדים את כולם. הפעם, אצלי זה לא ילך! הבן שלך, דאוויד, יהיה חייל לתפארת..."

הוא הותיר מאחוריו את היהודי ההמום שנותר לעמוד כמסומר למקומו ופנה לרצו. אזניו של ר' דוד צללו למשמע האיום המוחשי. רגליו נשאוהו כמאליהן אל בית רבינו. לפניו שפך את כל לבו.

רבינו הרגיע אותו. "אל תדאג! הו א לא יבדוק אותי! עם אחרים כבר אפשר יהיה להסתדר".

ר' דוד נרגע. אבל כל שלוותו התפוגגה כעבור תקופה קצרה משנקרה השכן שוב בדרכו. "אתה זוכר! הבן שלך, דאוויד, הולך לשרת! על דברתי!" לשונו ירתה עוד כמה צרורות של דיבורי שנאה יוקדת שהספיקו להעכיר את מצב רוחו של האב החרד, ולערער את בטחונו. עד מהרה מצא עצמו שוב בחדרו של רבינו.

אלא שגם הפעם לא נבהל רבינו כל עיקר, תשובתו בעינה עמדה. "הוא לא יבדוק אותי!" היה המענה בפיו.

גם בפעם השלישית, סמוך מאד למועד הגיוס, בה פגש הדוקטור הרשע והמאיים את ר' דוד והפחידו כהוגן, עמד רבינו על שלו. "אמרתי לך כבר! הוא לא יבדוק אותי!"

קרב ובא היום המיועד. הבחור צעד בלב רועד אל לשכת הגיוס. הרופא צמא הנקם התקלח והתגנדר כיאות ליום ה"חגיגי" ויצא אל חדר המדרגות בדרכו אל הלשכה.

אך הניח רגלו על המדרגה העליונה, מעד ונפל. את הדרך עד למטה עשה בגלגולים מרסקי עצמות...

כאשר חשו אליו, כבר היה נטול רוח חיים.

ועם הרופאים האחרים כבר הסתדרו...²

ביצה לאריכות ימים

"זעלדע די שניידערין", זלדה החייטת, היתה דמות מוכרת בזוועהיל. למרבה הכאב לא זכתה לזרע של קיימא. כמה וכמה פעמים ילדה ילדים, אלא שלא נתקיימו בזה העולם, רחמנא ליצלן. זמן קצר אחרי לידתם מתים היו תינוקיה של זעלדע.

באה לפני רבינו ושפכה את מר ליבה הדוי.

השיב לה רבינו: "הכניסי יתום לתוך ביתך ותגדלי אותו כבן, ואז תוושעי בזרע של קיימא ללא פגע, בעזרת ה'!"

² הרה"ח ר' פנחס בלנק ז"ל שמע ממקור ראשון.

ו"העילוי" שכבר עמד על סוד גדולת רבינו ונוכח כי דמי זה לבר אלהין, יעץ לר"מ שלא לנטות מדברי הרבי הזה ימין ושמאל ולהתענות בעיצומו של יום השבת. היה הדבר קשה בעיני הר"מ ובפרט שהיה כמצחק כעיני חתניו ובסופו של דבר, עשה שבתו כשאר שבתות השנה, אכל ושבע ודשן.

לא חלף זמן רב עד שנתקף הר"מ במחלת טיפוס קשה שהביאתהו עד שערי מות ממש. כעת הבין כי רצה רבינו מבעוד מועד להעביר הימנו את רוע הגזירה אלא שכמעט ומאוחר היה מדי.

כאשר נואשו הימנו הרופאים וחרצו את גורלו, בר מינן, נכנסה הרעיה אל רבינו והתחננה בבכיות להצלת חיי בעלה. נענה לה רבינו וברכו. כאשר קם ממיטת חליו, היה ראש המתיבתא לחסיד זוועהיל מובהק הכרוך אחרי עקביו של רבו ולא זז מבלעדיו.⁵

זה חי וזה...

איש חסיד היה הרב ק. שהתגורר באחד הכפרים הסמוכים לזוועהיל העיר, אבל אביו, ר' ד. מתנגד היה. בצרה גדולה היה הבן נתון, כאשר כל ילדיו שנולדו לו נפטרו ר"ל סמוך ללידתם, וגם הלידות עצמן מסובכות היו וקשות, וכרוכות תדיר בסכנת חיים לילודת.

באחת הפעמים, כאשר הגיעה עת לידת אחד הילדים והוא הגיע לזוועהיל להביא רופא שישגיח על הלידה ועל היולדת, נכנס קודם אצל רבינו ושפך בפניו את מר לבו על שכך עלתה לו. בתוך הדברים סיפר גם על שעומד הוא להביא עמו רופא מזוועהיל לעיירתה.

"ובכמה יסתכמו שכר הרופא ודמי נסיעותיו אל הכפר וחזור?" שאל רבינו. "כשלשים רובל" השיב האיש.

"הנח איפה את הסכום הזה כאן על השולחן, ואז לא תזדקק לרופא ולא לשום דבר והכל יתנהל כשורה בעזרת ה' יתברך" השיבו רבינו.

הלך הבן וסיפר לאביו דברים כהוייתן. והאב, כאמור, מן המתנגדים. חרה אפו על רבינו ש"מעיו לנצל את המצב ולסחוט כסף מאדם ששרוי במצוקה" כפי דעתו המצומצמת. נענה ואמר כשכולו ריתחא, כי יקום וילך הוא בעצמו אצל הרבי "ונראה אם גם ממני יעז לבקש סכום שכזה"... וכן עשה.

בא אצל רבינו והחל שוטח טענותיו, ולא בלחישא... "היתכן כזאת? לקחת דמים מרובים ממי שאין הפרוטה מצויה בכיסו והוא מוכן לכל רק בשל המצב המעיק שבו הוא נתון?"

רבינו לא התרגש מהטחת הדברים. "אין בידי לפחות מן הסכום אפילו פרוטה אחת, איני יכול לשנות מאומה!"

יצא האב מלפני רבינו ופניו זועפים ואמר לבנו: "ה' יושיע לך בלעדו!", אבל פתאום נבהל האב והפחד גבר על התנגדותו. בלב כבד וברטינה יצא ולוה את מלוא הסכום, נכנס אל הקודש והניח את מלוא הסכום על השולחן, תוך שהוא מוסיף 'אזהרה חמורה' לרבינו: "דעו כי אנו לא נקרא לשום רופא וכל אחריות הנפשות עליכם!"

והלידה עברה הפעם בשלום ובנקל, ללא רופא וללא כל סיבוך וליולדת ולילד שלום!

חלפה לה תקופה. שוב קרב ובא מועד לידתה של האשה. הפעם כבר הגיע הבעל לרבינו כשהוא מצוייד בסכום כדי דמי הוצאות הרופא. מוכן ומזומן לתתם בקודש פנימה.

למרבה האכזבה סירב רבינו ליטול את המעות מידו "מאוחר מדי" אמר לו. לא הבין הבעל את פשר התשובה והחל מתחנן ומעתיר לרבינו כי ייאות ליטול את הממון מידו, וללא הועיל, רבינו ישב מכונס בעצמו ולא הגיב.

רק כששב האיש לביתו נתחוויר לו, כי בשעה שעמד לפני רבינו כבר לא היה מה לעשות.

בני המשפחה כולם, הפכו לחסידי רבינו הנאמנים.⁶

עשתה כדבריו. כעבור זמן נולדה לה למזל טוב בת, ויקרא שמה בישראל: דבורה. לא חלפו אלא ימים מועטים, וכמנהג האיום בבית של זעלדע, לא עלינו, חלתה גם דבורה/לה ונטתה למות.

כחץ מקשת רצה זעלדע אל הבית הקטן ברחוב ההקדש וטענתה בפיה: "הרבי הבטיח לה ילד בריא ושלם, היא את חלקה מילאה בגדלה יתום בתוך ביתה, והנה צרה שכזו... ימלא הרבי את חלקו בהבטחה..." "הביאו הנה את הילדה!" פקד רבינו. ואל ביתו הובא צרור שמיכות ועטיפות שבתוכו עוללה זעירה בת ימים ספורים, נטולת הכרה כמעט שרגלה האחת כבר נמצאת שלא בעלמא הדין.

ביקש רבינו, ומיד הוגש אליו כרך של "משנה תורה" להרמב"ם. פתח ועיין בו קצת כדרכו בקודש לפעמים, לעיין בספר לפני מתן תשובה לשואל, ואמר להאכיל את הפעוטה האנושה בביצה רכה שאינה מבושלת.

"אבל היא אינה מסוגלת לאכול כלום!" העיר מי שהעיר.

"הגישו אלי את התינוקת ואת הביצה!" ביקש רבינו.

עשו כדבריו. החל הוא מאכיל את הרכה הנולדה והנוטה למות טיפין טיפין מהביצה, עד כלותה.

ועוד שנים רבות ובריאות, האריכה דבורה בת זעלדע ימים על פני האדמה!

שוב היה מעשה דומה כאשר באה רוח של אסון ונתרחפה לה מעל לביתו של רבינו. נכדתו³, בת רבי גדלי' משה זי"ע, חלתה אנושות, ובעודה קודחת מחום נתיאשו הימנה כל הרופאים המומחים שבדקה. על פי תורת הרפואה, כך אמרו, אין סיכוי, ירחם ה', גורלה של הילדה נחרץ.

באה אמה, הרבנית פייגא דבורה ע"ה אצל חותנה רבינו בבכיות ובעינים אדומות וסחה לפניו את חומרת המצב ואת דברי הרופאים שאינם נותנים מקום לתקוה.

רבינו לא נבהל. "הביאי את הילדה הנה ותשאירי אותה אצלי למשך הלילה!"

למחרת פקד הרופא את בית רבי גדלי' משה. בטוח היה כי הנורא מכל קרה ובא לשהות עם המשפחה באבלה. להפתעתו ראה והנה אין קול ואין צווחה. שאל לרבנית פייגא דבורה מה זה אירע, השיבה לו בפשיטות שהילדה אינה כאן, אצל הסבא היא נמצאת.

רץ לשם, והנה הילדה חיה וקיימת ומצבה השתפר לבלי הכר. בדק אותה וראה כי הסכנה חלפה לגמרי ולא רחוקה ההחלמה השלמה. "איך עשיתם את הפלא הזה?" שאל את רבינו בהשתוממות.

"שום דבר מיוחד! עשיתי לה 'פינה' ונתתי לה כל הלילה. שום דבר לא מעבר לזה." - - -

תענית בשבת על שום מה?

בין כל ראשי הישיבה והרמ"ם רשיבת "אור תורה" דזוועהיל, היה ריש מתיבתא אחד שלא נמנה על עדת החסידים אבל זוגתו נכנסת היתה תדיר בבית רבינו ושואלת בעצתו.

בבוקרה של שבת אחת נקראה לבוא בדחיפות אל בית רבינו. בכואה שמה פתח רבינו ואמר לה: "לכי אמרי לבעלך שיתענה היום, ביום השבת!"

סברה וקבלה, רצה הביתה והודיעה לבעלה את פקודת רבינו. אלא שתגובתו של הבעל נעה בין זלזול לביטול מוחלט. "לצום ביום השבת? איך יעלה דבר כזה על הדעת? מי הוא זה ואיזהו הרבי הזה שיש לו הוראות כאלו מוזרות?!"

זוגתו לא הניחה לו, אם הרבי אומר עליו לציית, אמרה. והוא, הר"מ, בא במיצר. הוראה משונה שכזו "נפלה" עליו ממישהו שהוא אינו מכיר בו כלל, ובני ביתו לוחצים, מה יעשה?! הלך ונועץ בראש ונשיא הישיבה, הג"ר יואל שארין "העילוי מפולטבה" זצ"ל.

³ לימים זוגתו של הרה"ח ר' שלמה פרישטיק שליט"א.
⁴ ברסוית: מאכל של ביצה רכה.

⁵ זכרונות מרן אדמ"ר מוהר"מ זי"ע, אות לו.
⁶ זכרונות מרן אדמ"ר מוהר"ם זי"ע, אות לו.

שמאי, בנו של מקורבו הרה"ח ר' יוסף קוֹז'ליק ז"ל, נלקח לצבא בימי מלחמת העולם הראשונה ומשך זמן רב לא הגיעה כל ידיעה ממנו. ביום מן הימים שלח רבינו לבקש מר' יוסף סכום של שלוש מאות "קערבלעך" לצורך צדקה מסוים. החליט ר' יוסף לנצל את ההזדמנות והשיבו בשלילה...

הופתע רבינו משינוי מנהגו של ר' יוסף שידו פתוחה תמיד ושאלו לפשר הדבר. אמר לו ר' יוסף: "אם יאמר לי הרבי שמאי בני חי והוא בריא ושלם, אתן לו את הכסף". נתהרהר רבינו לכמה דקות ולאחריו אמר לר' יוסף: "אם מקבלים מכה ברגל אז מה?"⁷ כעבור זמן לא רב התקבלה הידיעה כי אכן נפגע שמאי מקליע ברגלו והוא מאושפז בחרקוב.⁸

סוכה שאין בה גשמים

ועד כמה שידעו בני זוועהיל לשבטיהם על שכירת ה' החופפת על הבית הזה, בא מקרה אחד והרעיש אפילו את אחרוני הספקנים. היה זה בחג הסוכות. רבינו הסב בסוכתו לסעודת יום טוב ולקבלת פני האושפזין הקדושים. נכדתו הקטנה⁹ ששהתה במחיצתו הביטה החוצה מבעד לחלון והנה גשם זלעפות יורד בסערות אימים על פני העיר כולה. שבה והביטה פנימה כלא מאמינה והנה סוכתם שלהם יבשה לחלוטין, אף טיפה לא חודרת פנימה. נסתכלה שוב כשהיא המומה אל החוץ ואל הפנים וראתה כי לא טעתה. העיר שטופת מטר ובסוכה יובש מוחלט.¹⁰

דבר המעשה שהיו לו עדים נוספים עשה לו כנפיים למרחקים. השכנים ניצלו את ההזדמנות ובכל פעם שירד גשם לסוכתם, נמלטים היו אל סוכתו היבשה של רבינו! אבל גם כל בני זוועהיל גילו כי אין גבולות לנפלאות המתרחשות בבית הקטן שברחוב ההקדש.

גם אחד מרבני העיר שנמנה על מתנגדי החסידות הגיע על כרחו לסוכת רבינו, אכל שם סעודתו ושב לביתו.¹¹

לימים סיפר רבינו עצמו: "הכרתי יהודי זוועהיל¹², שכאשר בכל העיר ירד גשם אצלו בסוכה לא נכנסה טיפה! וכלשונו של נכדו מרן אדמו"ר מוהר"מ ז"ע: "היה מספר שהיה אצל אחד בסוכתו בזמן ירידת הגשמים, ושם לא ירד הגשם עד כדי כך ששכנים אחרים הסמוכים לא יכלו לשבת בסוכתם ובאו שם..."¹³

נענה פעם אחד המקורבים והעיר: "והלא מספרים זאת על הרבי שיחיה..."

שתק רבינו ולא ענה.

ובפעם אחרת נשאל רבינו על כך מפי מחותנו הרה"ק רבי אהרן ראטה ז"ע בעל "שומר אמונים", ואישר את המעשה. לפליאתו של "שומר אמונים" ענה בפשיטות: "והלא פסוק מפורש הוא: וסוכה תהיה לצל... ומזרם וממטר!"¹⁴

סיפור הסוכה המשיך 'לרדוף' אחרי רבינו עוד רבות בשנים. נוקבת עד תהום ובוקעת רקיעים היא התשובה אותה השיב לאחד שהתפלא באוזניו על הסיפור.

"כל הסיבה של הגשם בסוכה היא הרי, כמפורש במשנה¹⁵, משל לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו.

אבל אצלי לא שייך הטעם הזה!¹⁶ - - -

וצא ולמד עד היכן דברים מגיעין!

תחיית המתים

בליל שבת אחד הגיע במרוצה אל בית רבינו אחד מחסידיו והוא חיזור כסיד ומרעיד כולו. בהכנסו פרץ בבכי וסיפר לרבינו איזו צרה נתרגשה ובאה על ראשו: בבואו אל ביתו נתקל בגופת גוי מגויי העיר השרועה בביתו. בפיו של הגוי המת תקועה היתה חתיכת חלה ובידו נתונה היתה יתרת החלה אותה גנב מבית היהודי, כנראה נחנק באכילתו הבהולה. כעת היתה הסכנה מוחשית ומידית. עלילת דם יכלה להתרגש ולבוא על יהודי זוועהיל.

רבינו מיהר להרגיע את החסיד המפוחד. "אל תספר דבר לאיש" אמר לו, "רק תרוץ לביתך ותכניס בפיו מעט 'טשולנט' וה' ישלח לך ישועה..." החסיד שדימה לחשוב כי רבינו אולי לא הבין נכוחה את דבריו שב ואמר לו: "רבי, הרי אמרתי שהוא מת..." אבל רבינו לא שינה מהוראתו. החסיד מיהר לרוץ אל ביתו כל עוד נשמתו בו. הגוי היה מוטל שם כאבן דומם. בהתרגשות ניגש והוציא כף "טשולנט", התגבר על תחושת הגועל שלו, פתח את פיו של הגוי המת ועירה לתוכו מהחמין המהבילים.

פתאום פקח הגוי המת את עיניו והביט סביבו כמבולבל. הוא נתפס בקלקלתו, הן גנב כאן חלה... הוא מיהר לקום ולהימלט על נפשו. אך דרך בביתו והוא צנח ארצה, נטול רוח חיים. - - -

כאלישע הנביא

העיד בנו של רבינו, מרן אדמו"ר מוהר"מ ז"ע על מעשה מופלא שבעצמו היה עד לו.¹⁷

אשה אחת בזוועהיל היתה חשוכת בנים שנים הרבה. היא הרבתה להפציר ברבינו שיברכנה בזרע של קיימא עד שהגיעה עת רצון, רבינו ברכה והיא נפקדה בבן זכר.

והנה, בהיותו כבן שנה ומחצה או שנתיים חלה הילד לפתע, חש בראשו ועד ארגיעה פרחו נשמתו ממנו והוא נפטר.

אמו האומללה הגיעה בריצה אל בית רבינו כאשר הילד המת בדיה, השליכתה אל חדרו של רבינו¹⁸ וברוב צערה קראה: "קח לך את מה שנתת לי!"

רבינו לא התרגש אלא הורה להניח את הילד על מיטתו והדלת סגר אחריו.

בנו רבינו מוהר"מ ז"ע שרצה לדעת מה יעשה אביו הציץ מבעד לחור המנעול והנה ראה כי רבינו נוטל את הילד המת ועושה בו כנאמר אצל אלישע¹⁹: "וַיַּעַל וַיִּשְׁכַּב עַל הַיֶּלֶד וַיִּשֶׂם פִּיּוֹ עַל פִּיּוֹ וְעֵינָיו עַל עֵינָיו וְכַפְּיוֹ עַל כַּפְּיוֹ וַיִּגְהַר עָלָיו וַיִּחַם בְּשֵׁר הַיֶּלֶד: וַיִּשָּׁב וַיִּלָּךְ בְּבֵית אַחַת הַנְּהָה וְאַחַת הַנְּהָה... וּפְתָאוֹם קָם הַיֶּלֶד לְתַחִיהָ.

או אז פתח רבינו את הדלת וקרא למשמשו שיקח את הילד לאמו הבוכיה בעודו מפטיר: "זו היתה רק חולשה שכזו..."

למעלה מדרך הטבע

על מפתן דלתו של רבינו נעצרו כל מגבלות העולם הזה. דברים פלאיים ועל טבעיים לחלוטין נראו בביתו. דברים שבשגרה היו הפעמים בהן באו אליו עניים כאשר כבר לא נותרה פרוטה בכיסו והוא היה נוטל את שיקי המעות הריקה, מושיט ידו לתוכה - ומוציא מטבעות.²⁰

יהודי אחד סיפר כי נכנס אצל רבינו בליל שבת חורפית אחת, והיו מי גשמים דולפים מן הגג ומנטפים על שולחנו. על השולחן עמדה עששית נפט למאור והמים טפטפו אל תוכה. ברור היה לאיש הנכנס כי עוד מעט קט תכבה האש בעששית.

¹³ זכרונות מרן אדמו"ר מוהר"מ ז"ע אות לא.

¹⁴ ישעיה ד, ו.

¹⁵ סוכה פ"ב, מ"ט.

¹⁶ "אין די בחינה זענען מיר נישט".

¹⁷ וגם זה היה אחד מהסיפורים הבודדים להם האמין כיון שראה כמו עיניו. נכדו כ"ק האדמו"ר מ"שומרי אמונים" ז"ע ששמע מפיו.

¹⁸ בספרו זאת הוסיף מרן אדמו"ר מוהר"מ ז"ע כי מחבבת הוריקה בלבד יכל הילד למות...

¹⁹ מלכים ב, ד, ל"ד, לה.

²⁰ כך העיד נכדו מרן אדמו"ר מוהר"מ ז"ע.

אך למרבה תדהמתו, המשיכה המנורה לדלוק כאילו אין מים נוטפים לתוכה ללא הרף, ולא כבתה עד שכלה הנפט שבמיכל!

מקור הישועות

היה היה דבר ה' ביד עבדו רבינו הקדוש, ויגזר אומר ויקם לו! בו נגלתה במלוא יפעתה הבחינה של "צדיק גוזר והקב"ה מקיים". ובני ירושלים ואף מחוצה לה יודעים היו את הכתובת ובאים לפקוד את הבית על כל צרה שלא תבוא. מי לעצה ומי לברכה ולישועה.

כמעט ואין לך בית בירושלים של "רבי שלמ'קה", שלא נעזר בו או נושע בזכות ברכתו ועצתו.²¹ אל הבית הקטן במורד רח' רפפורט התנקזו ובאו כל בעיותיה של העיר ואף בעיות ומצוקות רבות מערים אחרות, ושם בבית הקטן מצאו את פתרונן. אם המדובר היה בשאלה אזי על פי רוב השיב רק אחרי "יישוב" אבל כאשר הגישו לפניו "קויטל" לברכה או שבקשו בעל פה את ברכתו, היה עוצם עיניו ומקשיב. ופעמים רבות הרי בשעה שהיה יושב ומאזין בכאב לצרות שגוללו מבקשי פניו באזניו היו דמעות ניגרות מעיניו יחד עם המספרים, מה שלא קרה כאשר באו על ראשו הוא צרות רבות ורעות. אחר היה ממלמל בלחש וקולו לא ישמע בעודו מניע ראשו אנה ואנה ושוב עונה בקול: הש"ת ישלח לו רפואה שלמה, שידוך, או כל ענין אחר שעליו היו מבקשים.

לא כל הזמנים שוים היו. עתים שהיה מבקש הברכה או המזכיר עצמו לישועה צריך להתעקש ולעמוד על שלו, והיה זוכה. מעשה בהרה"ח רבי הירש אייכלר ז"ל שראה ליד הכותל המערבי בחור המתרפק על האבנים תוך שהוא מתייפח מרות ודמעותיו על לחיו. ראה שבצרה ובמצוקה הוא וחפץ להקל ממשא סבלו, ניגש ושאלו למה זה יבכה כל כך. נענה לו הבחור: "אחותי מאושפזת בבית החולים ומצבה רע ומר!" הפיס ר' הירש דעתו: "הנה תיכף יבוא לכאן הרבי מזוועהיל לתפלת מנחה, גש אליו להתברך ותוושעו!" עודם מדברים ורבינו הגיע וירד במדרגות שהוליכו אז אל הרחבה הצרה. "הנה הרבי מזוועהיל" אמר ר' הירש לבחור.

ניגש זה אל רבינו והחל שוטח בפניו את צרתו, ורבינו בירכה ברפואה. אבל דעתו של האח המתחנן לא נחה עליו. במר לבו ובסערת רוחו תפס לרבינו באבנטו והודיע כי לא יעזוב אותו עד שיבטיח לה רפואה! מיד ניגש רבינו אל הכותל, השעיף ראשו אל האבנים, ואחר זמן מה נזדקף וקרא: "תהיה לה רפואה שלמה!"

והיא הבריאה, כמובן.

פעמים שהיה עוטרף ישועה בדרך הטבע. עתים שהיה שולח חולה לבקר אצל רופא למרות שלא הרבה בכך. פעם נכנס הרה"ח ר' שמעון הלל שלזינגר ז"ל להזכיר בפניו חולה ממשפחתו. הורה לו רבינו ללכת אצל הדוקטור.

יצא משם ולבו מר עליו. בדרך כלל לא ניתנו כאן עצות שכאלו ואם הרבי שולח לרופא, מי יודע? אולי נסתמו שערי הברכה וכלו כל הקיצין!?

והנה יצא רבינו אחריו בריצה אחרי שעטה במיוחד את מעילו העליון, וקרא אחריו בקול כמו ראה את מחשבותיו: "אל תדאגו! רפואה שלמה תהיה לה, אבל תגשו לרופא". - - -

ראו אצלו כמעט בחינה של תחית המתים ממש. הגה"צ רבי שמעון רובין זצ"ל סיפר על אחד מקרוביו שנטה למות וכמעט שלא פרחה נשמתו הימנו והיה שוכב ללא ניע. הגיע רבינו לבקרו, הוציא כל איש מעליו ונסתגר עמו.

וכשיצא היתה רוח חיים מפעמת בחולה ושב לבריאותו.

לא בכדי הכריז פעם בהתפעלות, הגניקולוג הירושלמי פרופ' צונדק כאשר על פי הנחית רבינו ובניגוד לדעתו ולדעת שאר גדולי הרופאים, הגיעה ישועה ללא ניתוח: "זהו נס רפואי, ואתם תאמרו שזהו נס של

הרבי!²²

דרכים רבות לישועה

לפעמים גם פועל היה רבינו ישועה באופנים שונים מתמיד. כאשר באה פעם אשה כאובה אחת לעורר רחמים על בנה החולה ומררה בבכי, לא השיבה מתחילה דבר ולא הגיב כלל לבכיותיה כי אם נשאר שקוע ומכונס בעצמו. המשיכה האם האומללה לעורר רחמים מתוך התיפחויות על בנה ועדיין היה רבינו שקוע בעולמותיו.

פתאום כמו נתעורר וביקש מאחד החסידים כי יגיש יין שרף ל"לחיים". מיד הובא הבקבוק ונמזג המשקה לכוסו של רבינו. נטל הוא את הכוס בידו והחל לברך, אלא שאז קרה דבר שהרעיש את כל הנוכחים. ידיו של רבינו החלו מרתתות בחזקה ובאופן מבהיל, עד שרוב המשקה שבכוס נשפך החוצה. הכל הבחינו כי אין זה ענין פשוט כלל ועיקר.

רק משנרגע קמעא מהרעדה יכל רבינו לשתות. טעם משהו ממשקה הברכה וקרא בקול: "לחיים". מיד פנו האנשים לאשה ואמרו לה כי יכולה היא לשוב לביתה בלב שקט כי ודאי כבר נושעה.

ואכן נוכחה לדעת עם שובה לביתה, כי באותה שעה בה אחז רבינו את הכוס בידיו המרתתות, החל להופיע שיפור במצבו של החולה שהלך והתחזק עד שהבריא לחלוטין.

פעמים מלווה היתה הישועה בהדרכה ובתנאי מסויים. כמו שאירע בנכדתו הרבנית בת שבע אדלר ע"ה שנתקפה במחלת ריאות והתיסרה הרבה בשיעולים טורדניים ומייסרים. הורה לה רבינו כי תמנע מלילך לשמחות למשך תקופה, והנה אך עשתה כדבריו והמחלה פרחה הלכה לה.

כיון שחלף הזמן שקצב לה הלכה והשתתפה בשמחה משפחתית, והנה באותו לילה עצמו נתקפה בפרץ שיעולים איום ונורא. מיד למחרת באה אצל רבינו וסיפרה לו את שחוותה.

"כנראה, צריכה את להמשיך בכך" השיב לה. כדבריו עשתה ומאז לא שבה אליה המחלה.

ללא הברל

לא היו מחסומים בפני הבאים. כל איש, כקטן כגדול, יכל לגשת אל הקודש. בבקתה, בבית הכנסת, במקוה, ברחוב. הגיע פעם ילד קטן אצל רבינו ודמעתו על לחיו. אמו חולה מאד ומצבה איום, הבית מבורך בילדים והאב טרוד בפרנסתו עד למעלה ראש ואין מי שיטפל בילדים האומללים.

אמר לו רבינו: "הבה ונלמד יחד קצת משניות". ישבו יחדיו ולמדו כמה משניות במסכת חולין. ולאחר מכן שאל רבינו את הילד לשם אמו. "באבעס" ענה הילד.

"נו, בעזרת ה' היא תבריא ותזכה להיות באבעס"²³.

וכך, כמובן, היה.

אף גויים היו בין הבאים. כבר היה מעשה בנכרי עשיר שבנו סבל ממחלת הנפילה²⁴ ובא אצל רבינו להתברך ולהוושע. הניח סכום עתק על השולחן וביקש ברכה, "את הכסף קח לך!" השיבו רבינו, "רק אם תבטיח לי שלא תעשה כל רע ליהודים, יתרפא בך!" הבטיח, ובנו החלים לחלוטין.

טרם יקראו...

עתים שמקדים היה רפואה למכה. נכנסה לביתו פעם ילדתו הקטנה של אחד מהמסתופפים בצלו והתהלכה בקרבתו. והנה פנה אליה רבינו ואמר לה: "שתהיי בריאה, רפואה שלימה". באה וסיפרה את הדברים להוריה שהתפלאו פלא גדול כאשר בריאה ושלמה היתה כאחד האדם. לא חלפו כי אם ימים עד שנפלה הילדה למשכב ומחלה מסוכנת התגלתה אצלה. אבל כאשר הגיע האב המבוהל לפני רבינו השיב לו בניחותא: "הן כבר אמרתי לה שתהיה בריאה".

הכשרה ברפואה מעזי להתווכח עמו, הפרופסור המהולל, ומשפחה מערבית 'נאורה' עוד מציינת לרבינו ולא לו. מאז סיפור זה שניה את דעתו ביחס לתשובותיו של רבינו.

²³ סבתא.
²⁴ אפילפסיה.

ראוי לברכה?

לא כל הרוצה בברכה ראוי לקבלה. עיניו הצופיות של רבינו הבחינו גם בזאת. איש אחד בא אצלו והחל מתחנן בפניו על משפט שתלוי ועומד כנגדו ובו עלול הוא להפסיד ממון הרבה. עמד והפציר, ורבינו לא התייחס אליו כלל ועיקר.

אבל לאחר תחנונים הרבה והעתרת דברים אין סוף, ענה רבינו חדות: "כספך²⁵ לא ילקח ממך!". ההדגשה הובנה היטב. אם אכן כספך הוא זה, הוא לא ינטל ממך²⁶...

מה לעשות בכסף

עיתים שהבאים אליו להתברך היו זוכים לפרק של הדרכה בדרכי החיים. בא אחד והתאונן מרות על ששקוע הוא בחובות עד למעלה ראש. מעט הכסף שמרויח הוא בעבודתו, כך אמר, נדרש לו לפרנסת משפחתו ומאומה לא נותר לכיסוי החובות.

"את הכסף שאתה מרויח תייחד לתשלום החובות", הורה לו רבינו ואילפו בינה "אוכל לפי הטף כבר מחוייב הקב"ה לתת²⁷..."

מטבע של ברכה

לעיתים, אף היה נותן מטבעות ל"שמירה" כפי שמקובל היה בהרבה חצרות צדיקים. כפי המסופר היה מניח את המטבע בסמוך לרקתו כשעיניו נשואות למרום ופיו ממלל רברבן, ואחר כך היה מוסר את המטבע למתברך.

מעשה היה ברמ"פ שבילדותו הרבה לשהות אצל רבינו והיה בן בית אצלו. פעם אחת בהגיעו אל המגרש שליד "בתי אונגרין" בשומו מן הכותל המערבי, נטפל אליו ישמעאלי אחד והחל רודף אחריו. הצליח הילד להמלט אל בית המדרש "שומרי אמונים" שב"מאה שערים", אבל רגעי הבהלה והאימה לא נטשוהו והוא נותר אפוף פחדים שהותירו רישום עומק בנפשו.

נכנס אצל רבינו והתאונן על הדבר. מסר לו רבינו מטבע ל"שמירה" ומיד פרחו להם הפחדים כלא היו. וראה זה פלא: זמן מה לאחר מכן נאבדה ממנו המטבע. והנה נקלע לעת צרה מסויימת ובדיוק אז צצה המטבע ונמצאה. מאז מקפיד היה בשמירתה מאד מאד וקשרה לכיסו.

אבל ביום פטירת רבינו נעלמה המטבע שוב, לכלי שוב!

אף הוא סיפר שכשחלתה אמו ובא להזכירה אצל רבינו, מסר לו רבינו מטבע לשמירה עבורה והיא פעלה את פעולתה באופן מירי ומצבה הבריאותי של האם השתפר לאלתר. ומשהבריאה - נעלמה המטבע.

כעבור כמה שנים שוב חלתה ולמרבה הפלא נתגלתה המטבע והחולנית שבה לאיתנה. כעת כבר שמרו את המטבע בשמירה מעולה ויחדו לה מקום משתמר. אך כשחלתה את חוליה אשר ממנו לא קמה נעלמה שוב המטבע מהמגירה השמורה ואיננה.

وهיו מקבלי המטבעות מרבינו מספרים גדולות ונצורות על שבכל עת צר ומצוק היו נוטלים עמם את המטבע והרבה בעיות וקשיים היו באים על מקומם בשלום באופן על טבעי ובלתי צפוי לחלוטין!

מקור הברכה

לעיתים אף הגיעה הישועה מפי רבינו בלא שהזקוקים לה יבואו לפניו. קרה פעם והגה"ח רבי אלי' ראטה שמע על אברך שנפל למשכב ומצבו אינו טוב. אביו של החולה שהיה מתפללי "ישועות יעקב שוהל" ב"מאה שערים" היה שבור ורצון. נגע הדבר ללבו של רבי אלי' והוא בא מעצמו והזכיר את החולה לפני רבינו לטובה ולברכה. הדבר היה בשלהי אלול, בימים הסמוכים לראש השנה.

"יכול אתה לומר לו לאב, כי לחג הסוכות כבר ישוב בנו הביתה בריא ושלם!" ענהו רבינו.

מיהר רבי אלי' וסיפר לאב המדוכא דברים כהוייתן. והאב שהיה מתנגד ממשפחת מתנגדים שמע ולא האמין, האזין ולא עיבל. "מן הסתם הייתם אצל איזה 'מטיל גורלות' שהטיל גורל ואמר לכם כך..." הגיב לדברים הברורים.

"חלילה!" הזדעק כנגדו רבי אלי', "אני אפנה למטיל גורלות? וכי דרכי בכך?"

"נו, אם לא, איך אפשר לקבוע תאריכים ככה?" השתומם כנגדו האב. ורבי אלי' ישב והטעים לו ידיעות ויסודות באמונת חכמים וסיפר באזניו מי הוא זה ואיזהו ה"זוועהילער רבי" שקובע מסמרות של תאריכים בהבטחותיו.

ולחג הסוכות, אין צורך לספר, כבר שב החולה לביתו, בריא אולם. לא רק מברכות פיו יבורך איש. בכל אשר דרכה רגלו השאירה הופעתו של רבינו שובל של ברכה וישועה, פרנסה ורפואה. והיו בעלי המכולות בירושלים אומרים, כל אחד מהם בפני עצמו, שמאז דרכה רגל רבינו בחנותם בכדי לקנות משהו, נכנסה ברכה בעמלם וראו ריבוי של שפע במסחרם. כל אחד מהם למן היום בו הופיע רבינו לראשונה בחנותו.

בשנת תש"ד חלה אנושות מחותנו של רבינו, האדמו"ר הרה"ק רבי אהרן ראטה ז"ע בעל ה"שומרי אמונים", וכל כך תקף עליו חליו אז עד שהיה בדעתו לצוות על ביתו. באותה שעה בקשו בני משפחתו מאת רבינו כי יואיל לבוא ולבקר. עלה רבינו לביתו ומצאו שהכביד חליו ומצבו אנוש ובני ביתו ממררים בככי. כאשר יצא את הבית וירד אל החצר המתינה לו הרבנית זוגתו של הרבי מ"שומרי אמונים" כשהיא מתייפחת וקוראת לעומתו: "זוועהילער רבי! למה זה תשאירו אותו כך, במצב כזה?" לא השיבה רבינו דבר ונשאר מכוּנס בעצמו. כלפי חוץ, כרגיל, לא ניכרה שום התפעלות בפניו. אבל מרגע שיצא חל פתאום שיפור במצבו של הרבי החולה שכבר היה שכיב מרע. השיפור הלך והתגבר והאדמו"ר רבי אהרלה הלך ונתחזק עד שהבריא לגמרי, שב לאיתנו וחי עוד שנתיים תמימות.

ואף בביתו שרתה רוח עצה. מעשה ביהודי שנכנס אצל רבינו לשאול בעצתו בענין כלשהו. נענה רבינו והשיבו לשאלתו: "כפי המחשבה הראשונה שתפול בדעתך כאשר תצא מביתי, כך תעשה²⁸..."

טהרה תציל ממות...

לפעמים מתנה היה רבינו את הישועה ב"קבלה טובה" שיקבל מבקש הישועה על עצמו. "הרבה פעמים", מספר מרן אדמו"ר מוהר"ם ז"ע, "כאשר ביקשו ממנו... איזה תשובה, היה נותן אחר היישוב. פעם צווה לחזור אחר יתום ויתומה לזווגן ולתת הוצאות החתונה, ופעם צווה לתת לעניים איזה סכום לאיזה עני שירצו, ופעם צווה למי ליתן, ופעם צווה איזה מצווה אחרת לאחוזו אותם זמן עד שיושע...²⁹ וגם "וביותר היה מסור למצוות הכנסת כלה יתומים ויתומות. הרבה פעמים היה מצווה לאלה שצריכים להפקד בכנים על מצוה זו...³⁰" אשה אחת שהתגוררה בתל אביב רבתי רחוקה היתה משמירת תורה ומצוות. היא היתה חילונית מושלמת. חייה יכלו לזרום כך הלאה במורד, אלא שאז קפץ עליהם רוגזם של מיחושים וייסורים קשים מנשוא שהבהילוה בדחיפות אל בין כתלי בית החולים המפורסם "הרסה" שבהר הצופים.

אחרי סדרת בדיקות מדוקדות ויסודיות שעברה לא נותר כל מקום לספק. הרופאים גילו בגופה גידול ממאיר רחמנא ליצלן, והם הודיעו לה בפנים חתומות כי חייה בסכנה.

²⁸ בעל המעשה הרה"ח ר' יעקב רובינשטיין ז"ל.

²⁹ זכרונות אור ט'. ומסיים שם: "זעל פי הרוב לא השיב אלא איכ מתחילה שאלו ממנו לתת לו איזה סגולה".

³⁰ זכרונות אור כ"ג.

²⁵ "דיין געלט!"

²⁶ בית ישראל (טויסיג) ח"ח. עמ' ריז.

²⁷ "עסען מזו דער רבש'ע געביין"

שבורה ורצועה החלה לחפש משען ומשענה. איכשהו שמעה בתל אביב הסואנת את שמעו של הרבי שהכל רצים אצלו להיוושע. עלתה ירושלימה והגיעה אל הבקתה שברח' רפפורט.

שמע רבינו לבכיה ולמועקתה, נענה ואמר לה: "אם תקבלי עליך להשמר בטהרת הבית תוושעי!"

את כל אשר לו יתן איש בעד נפשו. סברה וקבלה והבטיחה כי מהיום תזהר ותדקדק בהלכות. אף בעלה שראה שצרתו צרה הסכים כמוה, באין אפשרות אחרת.

עד שהיו נזהרים בענין אחד השפיע הדבר על כל אורח חייהם והם החלו לדקדק בהלכות נוספות כמו שבת וכשרות. ביתם הפך להתנהג כבית יהודי והם היו לאנשים דתיים. וככל שהיו מתקדמים והולכים בשמירת המצוות הלכו יסוריה ופחתו, הלכו ונעלמו. הרגשתה השתפרה לאין ערוך עד שחזרה להיות בריאה ושלמה כאחד האדם.

חלפה תקופה והגיעה האשה לבקורת רפואית לבית "הדסה" שבה הצופים. עמדו הרופאים והשתוממו על שעדיין יש לזו בין החיים. ערכו בה שוב בדיקות מקיפות ויסודיות והנה אין כלום. לא שמץ ולא סימן. לא גרורה ולא כתם. לא האמינו למראה עיניהם, שבו ובדקו וסרקו והנה גופה של האשה נקי לגמרי מכל עקבות של מחלה ממארת.

וכיון שאין דבר זה תואם את כלליהם ואת אשר למדו בבית הספר לרפואה, וכיון ש"צדיק גוזר" לא מופיע בספרות רפואית, נמנו וגמרו כי ודאי טעות היתה כאן (!) והמחלה שמצאו בה לראשונה - לא היו דברים מעולם. כלומר, היה גידול רחמנא ליצלן, אלא שאצל מישהו אחר וכנראה שהתחלפו הבדיקות (!) אבל אשה זו בריאה היתה אולם מאז ומקדם...

חזרה האשה תל אביבה איתנה ברוחה. שוב לא היו חייה תלויים ועומדים לה מנגד בברכתו של רבינו ובתנאי המגבילים...

אם אין מחלה, הרי אין כאן לא הבטחה ולא טהרה לא כשרות ולא שבת... אט אט נטשה את הדרך, החלה מזלזלת בחמורות ובקלות עד ששבה לחילוניותה, ירחם ה'!

אבל לא לאורך ימים זכתה לשלווה. כעבור תקופה קצרה ביותר שבו היסורים ופקודה. החישה פעמיה לבית החולים, נבדקה, והנה המחלה ישנה. עקבות ברורים שלה נראו בכל הבדיקות. מצבה היה קשה הרבה יותר מאשר בפעם הראשונה. כעת הסכימו הרופאים כי דוקא בפעם השניה נפלה טעות באבחון הרפואי.

כשהיא מרתתת וחרדה עד עמקי נשמתה אצה שוב אל בית רבינו שם התודתה על טעותה והתחרטה על אשר באיולתה עזבה את דרך החיים. מהיום, כך הבטיחה, כבר לא תתחכם והיא תעשה ככל אשר תצווה.

אבל רבינו הפטיר לעומתה באנחה:

"כבר מאוחר מדי!"

רופא חולים וגומל חסדים...

אבל בהזדמנות אחרת, למדו גם רופאי הבכירים של מרכז "הדסה" שבהר הצופים, פרק בהלכות אמונת חכמים. היה זה כאשר הובהלה לבית החולים אשה שעמדה לפני לידה והתגלה אצלה סיבוך רפואי חמור. נתכנסו בדחיפות כל רופאי מחלקת היולדות ופה אחד אמרו כולם כי חובה לנתח את האשה בנייתוח קשה ומסובך בכדי להציל את האשה ואת הילד. ואת הניתוח יש לערוך לאלתר, תיכף ומיד. כל רגע קובע וגורלי על אתר הכינו את חדר הניתוח והעמידו את צוותו בכוננות ורק בקשו לקבל את הסכמת בני המשפחה כמקובל.

שמעו בני המשפחה ונחרדו, אך לא מיהרו להסכים. אחרי ככלות הכל הרי שניתוח ובפרט בימים ההם, אינו דבר של מה בכך. בני המשפחה המבוהלים הסבירו בסבלנות לרופאים כי יש לעכב את הניתוח שכן עליהם להתייעץ עם מישהו.

נתנו בהם הרופאים עינים נדהמות כמי שמביטים במי שנטרפה עליהם דעתם לחלוטין. הם מעולם לא שמעו כזאת. עם מי יש עוד להתייעץ בירושלים כאשר טובי הרופאים נמצאים כאן ב"הדסה"? "חבל על כל דקה! הדבר עלול לעלות בחייו של העובר! הרפואה בת זמננו אינה נותנת כל אפשרות אחרת במצב שכזה מלבד ניתוח!" פסקו הפרופסורים בנחרצות.

אבל המשפחה עמדה על שלה. עד שהרופאים עומדים ומהססים כבר היו הקרובים עושים את דרכם בחפזון בהול אל בית רבינו.

"לא לנתח! בעזרת ה' יבוא הכל על מקומו בשלום!" פסק רבינו את פסקו.

הרופאים ב"הדסה" הגיבו בהלם מוחלט. טירוף שכזה?! באים לבית החולים ומכתיבים לרופאים מה לעשות... חיי אדם על כף המאזניים ויש מי שמרשה לעצמו לקחת אחריות...

כעבור כמה דקות פינתה התדהמה את מקומה לכעס עצום שנתכעסו הרופאים. הם לא היו מוכנים יותר לשאת באחריות לשלומה של האשה. מבחינתם אין כל מוצא לסבך מלבד ניתוח. כל אפשרות אחרת מסכנת את האם ואת הילד גם יחד. ואם יש מישהו שסבור אחרת יכבד נא ויטול את האשה על אחריותו. הם בבית החולים אינם מוכנים לטפל בה יותר.

הוראה חד משמעית יצאה מן הצוות הרפואי אל משרד בית החולים, לשחרר לאלתר את האשה שאינה מציינת לחוות הדעת הרפואית. בני המשפחה נבוכו אבל ברירה לא היתה להם. דבקים באמונתם ברבינו העדיפו לקיים בנפשם "נפלה נא ביד ה' וביד אדם אל אפולה"³¹. ועד שהמה משלימים את הסידורים הפורמליים ומתכוננים לעזיבת בית החולים, ועד שהיולדת מנסה לקום ממיטתה, אחווה חבלי לידה ותלד בן זכר למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת ללא כל ניתוח.

הרופאים הוכו בתדהמה שנית. בפה מלא הודו כי מה שהתחולל כאן עומד בסתירה מוחלטת לכל מה שהם למדו וידעו. תאבנים היו כעת להכיר את אותו צדיק מסתורי ועושה פלאות שדעתו מכרעת את דעתם שלהם מבלי שילמד כלל רפואה...

התארגנו בצוותא וירדו לביקור אצל רבינו. מה שהם ראו שם הותיר אותם פעורי פה וקרועי עינים. לא כך תיארו לעצמם את ביתו של הצדיק. בית קטן ושחוח, קירות חשופים, דלות ועניות מכל צד ואפילו כסא ראוי לשמו בכדי לישב עליו אין. בטוחים היו שבייתו של אותו צדיק שהרבים נושעים ומתברכים הימנו ובזכותו, משופע בממון הרבה.

לבם נכמר בקרבם יחד עם ההערכה העצומה לרבינו שהלכה וכבשה אותם לחלוטין. בצאתם מבית רבינו לא התמהמהו, נכנסו לחנות רהיטים והזמינו על חשבונם מערכת רהיטים ראוייה לשמה, תוך מתן הוראה להעבירה לבית הרב גולדמן שברח' רפפורט. כעבור כמה ימים פרקו שם סבלים חסונים ארגוני עץ כבדים, עמוסים ברהיטים לבית.

אבל איש לא נגע בהם. רבינו לא העלה על דעתו להזדקק לעולמנו זה עד כדי כך. די היה לו בכסאות ובפחים ובשאר חפצי הישיבה שהיו בביתו.

לא חלפו אלא ימים מועטים עד שנכנס אצל רבינו איש אחד שתינה בפניו את צערו. בנו בא בקשרי שידוכין והוא נטל על עצמו עול כספי כבד להוצאות הנישואין ולרש אין כל.

"רהיטים, לכל הפחות, כבר מוכנים עבורך" הניח רבינו את דעתו בעודו מורה לו על הארגונים. הרהיטים הגיעו אל תיקונם.

בהזדמנות אחרת, כאשר מי שזכה בישועה נסית מברכותיו ועצתו של רבינו רצה לבנות מטבח בבית רבינו חלף המטבח העלוב והמוזנח שבביתו, בירר רבינו מהו מחיר בניית מטבח ומשמע כי המדובר במאה ליש"ט נענה ואמר: "טוב מאד, אשלח אליך את רבי אפרים זלמן הלפרין ותתן לו את מאה הליש"ט עבור ארבע מקואות. לכל מקוה רבע מהסכום... כשלעצמי איני זקוק למטבח".

³¹ שמואל ב כד, יד.

הציע אחד מקרובי רבינו לאותו יהודי כי תן רבע מהסכום לאחד מנכדי רבינו שלא היתה לו פרנסה מינימלית ואילו את שאר הסכום יתן למקואות. נכנס חתנו של האיש אל רבינו והניח בפניו את ההצעה. נענה לו רבינו ואמר: "אם חותנך רוצה לתת לנכדי, בבקשה... אך לא על חשבון המקואות"³²...

לדור ודור נגיד

ולא רק בדורו כי אם גם בדורות הבאים השתוממו רופאים על ברכותיו ועזותיו שנשאו פרי. סיפר אחד מבני משפחת הגה"ח רבי מנדל גפנר זצ"ל שבילדותו סבל מדלקת אזנים חריפה והרופאים רצו לנתחו. לפי מושגי הרפואה דאז היה בניתוח כזה משום סכנה שהרי זה ניתוח ראש. הלך רבי מנדל גפנר אצל רבינו שירד עמו למקוה. ומשטבל ועלה אמר לו לרבי מנדל: "בפשטות זה יסתדר גם בלי ניתוח, אבל בכל זאת שינתחו וזה יעבור בהצלחה!"

וכן הוה.

לפני כמה שנים נזקק הילד דאז שכיום הינו יהודי נכבד הי"ו לטיפול באזנו. כאשר שמע הרופא שהמטופל שלפניו עבר פעם ניתוח באזנו אמר לו בתרעומת: "למה אינך מספר לי על כך?!" השיבו כי הניתוח היה כבר לפני יותר מששים שנה ולתדהמתו של הרופא לא היה גבול. "לפני ששים שנים וניתוח כל כך יפה? הרי זה נדיר מאוד!" רק כאשר סיפר לו האיש שברכת צדיקים עמדה מאחורי ניתוח זה נחה דעתו והוא אמר: "אכן, רואים! אין ניתוחים מהזמנים ההם שכל כך לא הותירו רושם חיצוני"³³.

האזינו השמים ואדברה

ראוהו פעם לרבי אפרים זלמן הלפרין זצ"ל שנכנס אצל רבינו בערב שבת אחר המקוה ומסר בידו אגרת, רבינו נטל את האגרת וקרא בה ממושכות. כאשר יצא שאלוהו הנוכחים לפשר הדבר, והוא סיפר: "כהיום הזה קבלתי מכתב מארצות הברית כי אכנס אל רבינו להזכיר לפניו חולנית מסוכנת אחת שחיייה תלויים לה מנגד והיא נתונה בסכנה מידיה. מסרתי את האגרת לרבי ואמרתי לו כי מאז נכתבה האגרת ונשלחה כבר חלף שבוע לפחות, ולפי הנכתב בה מי יודע אם האשה עוד בחיים בכלל. רק היות ובקשו ממני להזכירה הריני עושה שליחותי".

"הרבי קרא מתוך האגרת כמה פעמים ואז אמר כי החולנית עדיין בחיים. שאלתי אם זוהי מדרגת רבי חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר להם זה חי וזה מת"³⁴, והרבי ענה לי כי זוהי מדרגה קטנה, כי יש עוד מדרגות למעלה ממדרגתו. שאלתי: איך יתכן הדבר שהיא עוד בחיים? הרי הרופאים נתנו לה דקות לחיות, לפי הנאמר במכתב, ומאז חלפו כמה ימים? על כך ענה לי הרבי כי בשמים ידעו ששלחו אלי מכתב שאתפלל עליה ולכן עזבו אותה בינתים עד שאקבל את המכתב ואעתיר לרפואתה".

אחרי תקופת מה קיבל הגרא"ז הלפרין מכתב תודה ובו נאמר כי שבוע שלם גססה האשה עד לאותו ערב שבת לפנות ערב שאז פקחה את עיניה להפתעת כולם ושבה לחיים ולאט לאט התחזקה עד שהתרפאה לחלוטין.

בזרוע עוזו...

ערב פסח היה אותו היום.

במאפית המצות בה אפה רבינו את מצות המצוה שלו יחד עם חבורת יהודים יראים ושלמים, עמדו כולם מוכנים ומזומנים להתחלת מלאכת הקודש. אלא שמחמת מצב החירום ששרר באותה תקופה לא הגיעו כולם. חסרו מספר עובדים ולא ניתן היה לגשת אל מלאכת האפיה בהעדרם של עוד כמה ידים פועלות.

רבינו יצא אל הרחוב השמש והריקם כשהוא מנסה למצוא אנשים שייאיתו לבוא ולשים ידיהם עמו במלאכתו. מקצה הרחוב הגיע בהליכה איטית קמעא, יהודי ירושלמי בלתי מוכר שחזותו מוכיחה עליו כי ירא שמים הוא.

"אולי תבואו לעזרנו באפית מצות מצוה" פנה אליו רבינו בשאלה. ארשת של התנצלות פשטה על פניו. הוא פשט ידו לצדדין, ידו האחרת נשארה תלויה על מקומה. "רבינו" אמר במבוכה, "ברצון הייתי מצטרף אל העובדים, אבל מה אעשה וידי האחת משותקת, לא עליכם, ואין אני יכול לעזור בעסק המצות".

הבעה של ביטול עלתה על פניו הקדושות של רבינו.

"קומט ארייני! הכנסו!" הורה לאיש.

כיון שחסיד היה לא הרבה בשאלות. התייצב אצל שולחן העבודה, והנה גם ידו השניה נשמעת לו! השיתוק נעלם כלא היה והאיש עבר במלוא המרץ במלאכת לישת המצות ושאר עבודות.

את המאפיה עזב אותו חסיד והוא בריא לחלוטין בשתי ידיו!³⁵ - - -

זה יעבור...

באחד מערבי פסחים, והיה זה כבר ביום ד' בשבוע שקודם שבת הגדול, הגיעה הרבנית גרוסמן ע"ה בנחיצות אל מרת ברכה רוטשטיין ע"ה, שהיתה ממקורבות בית רבינו, וגילתה את אזנה כי בבית רבינו עדיין לא הכינו כלום לקראת הפסח הממשמש ובא וגם לא התחילו בנקיון הבית שהוא רשות לרבים. מיהרה מרת רוטשטיין אל הבקתה ונזדעזעה לראות את המצב. הבית המוזנח זקוק היה לנקיון יסודי ולסיוע מחדש של הקירות. החלה לנסות לחפש סיד אלא שירי הכל מלאות היו בעבודה וכולם השיבו פניה ריקם באמרם כי בימים סמוכים כל כך לחג כבר לא ניתן לקבל עבודות חדשות. אפילו בעד שכר כפול לא נאות איש לבוא כיון שמחויבים היו הכל לעבודות קודמות. רק משגילתה את אוזן אחד מבעלי המלאכה עבור מי מחפשת היא סיידי וכי שכרו רב יהיה בעולם הזה ובעולם הבא, הסכים לבוא.

אבל עדיין היה הבית מוזנח ומלוכלך וגם נוספו עליו לכלוכי וכתמי הצבע הטרי. טרחה מרת רוטשטיין רבות עד שמצאה בעיצומם של ימי ערב הפסח הדחוקים עוד אשה שתבוא לעזרתה ויחד טרחו קשות לקרצף ולהבריך את הבית עד אשר יכלה לבוא ולהתייצב בפני רבינו ולבשר לו כי הבית מוכן לפסח וגם יצועו כבר מוכן להסיבה. הודה לה רבינו מאד ואמר לה כי יכיר לה טובה על כך.

אפס, מרוב מאמץ נפלה למשכב וחומה טיפס ועלה לארבעים מעלות. מיד שלחה את בנה הגי"ר דוב צבי זצ"ל להזכירה לטובה לפני רבינו והוא השיבה כי עד בדיקת חמץ היא תבריא.

בבוקר יום שבת קודש עדיין היה חומה גבוה מאד והנה הגיע הרה"ח ר' שמעון קלפוס ז"ל עם עוד אחד מנאמני בית רבינו למסור לה בשמו כי עד מוצאי שבת תבריא ותהיה כאחד האדם.

בזמן הסעודה השלישית חשה איך מרגע לרגע יורד החום בתלילות ועד שלא יצאה שבת, גז החום ואיננו והיא שבה לאיתנה לגמרי!³⁶

בין ברכה להוראה

באמת אמרו, הרבה פעמים כאשר באו לפני רבינו להזכיר לפניו חולה לברכה לרפואה שלימה, נמנע היה מהבטחה מפורשת כי יבריא הלו. "מי יודע?" היה אומר, "אולי חפץ בורא עולם לזעזע קצת איש זה ולעוררו לתשובה, ואם ידע בבטחה כי מבריא הוא לא הושגה המטרה?!" וכיון שכך מברך היה את החולה אך לא מבטיח³⁷. ומעשה באחד שנתברך מפי רבינו והתעקש על כך כי יבטיחו רבינו לישועה. אמר לו רבינו: "כך זה יותר טוב"³⁸.

³⁶ בנה הגה"ח רבי נחום רוטשטיין שליט"א, ברכת אברהם, עמ' סו.

³⁷ הגה"ח ר' דוד שלזינגר שליט"א בשם אביו רבי שמעון הלל ז"ל.

³⁸ "אזוי איז בעסער". מרן אדמו"ר מוה"ר"א זי"ע ששמע מאביו מרן ה"קרא דמלאך זי"ע.

³² הרב דוד ורנר שליט"א ששמע מבעלי המעשה.

³³ מפי בעל העובדה.

³⁴ ברכות לו.

³⁵ בשם הרה"ג רבי חייקל מילצקי ז"ל שהכיר את בעל המעשה.

ופתאום נזדקף מבטו. "האם הכינה כבר בעלת הבית את ה'קוגל' לשבת?"

נתבלבל האב. חיי בנו מונחים על כף המאזניים, הזמן הקצר דוחק, הלב מפרכס, וכאן שואלים על "קוגל!"

בפינה צלולה אחת שבמוחו עוד נשתייר הזכרון מאמש בו הבחין כי נעשו כבר רוב צרכי שבת כדת. "אכן כן!" השיב.

"נו, אין צורך להכניסו לאשפוז" הפתיעה אותם תשובתו של רבינו, "אין צורך כלל ברופא! הילד יבריא! לכו לביתכם וזוגתך תכין עוד 'קוגל' לכבוד שבת קודש, תאכלוהו בשבת, כשהילד בריא לחלוטין!" האב נותר המום. הוא לא הורגל מימיו בכגון דא. ד"ר קוק המפורסם מתריע על פקוח נפש והרבי מהבקתה עוסק בעניני פשטיות של שבת?!

עזב את הבית נבוך ומבולבל. כמעט גמר בנפשו שלא לציית לדברי רבינו. אבל דוקא אמונתה של זוגתה היא שעמדה לו. "תראה, לרבי יש מספיק אחריות, הוא לא יאמר סתם כך..." שיברה את אזנו בנימוק משכנע...

נפלו הדברים על אזניו ונעשו קשובות. הוסיפה ואמרה לו: "ראה, נזכרת? יש לנו בבית עוד חבילת אטריות (דבר בלתי שגרתי כל כך בירושלים של אז...), אעמוד להכין את ה'קוגל' ונעקוב אחרי מצבו של הבן, וביתניים לא נאשפזו". סבר האב וקיבל.

נעמדה האם להכין את התבשיל. שפתה קדרת מים על הפרימוס ויצקה את הרתחון על האיטריות. ערבבה ביצים ותבלינים, בעוד האב הדאוג עוקב בחששנות אחרי מצב בנו. והנה, למרבה ההפתעה, אך נשפתה הקדרה וכבר ניכר שיפור קל במצב הילד. חשש האב שמא אין הוא אלא מדמיון. הביט שוב ושוב בפני את הילד, מישש את מצחו, והנה למרבה הפלא הלך מצבו והשתפר לקצב התקדמות הכנת ה'קוגל'.

כאשר נגמרה מלאכת ההכנה. ניכר היה בבירור השיפור הקיצוני שחל במצבו של התינוק החולה שכבר לא נזקק לאישפוז כלל ועיקר. באותה שבת כבר חגגה המשפחה בשני "קוגלך", האחד לכבוד שבת והשני לכבוד הנס⁴¹...

לרפואת הנפש

כל הנקלע לירושלים באותם ימים נתקל היה בדמותה המתנודדת של אשה טרופת דעה וחולת נפש שכל מראה מעורר היה רחמים. משוטטת היתה בחוצות העיר בצורה שלא הותירה ספק באשר למידת שפיותה. איש לא יכול היה להעלות בדעתו כי אך לפני זמן קצר היתה עלובת חיים זו אשה ככל הנשים, אשת חיל עטרת בעלה ו"אידישע מאמע" למופת. אלא שקפץ עליה רוגזה של התמוטטות עצבים והיא חלתה בנפשה בצורה קיצונית.

גדול היה הכאב להחריר. עצומים היו הבזיונות. הבית נעזב כספינה המיטרפת בים. ילדיה הקטנים נותרו יתומים חיים שגם מתביישים באמם. האבא לא עמד בעומס הטיפול בילדים, בחולנית, בפרנסה ובהתמודדות עם הבושות הנוראות. בדלית פרידה שקל בכאב להיפרד מזוגתו שחלתה ואין רפואה למכתה ולנסות להקים את ביתו מחדש. לכל הפחות יגדלו הילדים בבית מתוקן ושפוי.

הכאב חצה גבולות והקרין אל כל הסובב. כמפלט אחרון נטלוה השכנות בורוע והובילוה אל הבקתה שברחוב רפפורט, מקור הישועות של קרתא דשופריא. באו ואמרו לרבינו "הנה האשה הניצבת עמך בזה, כך וכך אירע לה רחמנא ליצלן, ומה יהא בסופה ובסוף משפחתה, בעלה וילדיה?!"

אמנם, כפי שכבר סיפרנו, כאשר מגיע היה הדבר לידי שאלה הלכה למעשה כדת מה לעשות בחולים אנושים אז היה מגלה סוד כחו ומתיצב בגלוי להורות לעם את המעשה אשר יעשון, אף בניגוד מוחלט לדעת הרופאים כולם³⁹.

מעשה היה באחד ממפורסמי הרבנים שברושלים שתקפוהו מיחויים מסוכנים. אחרי בדיקות קבעו הרופאים פה אחד כי על הרב להינתח בדחיפות ויפה שעה אחת קודם. חדר הניתוח הוכן במהירות ומנתח בכיר הועמד במצב הכן לנתח את החולה.

אלא שהרב לא נחפו. קודם להיכנסו אל תחת אזמל המנתחים שלח לשאול את פי רבינו. אחרי "ישוב" במקוה הורה רבינו, חד וחלק: "בשום אופן אין לנתח את החולה! אמרו לו בשמי" הוסיף, "כי אם יורו לו הרופאים בעקבות סירובו, לעזוב את בית החולים, כך יעשה. ילך וישב לביתו!"

ולא איחר השליח להביא את תשובת רבינו לאזני החולה שהפתיע את הצוות הרפואי בהודעה חד משמעית על סירובו להנתח.

הם נדהמו. מה זאת אומרת לא להינתח? והלא את חייו הוא קובע? עמדו והעתיירו עליו דברים ולשוא. הסבירו לו כי אין סיכוי לחייו בלא הניתוח וללא הועיל. הודיעו לו איפוא כי אם אינו מוכן לניתוח אין הם מוכנים לשאת באחריות באשר ודאי הדבר כי כאן יסיים את חייו בקרוב, ואם אין הוא מוכן לסור למשמעת הרופאים יטול נא את האחריות לשלמו על עצמו ויעזוב את בית החולים.

כך עשה כאשר הורה לו רבינו. שב לביתו ועל פי הוראת רבינו שנשלחה ביד שליח נטל תרופה כלשהי. לא חלפו הימים עד שהחל מבריא ושב לאיתנו וכעבור זמן מה כבר התהלך כאחד האדם⁴⁰.

וביום השבת שני...

לא פעם ולא פעמיים ירדו אצל רבינו יהודים שלא נמנו על עדות החסידים, מתנגדים בני מתנגדים עד תלמידי הגר"א שמעולם לא פקדו דלתי ביתו של רבי חסיד. אף לכאן מגיעים היו מתוך ספק גדול, מתוך שבצרה היו נתונים וידידים "סחבו" אותם הנה והם ירדו ובאו כי "אם לא יועיל - לא זיק"... אבל הפלאים שהתרחשו לנגד עיניהם, עברו כל דמיון.

כך אירע למשל, למשפחה אחת לבית יאדלר, משפחה מהסוג שנזכר לעיל.

ילד ראשון נולד לזוג הצעיר. חלפה תקופת מה והחיים שבו למסלולם. היה זה בעיצומו של חורף. בליל ששי הארוך עסקה בעלת הבית בחריצות בהכנת צרכי השבת הקרבה ובאה בעוד העולל הרך נם את שנתו השקטה בעריסתו. שום דבר מיוחד לא עורר דאגה כלשהי. אך בבוקרו של יום הששי החל אחד ההורים לראות שינוי מעורר חרדה במראהו של התינוק הקט. תוך כמה רגעים כבר היו רגליהם נושאות אותם אל ד"ר קוק המפורסם בעוד ידיה האמונות של האם הצעירה ואחזות היטב בפעוט העטוף עד ראשו בשמיכת צמר עבה.

ד"ר קוק העיף מבט בוחן בילד וארשת דאגה התפרשה על פניו וקמטה את מצחו. הוא בדק אותו בדיקה יסודית ופסק נחרצות: "יש להעביר את הילד לאישפוז מיד!"

מבוהלים ודחופים ניגשו ההורים החרדים להסדיר את האשפוז בעוד לבם מפרפר. אדחכי והכי נזכרה האשה כי שמעה את שמעו של רבי מפורסם הדר ב"בית ישראל" והכל משיחין בו נפלאות. "אולי נרד אצל הזוועהילער רבי?" הציעה האם, "כל כך הרבה מספרים ממנו, מה יש כבר להפסיד?"

נענה לה הבעל והם עשו את דרכם במרוצה אל הבקתה. חמה של ערב שבת כבר עמדה ברומו של רקיע. רבינו ישב כפוף כהרגלו ועיניו מושפלות בעוד האב מתנה את צרתו. ישב ושתק.

³⁹ "שהיה אומר היפך הרופאים והיפך הסכרא והיו בוטחים ומאמינים בו וסומכין על פיו. והרבה פעמים הרגישו בבתי החולים מעצתו והתפלאו מאד". זכרונות מרן אדמו"ר מוה"רם ז"ע אות טז.

⁴⁰ כעבור זמן מה התייצב הרב בבית רבינו והחל מודה ומשבח על גודל הנס אשר אירע עמו. כל אותה העת ישב רבינו כפוף, כמנהגו עיניו כלפי מטה והוא כאינו שומע מאומה. לא הוציא הנה מפיו

⁴¹ ה'חידה' ר' פנחס בלנק ז"ל שמע מבעל המעשה.

אלא שאת רגליה לא ידעה להעמיד על הרצפה! שאלו ברופאים והתרוצצו בין המומחים. בדקו וחקרו ודרשו ופתרון אין. העובדה כי בשכלה היתה מפותחת לחלוטין רק הוסיפה למבוכה.

כיון שלא באה הישועה. הלכה אמה של הילדה אצל רבינו. הוא שמע לצרתה ופסק פסוק: "תלך ארבעים יום להתפלל אצל הכותל המערבי ותבוא הישועה לילדה". בסגולה הזאת של ארבעים יום רצופים הרבה רבינו להשתמש⁴⁴.

נבוכה האם, "כיצד תלך יום יום לכותל והיא אמא למשפחה ברוכה וטפלי תליין בה?" שאלה.

רבינו שישב במקומו וקומתו כפופה כתמיד, השיב: "אלך במקומך!" היא מלמלה מילות תודה חפוזות, חקקה את התאריך בזכרונה ושבחה אחוזת ציפיה אל ביתה.

חלפו להם בעצלתיים ארבעים יום. היו ימים בהם זכרה האמא העסוקה היכן אוחות היא בספירת ארבעים הימים ועתים לא. אבל בעיצומו של יום הארבעים עצמו הלם לפתע הזכרון במוחה. "היום הוא יום הארבעים של הרבי מזוועהיל!" קראה ברגשה.

עוד המילים בפיה והילדה קמה מהלכת כאחד האדם הישר אל זרועותיה של האם הבוכיה מהתרגשות.

ולא ידעו השומעים מה גדול יותר. ה"מופת" שבדבר או החסד שבתפילות אצל הכותל. ---

נעים זמירות ישראל

אשה אחת הקשתה לילד רח"ל והגיעה למצב קשה מאד עד שהרופאים כבר אמרו נואש למצבה ואף הפסיקו לטפל בה. בצר להם פנו בני משפחתה אל רבינו שהורה להם להתפלל ולומר תהלים לרפואתה ואמר שגם הוא יצטרף אליהם ויאמר תהלים. והוא הוסיף ואמר "יוולד להם בן, ותקראו את שמו 'דוד' על שמו של דוד המלך ע"ה. וכך אכן היה⁴⁵.

לאורך ימים

אחת מבנות ירושלים⁴⁶ והיא ילדה כבת חמש חלתה אנושות במחלת הטיפוס שבתקופה ההיא הפילה חללים רבים מחוסר תרופות מתאימות למחלה. המשפחה כולה כבר היתה על סף ייאוש והתכוננה לגרוע מכל. אך לפתע הגיעה לביתם הסבתא⁴⁷ ובשורה בפיה: "אין מה לדאוג, שולמית תבריא ותאריך ימים..."

כולם הביטו בסבתא ונדו לה בראשם בשברון לב. בלבם הרירו כי היא אינה מודעת לחומרת המצב ולכן אומרת היא מה שאומרת. אלא שהסבתא הסבירה את עצמה וסיפרה: "הייתי עכשיו בבית הרבי מזוועהיל ונתתי לו 'קויטל' ו'פדיון' והוא הבטיחני שהיא תבריא ותהיה לה אריכות ימים, ועל כן אנא הסירו כל דאגה מלבכם..."

מיד נאחזו הכל בשמחה גדולה והתמלאו תקווה חדשה. ואכן, כעבור כמה ימים נעלמה המחלה כלא היתה, והילדה האריכה ימים עד לשנת תשס"ז בהגיעה לגיל שמונים ושלוש!

מתי גוזר הצדיק?

אנשים באו והלכו, נכנסו ויצאו. פרקו מטענים של סבל וקיבלו תמורתם ישועות בצרורות.

אלא שלמען האמת לא היו הדברים פשוטים כל כך. "מופת" אינו דבר הבא בקלות ולא מה שמוכן מאליו. לא תמיד היה אפשר, לא לכל אחד ניתן לפעול ישועה. אף כי לבם של צדיקים מתמוסס בקרבם כאשר אין מזור לעומד לפניהם, הרי שלעתים אין לאל ידם להושיע.

הציע רבינו לפניהם ישועה המלובשת בדרך הטבע ויעץ להן לקחתה לרופא מומחה, אף נקב בשמו של רופא המומלץ על ידו. נבוכה השכנות שכן הליכה אצל רופא כרוכה בהוצאות אבל יותר מכך גם בטיפול מתמשך. יש לקחת את החולנית אל הרופא, לפקח על נטילת התרופות ועוד כהנה. אדהכי יחלוף זמן מרובה והבית מה יהא עליו?

מיד התעשתה אחת מהן וקראה: "רבי! מי ילך עמה? מי יכול להכניס צווארו בעול שכזה? כולנו מטופלות בילדים קטנים וטרודות עד למעלה ראש! אשה זו, רבי, השאירה לאנחות בית עם ילדים קטנים הזקוקים נואשות לאם בריאה! אין מי שיטפל בהם, רבי! הושיעה נא!" נתקבלו הדברים המזעזעים אצל רבינו. החל מסתובב בחדרו הלך ושוב וחוזר חלילה והוא שקוע בשרעפיו. ופתאום כמו נייעור וקרא: "חושבני שכבר אין צורך!"

ולא חלפו ימים מועטים עד שהחלימה האשה לחלוטין ללא כל טיפול, והיתה כאחד האדם!

עמו אנכי בצרה

לצד תפלותיו הנשגבות והישועות אותן המשיך לחולי ישראל, נכנס היה רבינו בראשו ורובו אל תוך הצרה, משל צרתו הוא היתה זו. יולדת ירושלמית אחת לקתה בטרומבוזה, קריש דם שטייל לו בחופשיות בגופה עד שהגיע ללב. היא אושפזה ב"ביקור חולים" ומצבה היה קריטי. פרופסור ברנרד צונדק שהובלה למיטתה⁴² פסק כי אין לאל ידו להושיע ואין ביד הרופאים לעזור מאומה, רק לייחל לנס. ירד אחד מאחיה מבוהל וחיוור אל בית רבינו⁴³, סיפר לו מתוך חרדה גדולה על המצב והרהיב עוז בנפשו לבקש כי יגיע רבינו בעצמו אל מיטת החולה כדי לברכה...

להפתעתו נענה לו רבינו על אתר. "אני הולך!" אמר תיכף ומיד. הם הלכו רגלי את כל מעלה ההר מתחתית שכונת "בית ישראל", מקום מגורי רבינו, ועד "ביקור חולים" שבמרומי קרת. הלכו? רצו? למרות חולשתו ומכאוביו של רבינו שכבר היה באחרית ימיו, חלוש ותשוש, אף רץ בכל כחו מתוך מאמצים עילאיים כשמלווהו התקשה לעמוד בקצב.

משאך הגיעו לבית החולים מתנשמים ומתנשפים דחק רבינו באחי החולנית לרדת אל הקומה התחתונה ולראות אם חדר המתים ריק... האח החויר. המצב הנואש עמד מולו במלוא נוראיותו. כחץ מקשת רץ אל חדר המתים טרוף נשימה, לשמחתו לא מצא שם אף אחד. חששו המידי התבדה. הוא רץ חזרה לספר לרבינו.

"אל מיטת החולה! מהר!" לחש רבינו. פניו היו מאוימות להחריד. האח רץ לפניו כדי להראותו את הדרך. הם רצו במסדרונות ובתחנות הבקיעו "מחסומים" של אנשי נקיון שהפריעו פה ושם את המעבר והגיעו בבהלה אל חדר החולנית ששכבה ופניה כפני בר מינן. רבינו התכנס בתוך עצמו, עצם עיניו ושקע בתפילה חרישית כששפתותיו לוחשות. אחר כך כמו נייעור מדביקותו וברך אותה ברפואה שלמה.

והיא חיתה עוד שלשים וששה שנים!

וכשנולד לה בן ורבינו שימש כסנדק, ביקש לקרוא לילד בשמו של נעים זמירות ישראל, דוד המלך ע"ה, שזכות התהלים שלו עומדת תמיד...

ארבעים יום בכותל - אלך במקומך

את הסיפור הבא סיפר הגה"צ רבי שלום שברון זצ"ל "המגיד הירושלמי".

בתו היתה ילדה ככל הילדות. ילדה בת ארבע, מפותחת בשכלה ובתנועותיה ככל בנות גילה.

⁴⁵ הכן הזה חי נ"ב שנים כמספר "כך". מפי ש"ב של ר' דוד ז"ל, יבלחט"א הגה"ח ר' אביש אייזן שליט"א.

⁴⁶ מרת שולמית נחמה קליין ע"ה לבית יולר-גולדברג.

⁴⁷ מרת שרה חוה גולדברג יולר ע"ה.

⁴² הוא רץ רגלי לבית החולים כדי שלא לאבד זמן קריטי אחרי שרכב ההסעה שהוזמן אליו התעכב בדרך.

⁴³ אביה של החולנית רץ לבית הגרי"ץ הוינסקי ז"ע כדי לבקשו להוסיף שם לחולה אבל רבה של ירושלים אמר לו כי בענינים כאלו יש לגשת אל הוועדה ולערר רבי והוא גם ביקש לדעת איזה שם יוסיף לה רבינו. ואכן הוסיף לה רבינו את השם "חיה".

⁴⁴ ומקורה ב"בית אהרן" פ"ח בשם זחר חרש.

בא לפני רבינו יהודי נכבד אחד וביקש ברכה לזרע של קיימא. לא זו בלבד אלא שדרש כי יגזור רבינו. לא פחות ולא יותר.

"איני גזור" נענה לו רבינו.

לעומת זה אירע פעם שבאה לפניו אשה קשת רוח שגם היא לא נפקדה בפרי בטן וגם היא בקשה כי יגזור רבינו עליה להושיע בישועה שלימה.

השיבה רבינו כהרגלו: "אין דרכי לגזור!"

נפלה האשה תחתיה מתעלפת, ופיקוח נפש דוחה הכל. מיד גחן רבינו אל המסכנה השרועה ארצה ולחש באזניה: "אני גזור!"

שבה רוחה אליה ולפקודת השנה חבקה בן, כמובן.

ושוב היה מעשה באברך יקר שחלתה זוגתו הצעירה במחלה קשה, ה' ירחם, ונתאשפה ממושכות בבית החולים "הדסה" כאשר יסוריה עלו למעלה ראש והרופאים לא נתנו סיכוי להחלמתה.

ומה היה עושה אברך בשעת מצוק בירושלים דאז? יורד אצל בקתת רבינו, כמובן. סיפר האברך לרבינו את צרתו לפרטיה, כולל חוות דעתם המיאשת של הרופאים. אלא שרבינו מחו"ד שכאלה אף פעם לא נתפעל, כידוע. "להוציא אותה מבית החולים!" פסק את פסוקו.

עשה האברך כדברי רבינו. לא סר ימין ושמאל והמחלה נעלמה כלא היתה. באורח בלתי מוסבר הבריאה האשה והיתה כאחד האדם.

חלפה תקופה והנה שוב באה ותקפתה המחלה. הגיע האברך במרוצה אל רבינו אלא שהפעם לא נענה. רבינו התעטף בשתיקה ולא השיבו דבר. הבין האיש עד היכן הדברים מגיעים, החל מעתיר ומרבה דברים ותחנונים באזני רבינו אבל הוא התכנס בעצמו ולא התיחס.

בעינים דומעות ובלב חרד עזב האברך המסכן את הבית.

כיון שהיה מיודד עם הגה"ח רבי אלי' ראטה זצ"ל, נאמן בית רבינו שהוא שהביאו לאותו אברך לראשונה להתברך אצלו, ביקשו בכל פה

לעמוד לימינו ולימין משפחתו האומללה. אברך צעיר מטופל בילדים שחרבו של מלאך המות מתנופפת מעל ראש אמם. הפציר איפוא אותו

אברך ברבי אלי' להמשיך ולהזכירו לישועה לפני רבינו בכל עת מצוא. הבטיח לו רבי אלי' לעשות כבקשתו והחליט כי בליל שבת הקרובה,

יזכיר את האברך וזוגתו לישועה, שכן עת רצון היתה העת ההיא אצל רבינו. ואכן בליל שבת החל להרבות דברים על מצבה הקשה של

האשה, על המצב העגום והאומלל של האברך והמשפחה, על מסכנותם של הילדים ועל הגורל הקשה המצפה להם.

ורבינו אינו עונה ואינו מגיב.

הוסיף רבי אלי' והעתיר והפציר, ולא השיבו רבינו אף לא במילה אחת. כיון שכך נפלט משפט נועז מפיו של רבי אלי' שקרא לעומת רבינו: "הן

צדיק גזור והקדוש ברוך הוא מקיים!"

והנה פתח רבינו שכנראה ראה כי כאן כבר נגזרה גזירה ואין לאל ידו להושיע, ואמר: "כשאהיה צדיק - אגזור..."

נבהל רבי אלי' לפי ששמע בדברים כעין נימה של קפידה והבין שנכנס למקום שאסור היה לו ליכנס וכי חרג מן המותר בדבריו. ירדה עננה של עצב על פניו והיתה רוחו עגומה עליו.

רבינו נטל ידיו והסב לסעודת שבת. אבל בעינו החדה ובלבו הרגיש והרחום הבחין במצב רוחו השפוף של רבי אלי', יצא מגדרו וחשף טפח ממצפונו לבבו בכדי לשבר את אזנו של תלמידו ולהרגיע את רוחו.

וכך הסביר רבינו לרבי אלי': "הצדיק מרגיש מתי צריך הוא לגזור ומתי לא!"

בליל השבת הבאה, כאשר טבל רבינו את החלה בין בא אותו אברך והתיצב בתוך הבאים. שעה זו של טבילת החלה בין ידועה היתה כזמן

של עת רצון, ישועה ורחמים, ורבי אלי' ראטה שב והזכיר לפני רבינו את החולנית לרפואה שלימה.

שלא כדרכו, זקף פתאום רבינו את ראשו. "שכל האחרים יהיו בריאים" קרא בקול.

אכן, גם בזה לא הכל שוים, ומי בא בסוד קדושים? בא פעם יהודי חשוך בנים אצל רבינו וביקש להתברך בזש"ק. נותר רבינו מכונס בעצמו ולא

השיבו כלל. היה שם אחד מחסידיו הקרובים של רבינו שרצה לפעול ישועה עבור אותו יהודי, נענה וקרא בקול: "צדיק גזור והקדוש ברוך

הוא מקיים!"

פעלו הדברים את פעולתם והשיב רבינו בקצרה: "גוט!"⁴⁸ ודי היה במילה בודדה זו לפעול ישועה לאותו מתברך. אבל כעבור זמן מה,

כאשר הגיע חשוך בנים אחר להתברך ושוב לא ענה רבינו ושוב קרא אותו חסיד "צדיק גזור והקדוש ברוך הוא מקיים", נענה רבינו לעומתו:

"תהיה אתה צדיק ותגזור!"

כל הנוגע בו לא ינקה!⁴⁹

סמוך ונראה לתחנת הרכבת שבעיר חיפה, עיר מעורבת שיהודים וערביים חיים בה בצוותא, השתרעו על שטח גדול בתי המלאכה של

הרכבת הארצישראלית. היתה זו מערכת ענק של מפעלים שעסקה באחזקה, תיקון ובניה של מסילות הברזל ושל הקטרים והקרונות. בתי

המלאכה הממשלתיים שנתונים היו למרותה ובעלותו של השלטון הבריטי, העסיקו אלפי עובדים.

העובדים כולם, כמעט ללא יוצא מן הכלל, ישמעאלים היו. הבריטים תמיד הסתדרו עם רוצחים שפלים אלו יותר מאשר עם בני ישראל.

אלא שבתוך הכלל היה יוצא מן הכלל. יהודי אחד ויחיד עבד בכל תשלוכת בתי המלאכה. ר' אברהם חיים שפילברג קרא לו. בזכות

שליטתו בחמש שפות הסכימו הבריטים למחול לו על יהדותו ולהכניסו לעבודה. לא זו בלבד, אלא שאף פטור היה מלעבוד בשבתות ובחגים.

ואז הגיעו ימי מאורעות הדמים שפרצו בארץ בשנת תרצ"ו.

בבת אחת התפרצה כל אותה שנאה שהצטברה בלבותיהם של בני ישמעאל מאז החלו יהודים לשוב לארץ הקודש והיו לצנינים בעיניהם.

על פי הנחיה מגבוה התחילו בהתפרעויות, פוגרומים ומעשי רצח ואלימות נוראיים של ערבים כנגד יהודי ארץ ישראל. המתח גאה

והגיע לשיאים. גם במקומות בהם לא התחוללו אירועים אלימים בפועל, ניתן היה למשש בידיים את אדי השנאה הרעילים הממלאים את האויר.

ר' אברהם חיים מצא עצמו מוקף במדבר של שנאה יוקדת. מבטים מזרי אימה נשלחו לעברו מעיניהם הרצחניות של "חבריו" לעבודה

ופצעו את ליבו. ממבטים ולחישות עברו לדיבורים ברורים. "נשחוט אותך כמו כלב!" הודיעו לו העמיתים בשפה ברורה.

הוא חש אבוד, הסכנה היתה מוחשית והוא הרגיש כמי שחי על זמן שאול. בצר לו ניסה לפנות לאחד מראשי העובדים הערביים עמו עמד

בקשרים טובים מאז ומקדם. בערבית העסיסית שבפיו שטח בפניו את מצוקתו וחשב להטות את לבו לעזרתו. אבל מה אפשר לעשות?!

ישמעאלי נשאר ישמעאלי. חיוך ציני שטני נמרח על פניו של הערבי הנכבד, ידידו משכבר הימים. "נו, מה כל כך נורא?!" הגיב בארסיות

קפואה, "בסך הכל רוצים לשחוט אותך כמו כלב ולא כמו חזיר... מה רע בזה?..."

לבו צנח בקרבו. הוא ראה בחוש איך טבעת החנק מתהדקת סביב צווארו. בצר לו פנה אל ה"קפטן", האחראי הראשי של בתי המלאכה

מטעם השלטונות ובאנגלית צחה הסב את לבו לסכנה הנוראה המרחפת מעל ראשו. הלז היה נכון לעזור אבל פתרון של ממש לא

היה בידו. הוא הציע לו להשיג מרופא אישור מחלה ולהעדר מהעבודה עד יעבור זעם. אבל ההצעה לא היתה מעשית. רופאים לא נותנים

אישורי מחלה ללא סוף ותכלית. הקפטן הסכים לכך שר' אברהם חיים יעדר לפעמים מהעבודה והוא יעלים את עינו מכך אלא שגם זה לא

היוה פתרון של ממש. בשביל לחסל אותו לא היו הערבים זקוקים ליותר מיום אחד שבו הוא כן יבוא לעבודה...

ויקם אברהם חיים ויעל ירושלימה לשאול בעצת אחד מצדיקי הדור זי"ע. משסח בפניו את סכנתו השיב לו הצדיק בעגמה: "אין ברירה, במצב כזה עליך לעשות מה שעשו אבותינו יעקב אבינו ומשה רבינו

⁴⁹ הרב דוד ורנר שליט"א שמע מבעל המעשה.

⁴⁸ טוב. כלומר: מסכים אני.

עליהם השלום שכאשר ריחפה סכנה על ראשם קמו וברחו! מה אפשר לעשות?! חיך קודמין, פיקוח נפש דוחה הכל! עליך לעזוב את העבודה ולחפש מקור פרנסה אחר!

האמת הנוקבת והבהירה שבדברים הפשוטים לא הפתיעה אותו. רק העמידה אותו פנים בפנים מול האמת אותה ידע כל הזמן בסתרי לבו וממנה ניסה לחמוק. יהודי אינו מוכר את חייו בשביל כסף, והתורה הקדושה מורה לכל איש את אשר עליו לעשות בעת שכזו.

אלא שהדברים הפשוטים קשים היו מנשוא. הימים ימי חוסר נורא בפרנסה היו. ר' אברהם חיים היה אחד המעטים שמסודרים היו בעבודה המפרנסת את בעליה בכבוד. לקום ולעזוב הכל מאחור ולהשאר מובטל ומחוסר פרנסה ואולי מחזר על הפתחים?! הלב סירב לעכל את הדברים.

הוא יצא את בית הצדיק מדוכרך עד עפר ומיואש לחלוטין. בבת אחת הציפו אותו כל מאורעות התקופה האחרונה ומצוקת התקופה הקרובה והוא פרץ בבכי תמרורים, עמד ברחובה של עיר והתיפח.

פגשה בו הרבנית הצדקנית זוגתו של אותו צדיק שבעצתו שאל וראתהו מגיר נחלי דמעות. ביקשה לדעת על מה ולמה הוא שח בפניה את כל המעשה. נענתה ואמרה לו: "כל מה שאמר לך בעלי שיחיה, אמת ויציב, כמוכן. ודבריו טובים וקיימים וקילורין לעינים התועות. אבל לא הרחק מכאן מתגורר הזוועהילער צדיק' ולו יש כל מיני פתרונות מסוג שונה ולא מקובל... הכנס גם אליו ונראה איך יפול דבר!" באין אומר ודברים צעד האיש השבור במורד שכונת "בית ישראל" כשפניו מועדות אל הבקתה שאת שמעה שמע זה עתה לראשונה. אבל ה"זוועהילער צדיק" לא היה בביתו. "הוא ירד לכותל" אמרה לו הרבנית גיטלה ע"ה.

הוא רץ אל הכותל ולא מצא את רבינו. מסתבר שלא ידע לזהות את דמות הפלאים שבתוך המלבושים הבלואים. שב אל הבית שבי"בית ישראל" ואז אמרה לו הרבנית: "מעולם לא הוצאתי שקר מפיו! אם אמרתי שהוא בכותל, הרי הוא שם!"

הבין ר' אברהם חיים שכנראה לא זיהה את הצדיק ושם פעמיו בשנית אל הכותל. נבוך ומבולבל היה והליכתו מהירה, חפוזה ומבוהלת. אם לא די היה במצבו עוד שמע ישמעאלי אחד מגרה את חבריו בדברים: "הנה יהודי... הבה נחטל אותו..."

הוא האיץ צעדיו, כל הסכיבה שרצה ערבים ושום יהודי לא נראה באזור. חבורת הערבים הפרחחית החלה להתלהט ותאוות הרצח החלה לבעור בהם. אלא שברגע האחרון צינן אחד מהם את התלהבותם: "עזבו אותו" אמר לחבריו, "הוא משועז! אינכם רואים איך הוא הולך? הרי הוא רץ כמו משועז!" הכנופיה נרגעה. נפשו של ר' אברהם חיים היתה לו לשלל. טרוף נשימה המשיך בריצתו הבהולה אל הכותל המערבי.

כעת כבר הבחין ברבינו העומד מעוטף בדבקות חרישית ופניו אל הכותל המערבי. ללא שהיות ניגש אליו והחל לשפוף את לבו המר. אבל רבינו לא הגיב. שקוע היה בשרעפיו ודומה כאילו אינו שומע כלל מה ר' אברהם חיים שח. הוא חזר על הסיפור בקול כאוב ורבינו כמו אינו שומע אותו. שוב ושוב דיבר ורבינו כלל לא התיחס לדברים.

רבינו סיים שהותו בכותל ונפנה לשוב לביתו. שעת שובו מהכותל היתה תמיד שעה מיוחדת של דבקות עילאית. ר' אברהם חיים פסע לצידו, חוזר על הסיפור ואינו מתיאש, אינו מרפה. משהו בלבו לחש לו כי מכאן תבוא ישועתו. כל אותו הזמן לא חנן אותו רבינו אפילו במבט קל ונראה היה כי אינו מבחין בנוכחותו כלל ועיקר. משהגיעו הביתה התישב רבינו על כסאו, נטל ספר והחל מעיין בו בעוד ר' אברהם חיים עדיין אינו מצליח להסב את תשומת לבו מתוך דבקותו.

כאן כבר פקעה סבלנותו של היהודי מר הנפש. מצוקתו ותחושת האבדן המאיים נסכו בלבו עוז ותעצומות וקצת עזות נזרקה בו. הוא הושיט ידו ונענע קלות את שרוול קפוטתו של רבינו. בקול בוכים רם החל קורא וזועק: "רבי, הושיעני, העלף מיך ארויס! רבי! בצרה גדולה אני, הצילני!"

רבינו כמו ניעור מדבקותו ונתן את מבטו הטוב באיש המסכן והמפוחד. אחר זקף קמעא ראשו הכפוף, התנער קצת במושבו ושוב שקע במחשבות, לקח ספר מהשולחן בכדי לעשות "יישוב" והתהרהר.

ופתאום הרים את ידו והלם על השולחן בעזו. "מה יש לך לפחד?" קרא בקול לעברו של ר' אברהם חיים שפילברג, "מי שיגע בך יהיה לו סוף שחור! אין לך מה לפחד!"

היהודי החיפאי הרגיש כמי שיצקו קיתון של מים קרים על נפשו העייפה. בבת אחת התהפך מצב רוחו והוא יצא מאפלה לאורה. זרם דם חדש ונמרץ הציף את עורקיו ונסך בהם תקוה ומרץ. המהפך היה כהרף עין. הצבע חזר לפניו החיורות. בהתרגשותו כי רבה הושיט ידו לכיסו ושלף משם שטר של לירה אחת. היה זה סכום גדול, רבע ממשכורתו החדשית המרווחת. את השטר הושיט לרבינו. אבל רבינו הביט בו ובשטר באדישות ובמבט מנוכר. "למה לי נייר העבודה זרה הזה?" שאל את האיש.

ר' אברהם חיים נבוך. "רבי!" קרא, "אפשר לעשות צדקה וחסד בכסף הזה?"

רבינו ביקש ללמד אותו ארחות חיים. לאלפו בינה כי התרגשות גדולה ככל שתהיה, אסור שתסיט את האדם משיווי משקלו הנפשי והרוחני ותגרום לו לעשות מעשים פזיזים, כמו מתן תרומה גדולה מדי למי שמבטיח להצילו ממות לחיים.

"אינך נוהג ביושר!" הטיח בו רבינו.

האיש נרתע לאחוריו, נדהם. בבכי סוער פרצו מעיניו פלגי דמעות. "רבי! למה מגיעה לי נזיפה שכזו?" שאל מתיפח.

כעת שיבר רבינו את אזניו. "אדם חייב לפרנס את אשתו ובניו! כאשר תגיע לעולם העליון ותתיצב בפני בית דין של מעלה, ישאלו אותך: פרנסת את אשתך ואת בני בניך? הרי אתה גנב ממש... לקחת כסף שצריך אתה לפרנס בו את זוגתך ואת עולליך ונתת אותו לי..."

אבן נגולה מעל לבו בשמעו מהי התלונה שיש לרבינו עליו. בתחנונים מרובים הפציר ברבינו לקחת את הכסף בהרבותו דברים על כך שיש בידו ממון בכדי פרנסת הבית גם אחרי נתינת לירה זו וכי נותן הוא אותה בלב שלם ובנפש חפיה. רק אחרי הפצרות מרובות מאוד ניאות רבינו לקחת ממנו את כסף ה"פדיון".

הוא חזר למקום העבודה בתוך ים השנאה היוקדת, סמוך ובטוח על הבטחתו של הצדיק. המבטים הזועפים שניתנו בו עוד מרחוק הטילו בו מורץ וכמעט שלא ערערו את בטחונו. אבל הוא שב והתחזק.

המולת בית המלאכה יחד עם הלמות הפטישים ורעש המכונות קבלו את פניו בקול סאון. אבל אלו היו מעשים שבכל יום. כעת ציפתה לו "קבלת פנים" מסוג אחר... אך נכנס בשערי המפעל ניגש אליו פועל ערבי חסון ורחב כתפיים, מחמוד שמו, ותקע בפרצופו מהלומת אגרוף אדירה. אף אחד מן העובדים לא חש לעזרתו. חלקם חייכו או הוסיפו קללה עסיסית למחזה.

ברכיו של היהודי פקו. הוא ראה את המות בעינים, במרחק נגיעה ממנו. שפתותיו היבשות לחשו תפילה: "רבונו של עולם! הושיעני בזכות הצדיק! הוי רבי!"

מחמוד פנה לאחוריו גאה ושבע רצון כשהיך שחצני מרוח על פניו הרעות. הוא לא הספיק לצעוד הרבה. ארבע פסיעות פסע ואז לפתע וללא כל סיבה מוקדמת כרע תחתיו והתמוטט לאחוריו חסר תנועה. קמה מהומה רבת. כולם חשו לעזרתו, גחנו עליו וניסו לעוררו אך לשוא. הוא שכב כפגר מובס. הזעיקו אמבולנס והבהילוהו לבית החולים ולא חלפה אלא שעה מועטת עד שפשטה השמועה בכל רחבי בית המלאכה: מחמוד, זה ש"הביא אגרוף" ליאהוד, מת. חלאס! זהו! קיבל שטף דם במוח והלך!

עוד שנים רבות עבד ר' אברהם חיים שפילברג ע"ה בבתי המלאכה של הרכבת בחיפה, עד ליציאתו לגימלאות, ואיש לא נגע בו לרעה. הערבים הביטו עליו ביראת כבוד מהולה בפחד סמוי. אף אחד לא העיז

לגעת בו באצבע קטנה! בתוך אוקינוס העובדים הערבים העויינים, שטה לה סירת חייו בשובה ונחת.

שר השכחה

שנותיו האחרונות של רבינו, שנים מלאות מתיחות של מלחמה היו בארץ הקודש. הבריטים ששלטו כאן דיכאו כל רצון לשלטון של יהודים. וכנגדם קמו, בעיקר מבין הציבור החילוני, קבוצות מחתרתיות שלחמו כנגדם. ירושלמי אחד שהיה ירא ושלם הצטרף אף הוא לשורות המחתרת והיה עוסק הרבה בפעולות חתרניות כנגד השלטון הזר, פעולות שהיה בהם משום סיכון עצמי רב.

סדר קבוע עשה לו אותו אדם שהיה מגיע אצל רבינו לפני היציאה לכל פעולה ופעולה ומבקש ברכתו להצלחה. היתה ברכתו של רבינו מתלווה אליו תדיר והיה יוצא לשלום ונכנס בשלום.

והיה היום נתפס אחד מחבריו למחתרת בשעת מעשה כשהוא מייצר חומר נפץ, מעשה בלתי חוקי בעליל שיכל להמיט על ראש עושהו עונש כבד מנשוא. שוחרר הלז בינתיים בערבות והיה תלוי ועומד כנגדו משפט חמור ביותר שתוצאותיו עלולות להיות חמורות מאד. ישב שקוע ביגון וחרדה ולא ידע את נפשו מדאגה. בא אצלו החבר שהיה כרוך תמיד אחרי ברכות רבינו ויעץ לו לסור עמו אל ביתו של הרבי מזוועה ולהתברך מפיו. ועל אף שלא היה הלז שומר תורה ומצוות, עשה כדבר החבר וירד עמו אל הבקתה.

"אין לך מה לדאוג!" הניח רבינו את דעתו, "הם ישכחו ממך..."

חלפה תקופה ואיש לא קרא לו. על עברות קלות בהרבה ענשו הבריטים בכל חומר הדין. ואילו עברתו שלו שחמורה היתה נשכחה כלא היתה ועדיין לא הוגשה התביעה עד עצם היום הזה.

הרבה עקרות נפקדו...

לא היה גבול לברכות. אשה אחת פנתה לרבינו בבקשה להתברך בזרע של קיימא, ברכה רבינו ונושעה. המשיכה לבוא מעת לעת ובכל פעם שנתברכה נפקדה בדבר ישועה ורחמים. והיה מנין צאצאיה כמנין הברכות שנתברכה בהן מרבינו. ילדיה, אגב, היו מהראשונים שהסתופפו בצל רבינו.

ואילו אשה עקרה אחרת נכנסה לבית החולים לטיפול והרופאים קבעו חד משמעית כי עליה להינתח. וניתוח, בפרט בימים ההם, לא מן הרברים הקלים היה וכרוך היה בסיכונים. כשנכנסו אצל רבינו ובקשו עצתו ביקש לקבל לידי את רשימת הרופאים של אותה מחלקה. עבר בעיניו על הרשימה וברר מתוכה רופא אחד שהיה מן הזוטרים שבמחלקה ודוקא אליו הורה רבינו לפנות.

חיפשו בני הזוג את ההזדמנות לשאול את אותו הרופא שלא היה ממביעי הדעה במחלקה, וכשנקרתה לפנייהם ההזדמנות להמצא עמו ביחידות, פנתה אליו האשה ושאלה לדעתו.

"למען האמת, אין זה מקובל" השיב, "כי אני, רופא פשוט, יהיה לחלוק על קביעתו של הצוות הבכיר והותיק שדורש לנתח. אבל אם כבר

שאלת לדעתי דעי לך כי סבור אני שניתוח בשבילך הינו מיותר לחלוטין ואף מסוכן!"

לא נותחה האשה, כמובן, ולימים ילדה בת בריאה ושלמה.

מיגון לשמחה

שתי משפחות ירושלמיות באו בקשרי שידוכין. קבעו מועד לחתונה ושלחו הזמנות. והנה שמונה ימים קודם החתונה, שוד ושבר! החתן נפל למשכב כשהוא קודח מחום גבוה מאד, למעלה מארבעים מעלות. הרופאים איבחנו באופן חד משמעי את מחלתו: טיפוס, ובצורה קשה.

כל ירושלים רעשה. בשנים שכולם הכירו את כולם היכה הטיפוס גלים בכל העיר. מעשה נורא שכזה, גם אם יצא החתן לחיים ולשלום ממחלתו זו, דבר שלא היה מובטח כלל ועיקר, ברור שדבר זה לא יקרה תוך שמונה ימים. בדרך כלל נמשכה ההחלמה זמן רב בהרבה.

שלוחים יצאו אל גדולי ישראל להזכיר את החתן בשמו ושם אמו, להצילו ממות לחיים. רופאי ירושלים עסקו בהשתדלותם הם להביא להחלמתו. על חתונה בזמן כבר לא חשב איש. העיקר שישאר החתן בחיים.

אל הבקתה שברחוב רפפורט הגיעה אם הכלה ודמעתה על לחיה. באה, כביכול, בטענה ניצחת כלפי רבינו: "את השידוך גמרנו בהוראת רבינו, ידאג נא איפוא לקיים את דבריו והוראתו... יברכנו שישאר בין החיים..." רבינו עצם עיניו. ישוב כפוף כדרכו תמיד. ופתאום נזדקף וקרא: "החתן ילך, בעזרת ה', לחופה!"

להפתעה שכזו לא ציפתה אף היא. אבל כבר באותו היום ציפתה לה הפתעה כפולה ומכופלת, חומו של החתן החולה החל לרדת במפתיע, מצבו הלך והשתפר באופן בלתי גיוני ובלתי מובן בעליל. כעבור שמונה ימים סחה כל ירושלים במאורע המופלא: החתן הבריא צעד כאחד האדם אל חופתו שנערכה בשעה טובה ומוצלחת.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל

מדור ההילולא

על הרה"ק רבי שלמ(ק)ה מזוועהיל זי"ע

נלקחו ברשותם של המו"ל

מתוך הספרים הנפלאים

"יסודי עולם" ב' כרכים

ש"ל ע"י מכון ספרי בית זוועהיל

שע"י קהילת זוועהיל בירושלים.

ההפצה בעיה"ק טבריא נתרם לע"נ רבני טבריא

רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאנא זצ"ל

רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל

מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

לע"נ ידידינו הנו"נ רודף צדקה וחסד

הרה"ח ר' דוד ז"ל בן הרה"ח ר' פנחס הי"ו (פישער)

נלב"ע ניסן תש"פ

לזכות הרוצה בעילום שמו

שיקווים ברכת צדיק "מנוחה ושמחה, אור ליהודים"

לע"נ האשה החשובה הצדקנית

מרת פרידא גילה בת הרה"ח ר' יצחק אייזיק ע"ה (רייך)

נלב"ע י"ז אדר ב' תשע"ט

לע"נ איש החסד מוכתר בכל מידה נכונה

הרה"ח ר' משה בן ר' שמואל רפאל (רייך) ז"ל

להצילת

נושה בן אסתר מלכה
זכות הפינת תורה וחסידות, יענווד לו
להתברר בכל טייל דניטב

להצילת

מאיר יחיאל בן חנה סינא
זכות הפינת תורה וחסידות, יענווד
לו להתברר בכל טייל דניטב

להצילת

נחנם מוענדל בן פרידא גילה
זכות הפינת תורה וחסידות, יענווד לו
להתברר בכל טייל דניטב

להצילת

אפרים בן אסתר לאה
זכות הפינת תורה וחסידות, יענווד
לו להתברר בכל טייל דניטב

להצילת

יוסף נתן בן רבקה טויבא
זכות הפינת תורה וחסידות, יענווד
לו להתברר בכל טייל דניטב

להשתתפות בהוצאות הגליון לרגל שמחה או לע"נ ולקבלת הגליון במייל, להערות ולהארות, GILYON.LIZENSK@GMAIL.COM